

Anne Archet

Verweervuur en andere teksten

Contre-feux et autres textes

Versie 2, juli 2020

op <https://archet.net/ebooks/>

vertaling GC 6 december 2024

[Opmerkingen en verduidelijkingen tussen vierkante haakjes]

Anti© Anne Archet 2018.

Gebruik deze teksten naar goeddunken. Schrijf je naam er maar onder als dat je plezier doet. Maar als je geld verdient met de verkoop ervan, verwacht je er dan maar aan dat ik op een dag je huis kraak, je ijskast leegvreet en je kleren draag. Weg met alle eigendom!

Voorstelling van het boek

Essays voor een ander einde van de wereld

"In stilte steken we ons vlees in brand waardoor we plots de hele wereld afbranden – dat is ten minste onze bedoeling. Neen, eigenlijk is dat een leugen: ik ben triest pessimistisch wat betreft het tastbare effect van onze sublieme opstanden. Dit pessimisme verhindert echter niet dat het geluid van de kettingen waarmee wordt gerammeld mijn bloedarmoede een beetje kleur geeft."

Verweervuur verzamelt sinds 2008 gepubliceerde anarchistische essays op [Le blog flegmatique d'Anne Archet](#). Ik gebruik en misbruik "ik" om er zeker van te zijn dat niemand zich betrokken voelt met wat ik vertel, zelfs wanneer ik sociale problemen aankaart.

Inhoud

- 1 Verweervuur
- 2 Portret van de onzichtbare vrouw voor haar spiegel
- 3 Electorale basisbanaliteiten
- 4 Wat is eigendom?
- 5 Men heeft je het leven ontnomen? Steel het terug!
- 6 De smeris zit (ook) in ons hoofd
- 7 Laat je principes nooit je ethiek worden
- 8 Een handvol sibillijnse aforismen over het illegalisme
- 9 Subjectieve stellingen over geweld
- 10 Brief aan mijn medegevangenen
- 11 De familie is een kapotte bestelwagen die blijft rijden
- 12 Intieme anarchie
- 13 Hyperseksualisering mijn reet
- 14 Studenten, studentinnen, nog een kleine inspanning indien jullie de toegang tot het onderwijs willen verbeteren
- 15 We ontproletariseren
- 16 Lofrede op het vuur
- 17 De eeuwige nacht van de levende doden
- 18 Draden van list en draden van dood
- 19 De tweekoppige hydra
- 20 Het sleutelgat
- 21 Kwibus
- 22 Misprijzen
- 23 Basisbanaliteiten van het fascisme ingekort in makkelijk kauwbare brokjes, maar toch volkomen onverteerbaar
- 24 De weg naar nergens
- 25 De constructie van goesting, van begeerte
- 26 Vier keer afstand doen en één afschaffing
- 27 Wat we te verliezen hebben, verdient het te worden verloren
- 28 Domesticatie
- 29 De empirist in de tegenaanval
- 30 Brief aan een vriendin
- 31 Aan een jonge militante

32 Waarom iets eerder dan niets?

33 Beeldenstorm 101

34 Titel hier invoegen (tekst mislukken)

35 De maatschappij afschaffen

36 Een kwartier scherpzinnigheid

37 Het einde

1 Verweervuur

(Negen zedenspreuken voortspruitend uit een stormachtige migraine)

1 In stilte steken we ons vlees in brand waardoor we plots de hele wereld afbranden – dat is ten minste onze bedoeling. Neen, eigenlijk is dat een leugen: ik ben triest pessimistisch wat betreft het tastbare effect van onze sublieme opstanden. Dit pessimisme verhindert echter niet dat het geluid van de kettingen waarmee wordt gerammeld mijn bloedarmoede een beetje kleur geeft.

2 Samenwerken is een manier om te beginnen leven – of op zijn minst, gedurende een kort moment, een voorproefje van wat leven werkelijk is. Vanop de hoogte van mijn toren heb ik lang zuster Anna gespeeld, ik heb lang de horizon afgespeurd en ik heb niets zien komen. Er is niets in de verte, buiten deze wereld, er zijn geen braaklanden buiten het kapitaal. Deze vaststelling weerlegt in niets de begeerte om collectief de wetten en jukken van deze wereld te weigeren, want het biedt een vitale uitweg aan onze negativiteit en tezelfdertijd maakt het een beetje plaats waar we kunnen ademen. De tijd van het genot is niettemin kort en de ontbinding van onze zones van vrijheid is onvermijdelijk.

3 De adem kunnen inhouden is het meest waardevolle talent van de eeuwige drenkelingen.

4 Meestal, en voor de meesten onder ons, is de wederzijdse herkenning en vereniging onmogelijk. We blijven alleen, op drift in de lauwe en verontreinigde wateren van de post-fordistische, post-industriële, postmoderne, post-factuele, post-progressieve en post-humane maatschappij. De sterksten en meest vastberaden onder ons steken vuren aan en richten heidense gebeden aan het niets, smekend om een einde aan de horror, ooit, voorgoed. Wat mij betreft, mijn hoop ligt aan flarden en mijn geloof is vervallen. Ik ben de enige niet; we zijn met miljoenen en miljarden, de gedachten in lompen en een zieltogend lijf, die rottend in de gevangenis of op een kantoor met synthetische lucht, de genadeslag geven aan onze begeerten met een injectienaald of een missaal, tenzij we, afgestompt en verrukt, de eeuwige stoet van beelden aanschouwen waarmee men ons volstouwt, het lijf gewillig. Meestal, en voor de meesten onder ons is er geen antwoord, geen oplossing, er is slechts een eindeloze en hopeloze zoektocht naar liefde en kameraadschap.

5 Een gedicht schrijven, een bom leggen, een petitie tekenen, een motie voorleggen aan

de algemene vergadering, eten uit een afvalcontainer, voor een socialistische kandidaat stemmen, een stukje schrijven voor een blog, het winterpaleis innemen, een bank in brand steken en naakt op straat lopen zijn daden die allemaal hetzelfde effect hebben op de instellingen van de macht. Ik laat het over aan jullie scherpzinnigheid om te raden welk.

6 Zelfs indien we heel ons bestaan opofferen aan het bouwen van een betere wereld, zullen we die nooit oprichten. Niet omdat de kans op slagen klein is (de zekerheid van een mislukking is op zich geen reden die ons verhindert onze begeerten in gang te zetten), maar wel omdat ideale steden, net zoals echte steden, alleen op lijken worden gebouwd.

7 De opstand is een oefening in het scheppen van negatieve ruimten van vrijheid. Met negatief bedoel ik de ontbinding van machtsinstrumenten die op ons inwerken. Met wat geluk duurt die ontbinding lang genoeg om te proberen genieten en om te beginnen met leven, maar haar halfwaardetijd is bijna altijd te kort om wat dan ook van blijvende aard op te bouwen. Dit is een geluk bij een ongeluk omdat de tegen-instellingen die we geduldig, ellendig en met veel moeite in volle daglicht opbouwen, onveranderlijk gaan lijken op de orde die ze in principe moeten bestrijden. Erger nog, meestal beginnen ze te functioneren om het voortbestaan te verzekeren van het onontwarbare kluwen van onze onderdrukkingen. In deze woestijn van gelijkvormigheid die zich uitstrekt zo ver het oog reikt, in die zachte nachtmerrie die de minste zucht van opstandigheid omvormt tot koopwaar, worden uiteindelijk zelfs de meest vernuftige constructies, zelfs de meest gedurfde daden van wederzijdse hulp en samenwerking, tot de woordenschat van het oproer toe, wapens die men gemakkelijk tegen ons keert.

8 Zich inbeelden een verlichte voorhoede, *avant-garde* te zijn, denken de messiassen te zijn van de verdoemden der aarde of zich ervan overtuigen het antigif te zijn voor een maatschappij die de mensheid elke dag haar gif indruppelt, is in het beste geval belachelijk. In het slechtste geval leidt deze altruïstische en verwaande ambitie recht naar een ramp. Laten we eerder de druppel bloed zijn die uit een gezwollen mond vloeit en die de emmer doet overlopen. Laten we de vleugels en vuisten van Nemesis zijn. Laten we de spie zijn die de sokkel van de eeuw doorklieft. Laten we gewoon onszelf zijn, en uitsluitend voor onszelf.

9 Vluchten, dat is niet deze wereld verlaten, want hij heeft geen uitweg. Vluchten, dat is zich buiten het zicht van het gedrocht plaatsen, in de dode hoek van de vleesmolen.

Vluchten, dat is tunnels graven onder kathedralen en wegglijpen zodra de sluitsteen dreigt te vallen. Vluchten, dat is de leegte bezetten en er groeien. Dat is groeien als een tumor tot de huid wordt doorboord en openbarst. Het kapitaal heeft ons in belachelijke kledij geperst die onze bewegingen beperken en ons amper in staat stelt te overleven, kortademig. Het kapitaal heeft onze begeerten gedictieerd, onze behoeften en onze dromen. Zelfs onze vriendschappen en onze liefdes ademen de walgelijke stank van plastic uit. We moeten vluchten door aan het sociale weefsel te rukken tot het scheurt. Dan pas, in de strelende stilte die altijd het puin omhult, kunnen we met volle teugen ademen, dronken van dauw.

2 Portret van de onzichtbare vrouw voor haar spiegel

Als kind droomde ik ervan de onzichtbare vrouw te zijn. Onzichtbaarheid was de enige wens die ik zou uitspreken indien ik ooit de geest uit de lamp tegenkwam. Ik zou me niet moeten aankleden om 's ochtends naar school te gaan – het zou zelfs niet nodig zijn om naar school te gaan ! Niet nodig om mijn haar te kammen, mooi en proper te zijn, te behagen en beleefd te zijn... Aan mijn lessenaar gezeten, dacht ik dat ik als onzichtbare vrouw maximaal zou kunnen genieten van mijn gift om al mijn begeerten te bevredigen. Ik beeldde me in me ongestraft te bedienen van snoep, alle films te zien op de affiche van de cinema en alle geheime plekken te bezoeken die verboden waren voor meisjes, zoals de kamer van mijn moeder en de kleedkamer van de jongens.

Ouder wordend heb ik op de harde manier begrepen dat onzichtbaarheid niet bestaat, maar ook dat zichtbaarheid een vloek is. Gezien zijn, genoemd worden, is zich het leven laten stelen.

Eerst werd ik gedwongen een "meisje" te zijn, een minderwaardig en zwak wezen dat slechts het recht heeft te bestaan in functie van anderen, dat tegen elke prijs moet bekoren en voor iedereen moet zorgen en voortdurend moet glimlachen, braaf zijn, geen lelijke woorden gebruiken, geen vlekken maken op haar verdomde jurk, in alle opzichten perfect zijn maar vooral niet te intelligent want niemand houdt van een te slim meisje.

Daarna leerde ik verbaasd dat ik een "Chinezeke" was, een exotische bezienswaardigheid, of een voorwerp van achterdocht waar men voortdurend (en in slecht engels, vraag me niet waarom) aan vroeg waar ze vandaan kwam, of ze graag kat at, of ze slecht zag met haar rare spleetogen, of ze scheldwoorden kende in het "chinezisch", als men haar al niet aan haar paardenharen trok of benaderde en besnuffelde om een mogelijke geur van vet of *chow mein* te ontdekken – of die men ronduit beschouwde als een incarnatie van het gele gevaar dat het overleven bedreigde van de blanke en christelijke natie.

Later werd ik tot mijn grote wanhoop een "lesbo", een "kuthaarvreetster", een voorwerp van fantasmen voor zover die toestand dient om de drager van de fallus op te hitsen (want elke lesbienne is dat slechts omdat ze niet behoorlijk wordt genaaid en er in het geheim naar hunkert de ware extase te leren kennen – hetgeen alleen de piemel kan), als ze al

niet een viespeuk is die met haar slechte gewoonte de ware fundamenten van de familie en van de beschaving bedreigt. Toen men me later in de armen van een man zag, kantelde ik onmiddellijk in het andere kamp, dat van de onbesliste "bi", overspelig, echtverbreekster, verspreidster van HIV, niet in staat haar eigen homoseksualiteit onder ogen te zien en volstrekt onbetrouwbaar.

Dat was allemaal niet meer dan een voorproefje van wat me te wachten stond toen het tijd werd mijn eigen overleven te verzekeren. Ik werd eerst een "human resource", menselijk kapitaal, een verachtelijk wezen, per definitie niet-productief en ondankbaar omdat ze eiste zich genoeg te laten betalen om te overleven, voortdurend verdacht een dievegge te zijn, een bedriegster, die men naar de rang van onder-mens kan verwijzen door een dienstregeling op te leggen, door te kiezen met wie ze het recht heeft om te gaan en door gehoorzaamheid en andere tekenen van onderdanigheid te eisen tegenover bazen en klanten.

In een onhandige manier om de hel van het werk te ontvluchten, werd ik heel snel een "hoer" en een "pornografe" – dat wil zeggen een bedreiging voor de volksgezondheid, voor de sociale orde en het fatsoen, ofwel een slachtoffer (dikwijls te stom en te vervreemd om het te beseffen) van het patriarchaat en van de eeuwenoude mannelijke onderdrukking die bovendien het systeem van uitbuiting onderhoudt door te weigeren een goed slachtoffer te zijn en zich te laten redden door de goede barmhartige zielen die beter weten dan zij wat goed voor haar is.

Tenslotte begreep ik met verbazing dat ik een "intellectueel" was, hetgeen betekent, in de uithoek van de planeet waar ze woont, dat ik een minachtend wezen ben dat elk contact met de realiteit heeft verloren en dat met zijn activiteiten van parasiet de competitiviteit en de welvaart van de natie schade toebrengt.

Dat is waarom ik een "anarchiste" ben geworden, in een min of meer bewuste inspanning om zij die naar me kijken een beeld terug te zenden dat best overeenkomt met wat ik beschouw als mijn ware ik. Het beviel haar slecht want, van "anarchiste" werd ik een terroriste, een apostel van het geweld, een etalagesloopster en een bommenlegster, tezelfdertijd ook een zielige en naieve droomster, in het onbewuste van de historische wetten, een kladopstandelinge et helemaal niet ernstig – tot zelfs onbeschaafd met beperkte intellectuele mogelijkheden – die niets zal veranderen aan de maatschappij en

het maatschappelijke debat alleen maar schaadt.

Daar aangekomen had ik geen andere keuze dan "*fuck that*" uit te roepen en terug te grijpen naar mijn kinderdroom door Anne Archet te worden, de onzichtbare vrouw.

Je zal Anne Archet nooit op TV zien. Je zal ze nooit op de radio horen. Ze is niet ingeschreven in de burgerlijke staat, noch bij de belastingen, noch op de kieslijsten, haar naam is niet in het plastic van een ziekteverzekering gegrift, noch op een grafsteen, Anne Archet is niemand in de ogen van de Leviatan [Fredy Perlman, *Against His-story against Leviathan*, 1983]. Ze is een doodgeboren kind, de vrouw van de onbekende soldaat, een spook, een lege huls, een jas vol gaten die tocht doorlaat. Indien zij die achter Anne Archet schuilgaat zo raadselachtig is, wanneer ze zo hardnekkig volhoudt onzichtbaar en buiten bereik te blijven, dan is dat de prijs die door haar moet worden betaald om de vleesverscheurende tandwielen van de maatschappij ver weg te houden.

Anne Archet houdt zich maar met één ding bezig: haar leven vormgeven en haar relatie met de wereld en de anderen opbouwen volgens haar eigen voorwaarden – met andere woorden, me mijn eigen bestaan hier en nu weer toe-eigenen volgens mijn eigen mogelijkheden. Anne Archet is een middel dat me in staat stelt alle identiteiten af te wijzen die men mij wil opleggen sinds mijn geboorte. Ik heb maar één doel: mezelf. Vanzelfsprekend wens ik van ganser harte dat elk van jullie hetzelfde doet, want als alle individuen in opstand komen tegen hun eigen onderdrukking, dan heb je pas een echte opstand.

Indien Anne Archet onzichtbaar is, dan is dat omdat ik me de taktiek van de opstand heb eigen gemaakt, namelijk het verdwijnen. De opstand, dat is de bevrijding van een ruimte, van een tijd, van individuen die hun uitbuiting weigeren, hun knechting en de instellingen die dat uitoefenen. Die opstand kan strategisch verschillende vormen aannemen, zoals de Temporary Autonomous Zone [TAZ – Hakim Bey, aka Peter Lamborn Wilson], het nomadisme, het verdwijnpunt. Hij kan minuscuul zijn of grootschalig, enkele minuten duren of een heel leven. Hij is een slag tegen de instellingen en een onmiddellijk experiment van het leven zoals het moet worden geleefd, namelijk zonder beperkingen en zonder hinderpalen.

De opstand is het omgekeerde van de opoffering en de moraal. De opstandelinge handelt

niet voor het algemene goed, voor ieders bevrijding, voor een betere wereld, maar om zich de middelen te geven zodat ze van het overleven kan overstappen naar het leven, om, al was het maar enkele seconden, te proeven van wat echt leven wil zeggen vooraleer weer voorgoed in de koude armen van de dood te worden geduwd. De tijdruimte van de opstand wordt beleefd als een seksuele relatie – geen uitwisseling, alleen maar geven; een tijdelijk verbond om samen te werken met een gemeenschappelijk en duidelijk doel, geen doeltreffendheid, geen betekenis behalve het plezier dat men eruit haalt door zich eraan over te geven; de constructie van de begeerte en van de zelfverwezenlijking aan de hand van het egoïstische genot van de andere. En het is door de vermeerdering en de toename van opstandige ervaringen dat de instellingen van de macht uiteindelijk zullen bezwijken.

De opstand vermijdt de openbare ruimte, de plaatsen van bemiddeling en van reïficatie, van verdinglijking, de ruimtes die de macht toekent aan de vrijheid. Het individu dat eraan deelneemt, bestormt de machtsinstellingen, leeft, geniet, en keert terug naar de onzichtbaarheid. In een maatschappij die zich uitslooft om alles bloot te leggen, uit te leggen, waar worden gezien hetzelfde is als worden herkend, ingelijfd en gecontroleerd, waar een vedette worden het toppunt is van maatschappelijk succes – dus de voortdurende media-aandacht met als enige doel de transformatie van het individu in koopwaar – is er geen andere uitweg dan vluchten, verdwijnen in onzichtbaarheid.

Tot het eindelijk mogelijk wordt om een vol en vrij leven te leiden in open lucht.

3 Electorale basisbanaliteiten

(Geheugensteun voor het stemhok)

1 Door te stemmen, maak ik van geen enkel recht noch voorrecht gebruik, en nog minder volbreng ik welke burgerplicht ook. Stemmen is een gunst voor zowel de regering als de Staat, ze halen er de legitimiteit uit die ze hard nodig hebben.

2 Wat mijn keuze ook moge zijn, stemmen dient alleen om de macht van de Staat te bevestigen en te rechtvaardigen. Door te stemmen, kan ik misschien deelnemen aan het vormen of afschaffen van politieke keuzes, van wetgeving. Misschien doe ik zelfs mee aan de vernieuwing van de politieke klasse. Maar nooit zal ik de machtsverhoudingen veranderen, gebaseerd op dominantie en aliënatie, vervreemding van het individu. Stemmen, dat is mijn kettingen omarmen.

3 De democratie beperkt en vereenvoudigt tot het uiterste het spectrum van beslissingen die het individu, gemakshalve teruggebracht tot het statuut van burger, kan nemen. De democratie beknot op zeer doeltreffende wijze de mogelijkheden en verstikt elke kans op verandering. Daardoor functioneert de democratie vooral als een manier om de macht van de Staat te rechtvaardigen en niet als een manier om individuen te laten deelnemen aan collectieve beslissingen.

4 De democratie is een geïnstitutionaliseerde bron van aliënatie, waar dromen alleen dromers aanbelangen. Verlangens worden voortdurend geconfronteerd met de onmogelijkheid tot actie, tot verwezenlijking. Het democratische individu behoort zichzelf niet toe, het behoort toe aan de democratische meerderheid.

5 Het democratische bedrijf bedreigt nooit de gevestigde orde. Vooruitgang van vrijheden werd altijd bereikt door individuen of minderheden. De meerderheid is van nature traag, behoudsgezind en onderworpen aan de hogere krachten van de kasten aan de macht.

6 Democratie zonder demagogie bestaat niet. Alle democratieën vallen er vroeg of laat voor, gretig als ze zijn om instemming te vervaardigen op basis van angst, van hoop, van vooroordelen en van vage woede van vervreemde en machteloze massa's. De demagogie is geen staalslak van de democratie maar haar meest authentieke gezicht. En populisme is niet meer dan een ander woord voor demagogie.

7 Democratieën kunnen even racistisch, nationalistisch, imperialistisch en militaristisch zijn als dictaturen. En vooral, ze aarzelen zelden wanneer het erop aankomt individuen te discrimineren, te executeren, te martelen en monddood te maken. Het verschil tussen democratieën en andere politieke systemen is dat ze onderdrukken en aliëneren alsof het om de gemeenschappelijke wil gaat, om de belichaming van de vrijheid – waardoor ze zeer verraderlijk, doeltreffend en duurzaam zijn.

8. Stemmen zal me niet beschermen tegen het fascisme dat komt, omdat het fascisme de paniekvorm is van de democratie, een vorm die ze aanneemt wanneer het verschil tussen wat is en wat zou kunnen zijn, ondraaglijk wordt. In alle gevallen waarin de fascistten de macht grepen, waren de democratische instellingen niet alleen niet in staat dit te verhinderen, ze begonnen bovendien al na een paar weken met het versterken van het regime alsof dit de taak was waarvoor ze werden ontworpen. De reden daarvoor is heel simpel: de democratische Staat en de fascistische Staat werken op de dezelfde manier, in die mate zelfs dat ze niet van mekaar zijn te onderscheiden.

9 Strategisch stemmen om het ergste te voorkomen is onmogelijk. Ten eerste omdat verkozenen zelden hun beloften nakomen en de neiging hebben het programma van een overwonnen, maar populaire tegenstander over te nemen. Ten tweede omdat onderworpen en gereïficeerd, verdinglijkt zijn wel het ergste is – en dat is nu net waar de democratie voor dient: me onderwerpen en me reïficeren. Stemmen, dat is systematisch tussen twee kwalen de slechtste kiezen.

10 De democratie is een van de tandwielletjes van de totaliteit die me onderwerpt. Het minste is wel dat ik niet instem met mijn eigen slavernij.

4 Wat is eigendom?

"Dat is diefstal", antwoordde Pierre-Joseph [Proudhon]. "Dat is vrijheid", antwoordt zowat iedereen honderdzeventig jaar later.

Wat mij betreft, ik zeg heel nederig dat eigendom de omheining is.

Een van de vele leugens die het behoud van de heerschappij van het kapitaal mogelijk maakt is de gedachte dat eigendom synoniem is met vrijheid. Het was het credo van de zegevierende burgerij toen ze de aardbol begon te bedekken met afsluitingen en slagbomen – fysieke, legale, morele, sociale, raciale, militaire... Kortom, elke voorziening die nodig werd geacht om de toegeëigende rijkdommen van de wereld af te sluiten en er zeker van te zijn dat de smerige en arbeidende menigten er geen toegang tot hebben.

Wij zijn die menigten, wij die ons dagelijks die leugen laten opdienen. Sinds onze voorouders werden "bevrijd van hun kettingen" en van hun gronden, zijn we vrij om te kiezen tussen de hongerdood of het verkopen van ons leven en onze tijd aan de eerste de beste Baas die ze wil kopen. We worden beschreven als "vrije arbeidskrachten" omdat, in tegenstelling tot het vee, onze bazen zich geen zorgen hoeven te maken over ons onderhoud en ons overleven – vermits onze werkkraft de enige te gelde te maken koopwaar is waarover we beschikken. Men vertelt ons dat we naar believen over ons lichaam en ons leven kunnen beschikken, ook wanneer in werkelijkheid het grootste deel van onze tijd wordt besteed aan het moeizaam verzekeren van ons overleven.

Eigendom, zegt men ons, is een goed dat men kan kopen met geld. Dit betekent dat vrijheid besloten ligt in objecten en dat die vrijheid verhoogt met de vermeerdering van het aantal voorwerpen in bezit. Door de vrijheid na te streven, die trouwens nooit wordt bereikt, ketenen we ons aan activiteiten die we niet hebben gekozen en laten we elke poging achterwege om zelf keuzes te maken met als doel het verdienen van geld waarvan we veronderstellen dat we er vrijheid mee kunnen kopen. Terwijl ons leven op een laag vuurtje wegteert ten dienste van projecten die nooit de onze waren, verkwisten we ons salaris aan allerhande spelletjes en ontspanning, aan therapieën en pillen – de gebruikelijke verdovingsmiddelen die ons ervan weerhouden de waarheid te ontdekken die verscholen zit achter de leugen van de eigendom.

Want in feite is eigendom niet het voorwerp dat wordt bezeten, maar wel degelijk de versperring, de omheining die ons omsluit, die ons opsluit, alle omheiningen, alle muren opgetrokken om ons buiten te sluiten uit ons eigen leven, om ervoor te zorgen dat geen enkel individu op aarde ooit volledig zichzelf kan zijn, nooit helemaal tot het einde kan gaan van wat mogelijk is.

Men moet eigendom begrijpen als een sociale verhouding tussen voorwerpen en individuen met als bemiddelaar de Staat en de markt. Eigendom kan niet bestaan zonder staatsinstelling die de macht concentreert in instanties van dominantie. Zonder wetten, wapens, politie, rechtbanken en gevangenis heeft eigendom geen enkele basis, geen enkele tastbare werkelijkheid.

Men zou zelfs kunnen zeggen dat de Staat zelf een instantie van eigendom is, want wat is de Staat anders dan een web van instellingen ter uitoefening van een macht over een gegeven gebied die ervoor zorgen dat de middelen, de grondstoffen met wapengeweld worden gecontroleerd? Elke eigendom is uiteindelijk staatseigendom want ze bestaat slechts met goedkeuring en onder bescherming van de Staat. Deze goedkeuring en bescherming kunnen op elk ogenblik en om elke willekeurige reden worden ingetrokken waardoor de eigendom terugkeert naar de Staat. Ik wil hier niet beweren dat de Staat machtiger is dan het kapitaal, maar veeleer dat beide constructies zo onontwarbaar met elkaar verweven zijn dat ze één enkele en unieke orde van dominantie en uitbuiting vormen. En eigendom is de instelling waarmee die orde zijn macht op ons dagelijkse leven uitoefent door ons te verplichten om te werken en om te betalen, waardoor die orde zich kan handhaven en vermenigvuldigen.

Eigendom is dus de prikkeldraad, het prijskaartje, de waakhond, de bewakingscamera, de politieagent. De boodschap is heel eenvoudig: men kan nergens van genieten zonder toestemming en die toestemming geeft de Staat alleen tegen betaling in klinkende munt. Onder deze omstandigheden moet men niet verbaasd zijn dat de wereld van de eigendom, bestuurd door de markt en de Staat, een verpauperde wereld is waar het tekort en niet de voldoening of het genot het bestaan beheerst. Het streven naar individuele vrijheid, telkens weer verhinderd, wordt vervangen door een steriele competitie om steeds meer voorwerpen op te hopen omdat in deze wereld, de waarde van het individu zich afmeet tegenover het aantal dingen dat hij bezit.

We zijn allemaal vastgeketend aan de koude en verdinglijkte wereld van het prijskaartje.

De voorwerpen aanpakken die in bezit zijn van de meesters van de wereld – vitrines van banken aan diggelen werpen, politiewagens in brand steken, industriële machinerie saboteren – is zeker waardevol en legitiem, al was het maar voor het plezier dat dergelijk gedrag verschaft. Maar men moet verder gaan, veel verder, en de instelling van eigendom zelf aanpakken: elke fysieke, legale, morele of sociale versperring. Alleen tegen die prijs zullen onze begeerten werkelijkheid worden en zullen we, op een dag, ons eigen bestaan weer kunnen opnemen en eindelijk leven op onze manier.

5 Men heeft je het leven ontnomen? Steel het terug!

Ik heb lang geworsteld met een paradox betreffende het individualisme die me centraal lijkt in onze post-industriële maatschappijen. Het gaat als volgt: zowat iedereen gaat ervan uit dat het individualisme alomtegenwoordig is, maar als je een individualist bent, word je door iedereen beschimpt. Zijn mensen dan individualisten zonder het te willen? Hebben ze dan een hekel aan zichzelf omdat ze egoïsten zijn?

Een van de pistes om deze paradox te verkennen is volgens mij te vinden in de instelling van eigendom die in wezen een collectieve instelling is, radicaal tegengesteld aan het individu. Mensen zijn niet echt individualisten : de meest onderdrukten doen gewoon wat ze kunnen om zelf te overleven, terwijl de rijksten onder hen nog het minst individualistisch zijn omdat ze samenwerken om het onderdrukkende apparaat in stand te houden dat hen in staat stelt hun macht te behouden. Het enige individualistische gedrag dat wordt aangemoedigd is de handelsbetrekking, de commerciële uitwisseling die onze begeerten volgens strikt opgelegde regels oriënteert naar de trechter van de consumptie. De rest van onze existentie bestaat uit zelfverloochening en zelfontkenning, van het offer van onze diepste begeerten en van de afstomping door de deeltijdse slavernij die onder de naam werk gekend is. Wanneer het enige lichtje van vrijheid in ons arme bestaan de eigendom is, en wanneer die eigendom nood heeft aan een zwaarwichtig onderdrukkend apparaat (per definitie collectief) om te blijven bestaan, dan is het duidelijk dat het individualisme een gevaar wordt dat moet worden bestreden. Vandaar de merkwaardige paradox van het vastgestelde individualisme van de consumptie en het gehoonde individualisme dat het sociale apparaat bedreigt dat de eeuwigheid van de onderdrukking verzekert.

Dit brengt me tot de gedachte dat men niet echt – ik bedoel volledig – individualist kan zijn en tezelfdertijd het eigendomsprincipe verdedigen. De meest subliem egoïstische daad is het aanvallen van de eigendom met het doel die af te schaffen.

Economie – die niets anders is dan de dominantie van het overleven ten koste van het leven – is essentieel voor het behoud van alle vormen van dominantie. Zonder dreiging van gebrek, van ontbreken, van tekort, zou het moeilijk zijn om individuen tot gehoorzaamheid te dwingen, tot de dagelijkse en dodelijke routine van werk en salaris. Eigendom, of ze nu publiek of privé is, isoleert het individu van de wereld door een situatie te scheppen waarin die toestemming moet vragen om te verbruiken door middel van een

economische uitwisseling veeleer dan door gewoon te nemen wat men wil en nodig heeft. Op die manier worden aan iedereen verschillende niveaus van armoede verzekerd. Ook en zelfs aan de rijksten, omdat er veel meer wordt verboden dan toegelaten om te bezitten onder voogdij van de eigendom. De dominantie van het overleven op het leven wordt op die manier bestendigd.

Kortom, eigendom is een afsluiting en die omheining ophouden vereist een veelheid aan onderdrukkende instellingen om het individu in het keurslijf en gemuilband te houden. Alleen door die omheining te slopen, kunnen we hopen van het overleven naar het leven over te stappen.

Kijk, daarom is het ook zo heerlijk om te stelen en huizen te kraken. Het oude gezegde heeft gelijk : misdaad loont niet – ze geeft. Het beste moment van een betoging is wanneer ze op een opstand uitdraait. En het beste moment van een opstand is wanneer ze uitdraait op een sloop, van vitrines die uiteenspatten en van uitstalramen die worden geledigd. Dat die momenten universeel door links en rechts worden afgekeurd, door alle ideologen, bewijst duidelijk dat er iets belangrijks aan de gang is, wat gebeurt is cruciaal, onherleidbaar tot het politieke spel.

Natuurlijk, frauderen met sociale bijstand of zich behelpen met *dumpster diving* laat toe te overleven zonder zich aan werk te moeten vastketenen, maar deze activiteiten blijven binnen het economische domein zonder het in wezen te bestrijden. Dit geldt ook voor krakers die hun recht op een dak boven het hoofd laten gelden en hun statuut proberen te legaliseren, en voor dieven die van hun misdrijven een job maken zoals elke andere job met als enige doel deel te kunnen nemen aan de collectieve hoogmis van de consumptie. Al die mensen hebben er geen enkel belang bij de economie te vernietigen; al wat ze willen is een groter stuk van de taart, de omheining in hun voordeel wat verder wegduwen. Zij die daarentegen stelen en kraken in een logica van opstand doen het door de logica van eigendom uit te dagen, namelijk door te weigeren zich te onderwerpen aan de dwang van een wereld die ze niet zelf hebben gemaakt.

De opstandige diefstal voltrekt zich wanneer een individu neemt wat hij of zij begeert zonder aan wie dan ook toestemming te vragen, telkens wanneer de gelegenheid zich voordoet. Het gaat dan om een uitdaging van de ons opgelegde economische regeltjes. Het draait er dan om een deeltje te nemen uit de hoorn des overvloeds en schoonheid van

de wereld die onder afsluitingen wordt versmacht. Dan is het een opstandige daad. Nemen wat men begeert en aan iedereen geven wat men maakt, noemt men communisme, en dat kan hier en nu, onmiddellijk, worden geleefd.

Om de sociale controle zeker te stellen, worden de individuen vanaf hun geboorte ontdaan van hun leven. In ruil ontvangen ze het economische overleven, een miserabel bestaan van deeltijdse slavernij en van handelstransacties die op een klein vuurtje de dood tot gevolg hebben. Men spiegelt de mogelijkheid voor om het leven aan z'n volle prijs terug te kopen, misschien zelfs op afbetaling. Tot je laatste adem blijf je betalen zonder ooit een minuut vrijheid te hebben gekend. Indien je je leven noch kunt kopen, noch kunt bedelen, dan is de enige oplossing het te stelen – en dat wil zeggen, nemen wat je begeert zonder toestemming te vragen.

6 De smeris zit (ook) in ons hoofd

"De controle van moraal en van logica heeft ons opgezaaid met een gevoelloosheid tegenover politieagenten – oorzaak van onze slavernij."

Tristan Tzara, Dada Manifest 1918.

Ik woon in Noord-Amerika – in Quebec meer bepaald – een plaats op de planeet waar anarchisten steeds minder zeldzaam worden en toch een piepkleine minderheid blijven. Met wat geluk loop ik er nochtans wel eens een tegen het lijf en ik ben telkens verbaasd vast te stellen in welke mate ze de anarchie als een moreel principe beschouwen. Voor sommigen is anarchie zelfs een soort godheid waar ze hun bestaan aan opofferen – waarmee ze mijn buikgevoel bevestigen dat wie echt anarchie wil uitproberen zich zo ver mogelijk van het anarchisme moet houden.

Zo ken ik bijvoorbeeld een vriendelijke, uiterst anticonformistische anarchist, die me ooit zonder verpinken zei dat voor hem anarchie "het principiële weigeren is van geweld om de eigen wil op te dringen aan anderen". Hetgeen wil zeggen dat dominantie uiteindelijk slechts een kwestie is van individuele morele keuze en niet van sociale verhoudingen en rollen. Wat dan weer wil zeggen dat we ons allemaal in een gelijkaardige positie bevinden om onze dominantie op anderen uit te oefenen en we ons allemaal moeten plooiën naar een strikte zelfdiscipline om dat niet te doen. Indien we integendeel aanvaarden dat dominantie een zaak is van sociale rollen en verhoudingen dan is dit principe volstrekt absurd, gewoon een middel om uitverkorenen van verdoemden te onderscheiden. Erger nog, deze morele definitie van anarchie plaatst de anarchisten in een wanhopig zwakke situatie, letterlijk ontwapend in een reeds ongelijke strijd tegen het gezag. Alle vormen van geweld tegen individuen en tegen eigendommen – algemene stakingen, winkeldiefstal en zelfs goedaardige acties zoals burgerlijke ongehoorzaamheid – zijn manieren om geweld te gebruiken en de eigen wil aan anderen op te leggen. Weigeren om geweld te gebruiken om de eigen wil op te leggen, is aanvaarden om volledig passief te worden, is aanvaarden om slaaf te worden.

Indien anarchie betekent dat men zichzelf een strikte gedragsregel oplegt om het eigen leven te controleren, dan is anarchie een waardeloze antilogie, een tegenstrijdigheid.

Anarchie is geen moreel principe maar een situatie, een toestand van bestaan zonder

gezag en zonder controlerende macht. Dergelijke situatie garandeert niets – zelfs niet haar eigen voortbestaan – maar ze biedt iedereen wel de mogelijkheid het eigen leven te scheppen overeenkomstig de eigen begeerten en hartstochten in plaats van zich te moeten schikken naar de vereisten in verband met identiteit en gedrag van de sociale orde. Anarchie is het doel niet van de revolutie, het is de enige situatie die het soort revolutie mogelijk maakt die me interesseert, een opstand van individuen die zelf hun eigen leven willen creëren, vormgeven en daarbij alle obstakels vernietigen die dit proces verhinderen. Het gaat om een situatie die zich buiten het ethische veld bevindt, een situatie die de amorele uitdaging in zich heeft om te leven zonder beperkingen.

Vermits anarchie per definitie amoreel is, vind ik het idee van Kropotkin van een anarchistische moraal hoogst verdacht. Moraal is een systeem van normen en waarden die goed van kwaad dienen te onderscheiden. Dit wil zeggen dat er een Absolute is die het dagelijkse bestaan en gedrag regelt. Of de moraal nu godsdienstig, kantiaans of utilitaristisch is, van Rawls, Nozick, Jonas of Taylor, ze bevindt zich altijd buiten en boven het individu. God, het Vaderland, de Mensheid, Welvaart, het Gemene Goed, Rechtvaardigheid, het Milieu, de Anarchie en zelfs het Individu (als principe) zijn altijd abstracties – Stirner had het over spoken, fantomen – algemene ideeën of begrippen die eruit zien als werkelijkheden op zich, als realiteiten superieur aan het individu. Maar ideeën zijn niet meer dan producten van de mogelijkheid tot abstractie en veralgemening van de mens. Het zijn dus zijn eigen schepsels en bijgevolg ondergeschikt aan hun schepper. Het drama zit in het feit dat eens die ideeën gevormd, ze zich kunstmatig losmaken van hun auteur die ze boven zichzelf plaatst. Het is de scheiding tussen het spook en het individu dat betekenis geeft aan wat men het heilige noemt - *sacré* in het Frans – (*sacer* in het latijn betekent "afgesneden, gescheiden"). Heilig is al wat gescheiden is van het individu en erboven wordt geplaatst. Als het om mijn ideeën gaat, kan ik ze verdedigen. Maar wanneer ik voor hen strijd lever, dan vecht ik eigenlijk voor mezelf, voor iets dat van mij is en niet voor een uitwendige zaak, voor een moreel principe waar ik me aan heb op te offeren.

Moraliteit en beoordeling zijn onafscheidelijk. Kritiek – zelfs scherpe, zelfs genadeloze – is essentieel voor het uitwerken en verbeteren van onze analyse en onze rebelse praktijk, maar het oordeel moet worden uitgeroeid. Het waardeoordeel deelt individuen onder in twee categorieën : schuldig en onschuldig. En schuld is nu net een van de machtigste wapens van de onderdrukking. Wanneer we onszelf en de anderen beoordelen en

veroordelen, dan onderdrukken we de opstandigheid – en dat is net de rol van het schuldgevoel. Dit betekent vanzelfsprekend niet dat we iemand niet mogen haten, of dood wensen. Het wil veeleer zeggen dat we die gevoelens moeten erkennen als een persoonlijke passie en niet als een morele impuls. De radicale kritiek ontstaat uit echte ervaringen, activiteiten, passies en begeerten van individuen en heeft tot doel de geest van opstandigheid te bevrijden. Het oordeel daarentegen is afkomstig uit principes en idealen die zich buiten onszelf bevinden, het doel ervan is ons te ketenen aan die idealen. Telkens wanneer plaatsen en momenten van anarchie hebben kunnen bestaan, verdween het oordeel tijdelijk, werden de mensen bevrijd van hun schuldgevoel, zoals soms tijdens oproer, wanneer mensen, die gedurende heel hun leven het heilige karakter van eigendom hebben geleerd en zich eigen hebben gemaakt, plots overgaan tot vrolijk plunderen. Moraal heeft schuldgevoel nodig, vrijheid eist de uitschakeling ervan.

Maar er is meer. De moraal is ook een bron van passiviteit. Gedurende mijn te korte leven heb ik verschillende momenten van anarchie op grote schaal kunnen bestuderen en er persoonlijk enkele beperkte en vluchtige flarden van kunnen meemaken. Telkens verdween de energie en keerden de deelnemers terug naar het niet-leven [het overleven, het on-leven] dat ze kenden voor de opstand. Deze gebeurtenissen tonen aan dat het, ondanks de sociale controle, altijd mogelijk is om de vluchtlijn [naar het verdwijnpunt] te kiezen. Maar de flik in ons hoofd – de moraal, het schuldgevoel en de angst – houden ons altijd in de gaten, dag en nacht. Elk moreel systeem, ook het meest liberale, schrijft uiteraard limieten voor aan onze mogelijkheden, beperkingen aan onze begeerten. Die limieten hebben niets te maken met onze eigen capaciteiten, ze zijn afkomstig uit abstracties die tot doel hebben te verhinderen dat we ons eigen potentieel ontdekken. Toen de anarchie zich in het verleden aandiende, heeft de smeris in ons hoofd de rebellen altijd schrik aangejaagd, ze altijd getemd, bedwongen, ze altijd gedwongen zich terug te trekken en braaf terug te keren naar de veiligheid van hun hok. En de anarchie verdween altijd weer.

Deze vaststelling is onontbeerlijk want anarchie verschijnt niet zomaar, uit het niets. Ze ontstaat uit de activiteit van mensen die gefrustreerd zijn met hun niet-leven. Ieder van ons kan op gelijk welk moment een dergelijke situatie scheppen. Tactisch gezien is een dergelijke daad natuurlijk meestal idioot, maar dit wil niet zeggen dat het niet mogelijk is. Nochtans heeft het er alle schijn van dat iedereen geduldig zit te wachten tot de vrijheid ons uit de lucht komt vallen – en wanneer die situatie zich voordoet, zijn we niet in staat de

ervaring lang te laten duren. Zelfs diegenen onder ons die zeer bewust de moraal afwijzen, aarzelen, houden halt om elke daad en elke actie onder de loep te nemen, bang als ze zijn van de flikken, zelfs als die in geen velden of wegen te bespeuren vallen. De moraal, het schuldgevoel en de angst spelen voor smeris in ons hoofd en vernietigen onze spontaniteit, onze begeerten, onze mogelijkheid om ons leven volwaardig te leven.

Die smeerlap van een flik zal ons verlangen om te leven en onze revolte blijven onderdrukken tot we risico's leren nemen. Ik zeg niet dat we domme risico's moeten nemen – eindigen in de gevangenis of het gekkenhuis beschouw ik niet als een bevrijdende ervaring – maar zonder risico is er geen avontuur en simpelweg geen leven. De daden die uit onze passies en uit onze begeerten komen en niet uit pogingen om ons te schikken naar een aantal principes en idealen of naar de normen van een groep (zelfs een anarchistische !), zijn de enige manier om ons open te stellen voor een leven dat uitsluitend wordt beperkt door onze eigen mogelijkheden. Het is de enige manier om tot het uiterste van onszelf te gaan.

Dit vereist natuurlijk dat we onze passies vrij leren uitdrukken, een talent dat slechts wordt ontwikkeld door het uit te oefenen. Wanneer we walging ervaren, woede, vreugde, begeerte, verdriet, liefde of haat dan is het allerbelangrijkst om daar uiting aan te geven. Dat is verre van gemakkelijk. Meestal, wanneer het tijd wordt om dat te doen, ga ik voor gedrag dat wordt opgelegd door mijn identiteit en de sociale context waarin ik me bevind. Wanneer ik een winkel binnenstap overvalt me een walging voor het hele verloop van economische relaties, maar ik betaal en bedank vriendelijk de winkelbediende waarmee ik te maken krijg. Ik zou mijn mooiste glimlach kunnen bovenhalen om een diefstal te verhullen, het zou grappiger zijn, omdat ik mijn intelligentie en mijn charme zou gebruiken om te verkrijgen wat ik wil. Maar neen, ik plooi me naar de bevelen van de smeris in mijn kop. Maak je geen zorgen, ik ben ermee bezig, ik verzorg me, maar de weg is nog lang ! Ik probeer mijn spontane impulsen meer te volgen, zonder me zorgen te maken over wat de anderen wel niet over mij denken. Ik probeer mijn verbeelding, mijn creativiteit de vrije loop te laten. Ik ben niet gek genoeg te denken dat ik zodoende onfeilbaar word of spijtige vergissingen vermijd. Maar ik ben er zeker van nooit de rampzalige vergissingen te begaan zoals het aanvaarden van het bestaan van levende dode door te gehoorzamen aan het gezag, zijn regels en zijn moraal. Ik herhaal : het leven zonder risico, zonder mogelijkheid om zich te vergissen, is het leven niet. Het is pas door het risico te nemen alle gezag uit te dagen dat we mogen hopen ooit volwaardig te leven.

Ik weiger alle beperkingen die mijn leven bezwaren. Ik wil alle mogelijkheden open laten om mijn eigen leven vorm te geven, op elk moment. Dat betekent alle sociale rollen saboteren en de moraal achterwege laten. Wanneer een anarchist of gelijk welke revolutionair zijn morele principes begint te prediken – of het nu gaat om geweldloosheid, ecologie, communisme, activisme of zelfs het obligate plezier – dan hoor ik een smeris of een priester en dan heb ik niets meer te maken met dit soort individu, behalve om hen uit te dagen natuurlijk.

Ik heb genoeg flikken in mijn hoofd – zonder de van het blauw wemelende straat erbij te nemen – om er nog anderen uit te nodigen, zelfs als het gepatenteerde en gevaccineerde anarchisten zijn.

7 Laat je principes nooit je ethiek worden

Telkens er verkiezingen zijn, steekt het eeuwige debat over onthoudingen de kop op. Het stelt me een beetje gerust dat we steeds talrijker zijn om kritisch te staan tegenover de liberale democratie – of tegen de democratie *tout court* (ook wanneer de meeste van mijn kameraden niet zover gaan, maar wie weet komt dat nog wel). Nieuw deze keer was dat ik overvloedig werd bestempeld als "dogmatische" anarchiste door lui die op die manier insinueerden dat ik weiger te stemmen omdat het deel uitmaakt van een anarchistische ideologie en een morele verplichting is om de eeuwige 19de eeuwse principes van Bakoenin en Kropotkin te volgen, dat ik me verplicht voel het goede woord van de weigering tot stemmen te prediken. Als je ze hoorde, dan had ik niet alleen moeten stemmen omdat de situatie gevaarlijk wordt (namelijk om te vermijden dat de radio weer het *Bevrijd ons van de liberalen* zou spelen), maar ook uit pragmatisme en om aan te tonen dat ik niet dogmatisch ben. Een kromme redenering volgens mij, komende van fel dogmatische mensen betreffende het vitale belang van stemmen.

De uiterst simpele waarheid wat mij betreft is de volgende : ik trek me geen bal aan van de anarchistische ideologie.

Wanneer ik zeg dat ik anarchiste ben, dan zeg ik eenvoudigweg dat ik, in de mate van mijn mogelijkheden, weiger me te laten domineren door wie of wat dan ook. Met andere woorden, ik weiger te aanvaarden dat een gezag, een instelling, een wet of een morele verplichting, of een meester, baas, politieker, leider of koning me op enigerlei wijze dwingt. Daarom weiger ik te stemmen, daarom weiger ik een keuze uit te brengen voor een of andere meester. Indien ik dat zou doen, dan zou ik mijn goedkeuring te kennen geven om te verzaken aan een deel van mijn macht om mijn eigen leven vorm te geven, om die macht over te dragen aan iemand anders – en zoiets wil ik absoluut niet doen. Ik wil ook mijn macht niet overdragen aan een instituut dat, zelfs tijdelijk, in mijn naam optreedt. Daarom ook dat ik nooit beroep zal doen op de smerissen, daarom ook dat ik geen beroep doe op gerechtshoven wanneer ik met problemen of conflicten wordt geconfronteerd. Voor zover mijn mogelijkheden en mijn macht het toelaten, vermijd ik in aanraking te komen met die instanties.

Wanneer ik zeg dat ik vogelvrij ben, een *outlaw*, een *hors-la-loi*, dan bedoel ik niet dat ik een heldhaftige bandiet ben zoals Monica Proietti of Bonnie Parker (trouwens, wie me

kent, zou zich een breuk lachen indien ik iets dergelijks zou beweren). Ik wil gewoon zeggen dat ik, in de mate van mijn mogelijkheden en van mijn macht, op niet-wettige wijze leef, zonder de wet in overweging te nemen. Ik laat de wetten niet toe mijn keuzes en mijn daden te bepalen. Ik doe veeleer beroep op mijn krachten – mijn handigheid, mijn vaardigheden, mijn intelligentie, mijn kennis, mijn relaties, de middelen ter beschikking – om mijn leven vorm te geven zoals ik dat wil, naar eigen goedwil... er zorg voor dragend dat ik niet wordt betrap. Deze niet-wettigheid versterkt mijn weigering vrijwillig om te gaan met de Staat, de flikken en het gerecht.

Ik heb de neiging de woorden "onwettig" en "niet-wettig" onderling inwisselbaar te gebruiken, maar eigenlijk weet ik dat ik het niet zou moeten doen. Niet dat ik tegen onwettigheid ben, het is een kwestie van precisie. Oorspronkelijk was een illegalist een anarchist die ervoor koos zijn overleven te verzekeren door misdaden te plegen, in plaats van door te bedelen of te werken. Er werd dus een onderscheid gemaakt tussen het illegalisme (diefstal, inbraak, valsemunterij) en de propaganda van de daad, de weigering van militaire dienst, de algemene revolutionaire staking, de opstand en zo verder. Vermits de misdaad niet mijn belangrijkste overlevingsmiddel is (ook als ik me er, bibberend, aan overgeef wanneer de gelegenheid zich voordoet), verkies ik mezelf te beschrijven als niet-wettig, a-legaal, net zoals ik amoreel en asociaal ben.

De debatten uit het begin van de 19de eeuw over het illegalisme stelden niet zozeer in vraag of de anarchisten geacht werden illegale daden te plegen – vermits de meesten dat zowiezo deden – maar wel over het individuele gebruik ervan : was het een aanvaardbare taktiek, of was het banaal banditisme zonder anarchistische inslag ? Een egoïst vindt hier geen grond voor debat, zijn enige vraag is : "Loop ik het risico gevat te worden of niet?". Hoe dan ook, anarchisten, en alle vrije en ongetemde wezens die zich niet als dusdanig willen herkennen, kunnen op een dag niets anders dan de wet overtreden. Zodra de wet bestaat, maakt mijn keuze om te leven zoals ik wil me ipso facto vogelvrij, een outlaw, een *hors-la-loi*. Eigenlijk zijn de meeste wetten voor mij slechts obstakels die ik wil vermijden.

Dit gezegd zijnde, niet stemmen, de flikken niet bellen, geen beroep doen op het gerecht is noch een morele noch een ethische code. Ik laat mijn a-legale principes geen spoken, geen fantomen worden, zoals Stirner ze noemde, geen uitwendige en superieure abstracties die los van mij staan en waar ik gehoorzaamheid aan ben verschuldigd en die mijn leven bepalen. Die principes zijn voor mij geen te volgen regeltjes voor het leven, ik

kies ze op elk ogenblik, altijd naar gelang de context, omdat ik ze beschouw als de beste manier om mijn eigen leven vorm te geven zoals ik dat wil. En als men, bijvoorbeeld, op een dag de verkiezingsplicht zou invoeren en boetes of celstraffen voorzien voor wie die niet naleeft, dan zou ik waarschijnlijk gaan stemmen, gewoon omdat mijn egoïstische belang op die manier best gediend is. Er bestaat geen zieliger slaaf dan hij die plooit onder de ketenen van zijn eigen makelij – en principes die morele codes worden, horen daarbij.

Ik wil mijn leven leven zoals ik dat wil, onmiddellijk, hier en nu. Niet later, niet straks, niet na de verkiezing van een socialistische regering, niet na de nationale onafhankelijkheid, niet na de anarchistische revolutie, niet na de terugkeer van de messias, niet in een verre of nabije toekomst die altijd weer een fictie blijft, een troostend wiegeliedje voor volwassenen die rouwen om hun kindertijd. Telkens ik mijn macht overdraag op iemand anders, verlies ik een deeltje van mijn leven dat me nooit zal worden teruggegeven. En daarom zijn de stemonthouding, en het a-legalisme in het algemeen, voor mij, noch een ethiek, noch een ideologie : het is een praktijk, een manier om plaats te nemen in het leven in plaats van in het overleven.

8 Een handvol sibillijnse aforismen over het illegalisme

"Bijna alle verlangens van de arme worden bestraft met de gevangenis."

Céline, Reis naar het einde van de nacht

"Ik ben een pechvogel, altijd maar hozen !"

André Soudy

Toen ik deze ochtend opstond had ik goesting een oud begrip van onder het stof te halen, een begrip dat anarchisten al bijna een eeuw heel hard proberen te vergeten, sinds de pathetische uitkomst van het avontuur van Bonnot en zijn tragische bandieten. Het gaat om een onfatsoenlijk woord, een woord met de reuk van buskruit en oplosmiddel van de inkt van valsemunters uit de (veronderstelde) Belle Époque : het woord "illegalisme".

Zoals voor de meesten onder ons, gaat er voor mij geen dag voorbij zonder dat ik een wet overtreed. Ik doe niet aan burgerlijke ongehoorzaamheid, want mijn revolte kent geen burgerlijkheid. Wat ik wel doe behoort tot het illegalisme.

Zoals de meesten onder ons, onderga ik sinds mijn geboorte een voortdurende en aliënerende uitbuiting. In geen enkel aspect van mijn leven is die niet aanwezig, weegt ze niet met al haar gewicht op mij. Zich ontdoen van die uitbuiting, zelfs tijdelijk, is bijna altijd illegaal, onwettig. Kiezen voor illegaliteit wil niet zeggen dat men acties onderneemt tegen het welzijn van anderen – zelfs als dat soms nodig kan zijn.

De gevangenis is voor het kapitalisme de ultieme oplossing voor de armoede die ze veroorzaakt. Ik schaar me van nature aan de zijde van diegenen die door hun strijd in de gevangenis belanden, maar ik sta tevens aan de kant van de geweldige opstandelingen waarvan het leven extralegaal, illegaal of a-legaal is. Van al wie ertoe werd gedwongen vogelvrij te worden, of die gekozen heeft dat te worden. Bevrijd alle gevangenen, zelfs de onschuldigen !

De levensmiddelen (en niet slechts de bestaansmiddelen) zouden vrij moeten worden genomen, gegeven, gedeeld. Eigendom berooft ons van levensmiddelen en veroordeelt ons tot overleven. De wet, het recht bestaat om eigendom te beschermen. Leven is dan ook per definitie illegaal.

Ik ben amoreel, dus a-legaal. Wetten en regels opgelegd door de heersende klasse beschouw ik als onontvankelijk. Ik weiger me eraan te onderwerpen, dat is de enige manier om me voorgoed toe te leggen op het leven in plaats van genoeg te nemen met overleven. A-legaal zijn, wil zeggen handelen in overeenstemming met mijn eigen begeerten in plaats van te handelen in functie van door de maatschappij opgelegde voorwaarden – en laat nu net dat de vertegenwoordigers van de wet en de brave conformistische burgers de stuipen op het lijf jagen.

Ik verwerp elke vorm van moraal, wat niet wegneemt dat ik waarden en principes heb. Telkens ik onwettig handel, vraag ik me af of het overeenkomstig mijn verlangens is, of het overeenkomt met de voorwaartse beweging van mijn leven, of het naar de veralgemening van de vrijheid neigt. Indien dat het geval is, waarom zou ik dan bovendien nog moeten tegemoet komen aan uitwendige, transcendente wetten die meestal verlangens en begeerten uitdoven en het leven ontkennen ?

De rechterlijke macht, de gerechtshoven, de gevangenissen en de politie zijn de instellingen van een gevangenseconomie, geïntegreerd in het gerechtelijk-penaal-corporatief systeem dat niemand rehabiliteert, ondanks het mooie democratische discours dat er het bestaan van rechtvaardigt.

Men moet illegalisme niet verwarren met criminaliteit. De crimineel – en als ik "crimineel" zeg, dan heb ik het over de beroepsmisdadiger, de gangster, en niet over de toevallige delinkwent die we allemaal op een dag worden, jij zowel als ik, vrijwillig of niet – die crimineel dus, overtreedt de wet om zijn boterham te verdienen, net zoals de arbeider zijn boterham verdient wanneer hij naar de fabriek trekt, terwijl de aanhanger van het illegalisme de codes, de regels, de wetten en voorschriften van de maatschappij bewust probeert te ondermijnen.

De getalenteerde crimineel leeft in goede verstandhouding met een aantal politieagenten, magistraten, politiekers omdat de goede gang van zijn zaken ervan afhangt, de illegaliste vermijdt dergelijke banden omdat zij een leven wil vormgeven dat geen enkele wet erkent, geen enkele transcendentie... en omdat omgang met dat soort individuen haar plan voor emancipatie bedreigt.

De gangster, de zakenman en de politiker behoren tot werelden waarvan de wetten en de werking zo gelijkaardig zijn dat het niemand hoeft te verbazen dat hun lot onderling verbonden is, dat ze mekaar ontmoeten tot ze, als bij osmose, hetzelfde gezicht aannemen.

Er zijn anarchisten die hun weerstand tegen de wet baseren op een moreel principe, meestal een abstract principe zoals de Anarchie, de Vrijheid of het Individu. Meestal willen die anarchisten de wetten van de Staat vervangen door morele wetten. De illegaliste is amoreel, ze wijst de wet in al haar vormen af omdat die haar leven en haar mogelijkheden beperken. De illegaliste kan een gestolen voorwerp vernietigen, het verkopen op de zwarte markt, het delen met gezellen of het voor haarzelf houden, al naargelang haar eigen verlangens. De vogelvrije moralist, in de ban van het Robin Hood complex, voelt zich verplicht een gestolen voorwerp aan een uitwendige zaak te besteden, even uitwendig als de morele voorschriften die hij aanhangt.

De criminelen, de gangsters zijn geen illegalisten. Ze dansen met de wet, ze plooiën die net genoeg voor hun eigen gewin. Ze overtreden die niet bij wijze van uitdaging maar om economische redenen. In hun subcultuur bestaat een geheel aan specifieke, gecodeerde wetten samen met de gewelddadige middelen om die te doen naleven. De crimineel is een sociale klasse, een identiteit, zelfs een werkgelegenheid. Een baan in de onderwereld is natuurlijk te verkiezen boven de meeste wettelijke arbeid omdat die een aantal risico's meebrengt, en het geraffineerde plezier om het gezag te omzeilen, en de voldoening om de smeris te slim af te zijn. Maar de gangster blijft geïntegreerd in parasitaire structuren, strikt hiërarchisch en dominerend, net zoals de orde die ze leegzuigen.

De misdaad is niet meer dan een marginale variant van de legale gruwel die algemeen voorkomt.

De illegaliste wil niet geïntegreerd worden in de dominante cultuur, noch in de criminele subcultuur, noch in enige andere alternatieve tegencultuur. Wat ze wil is de uitbreiding van haar macht tot zelfcreatie in tegenstelling tot de maatschappij. Dit programma vereist intelligentie, moed en bovenal de mogelijkheid om onzichtbaar te zijn. Daarom is de illegaliste meestal een nomade, ze doorloopt, glijdt door de ruimte en bezet die zonder zich te hechten, zonder gevat te worden. Het leven van een illegaliste is, net als haar vogelvrije daden, een aanval tegen de maatschappij.

Iedereen is verondersteld de wet te kennen. Daarom verstop ik me net genoeg zodat ik niet besta voor de wet.

De weg van het illegalisme is een vluchtlijn. Het kan ook een destructieve weg zijn, en wel om een heel eenvoudige reden die we ons allemaal, sinds onze kindertijd hebben eigen gemaakt : wanneer je voortdurend de wet overtreedt, word je vroeg of laat bij de lurven gevat. Het is een zeer concrete wet : die van de probabilliteit. Dus, ofwel ben je handig en sluw, neem je de vluchtlijn op intelligente wijze, met wijsheid en strategie, ofwel loop je spectaculair tegen de lamp en word je met geweld ondergedompeld in de correctionele hel, het concentraat van ordinaire gruwel van deze wereld waarin we ons allemaal bevinden.

De anarchistische geschiedschrijving zit vol pathetische verhalen van jammerlijk mislukte illegalisten. Hun geschiedenissen eindigen dikwijls in bloed, het hoofd onder de guillotine of onder het spervuur van de politie. Of in het zwarte gat van een cel, tot het uiterste van de ontmenselijking, van de waanzin, van de zelfmoord en de gruwel. Hun activiteiten werden dikwijls in de gaten gehouden en verraden door verklikkers, of aangemoedigd en uitgelokt door infiltranten. De geschiedkundigen zijn slechts zelden geïnteresseerd in illegalisten die vredig in hun slaap sterven, en hun onbestrafte misdaden ontsnappen zelden aan het stof van de archieven van de politie – wanneer ze er al in terecht komen. De illegalisten die slaagden zijn onzichtbaar, alleen hun daden, als evenveel slagen tegen Leviathan [Fredy Perlman, *Against His-story, against leviathan*, 1983], zijn op klaarlichte dag zichtbaar.

In dit tijdperk van veralgemeende en overgemediatiseerde hypocrisie kunnen zij die slechts minachting en misprijzen hebben voor de wet, alleen rekenen op de haat van de kudde. Ze mogen zich verwachten aan laster, afgeschilderd worden als demonen, als terroristen en vijanden van de maatschappij door de beulen en tirannen die zodoende hun ordinaire wandaden in alle legaliteit kunnen blijven bedrijven.

Ik ben, wat mij betreft, een illegaliste, vogelvrij, egoïst en amoreel. Ik zal me daar nooit voor verontschuldigen, nooit zal ik ook maar een schaduw van berouw hebben. En wie van mij de antichrist wil maken zal me eerst moeten vinden.

9 Subjectieve stellingen over geweld

1 Ik heb een viscerale, instinctieve en onredelijke afkeer van geweld – daarin ben ik zoals de meesten. Ik ben fysiek zwak, emotioneel delicaat en van geweld in al zijn vormen ben ik bang. Ik heb geen enkele fysieke moed en mijn eerste reflex is altijd de vlucht. Vroeger, toen ik nog deelnam aan betogingen, was ik altijd de eerste om het hazenpad te kiezen zodra het traangas door de lucht vloog. Wanneer ik bloed zie, val ik flauw. Maar dat betekent allemaal niet dat ik pacifist en geweldloos ben.

2 Levenloze voorwerpen breken, stelen, een vitrine stukgooien, een vuilbak in brand steken, dat is geweld. Beledigingen en verbale aanvallen, ook dat is geweld; eigenlijk ben ik ervan overtuigd dat men me niet zal tegenspreken wanneer ik zeg dat psychologisch geweld op lange termijn schadelijker is voor een individu dan een klap in het gezicht.

3 De maatschappij zoals wij die kennen – en zoals de meeste mensen ze bekijken – kan zich onmogelijk handhaven zonder geweld. Indien de macht in een parlementaire democratie uit de stembus komt, dan is dat symbolisch. Eigenlijk is het de uitoefening van geweld die het voortbestaan van de instellingen garandeert. De maatschappij vervaardigt systemen van gerationaliseerd geweld om individuen te transformeren in bruikbare middelen, in mankracht, in consumenten, in kanonnenvlees of stoepvlees.

4 Dit geweld bestaat onder de vorm van een voortdurende dreiging, een ononderbroken golf van beledigingen en pesterijen. De mogelijkheid om bij de minste misstap zijn baan te verliezen en dus de bron van overleven, ligt het meest voor de hand. De veelheid aan wetten (die we onmogelijk allemaal kunnen kennen) die al onze gedragingen strikt beheren en kaderen, is een andere mogelijkheid. Ondanks alle mooie toespraken over democratie en mensenrechten, is de marge van individuele vrijheid in onze maatschappij zeer beperkt. Bij de minste misstap wordt die marge overtreden en komt het individu tegenover het institutionele geweld te staan – tegenover de flik, de soldaat, de rechtbank, de gevangenis. Andere sociale instellingen zoals de school, het hospitaal, de psychiatrische instelling, de fabriek en het kantoor die ons worden voorgesteld als wegen voor de ontwikkeling van het individu, zijn in feite ruimten voor de uitoefening van geweld door het kapitalisme. Dit systeem van geweld is dusdanig aanwezig, dusdanig constant dat het ons als een monolithisch blok overkomt dat alleen dient om zichzelf in stand te houden, om het eigen voortbestaan te verzekeren.

5 De moraal is een vorm van geweld die wordt uitgeoefend door de instellingen op individuen. Daarom is het institutionele geweld moreel aanvaardbaar en het individuele geweld niet.

6 Het pacifisme ontwikkelt zich als reactie tegen dit structurele geweld. Voor de pacifist zijn het onrecht (bij uitstek een moreel begrip) en het geweld de bron van alle kwaad voor de mensheid. Vermits het doel het uitroeien van het kwaad is, vaardigt de pacifist uit dat de middelen moreel moeten overeenkomen met het beoogde doel. De kwestie van het geweld wordt op die manier een morele keuze tussen het aanvaarden van geweld als monolithisch systeem of de totale afwijzing ervan. Het probleem is dat in de wereld waarin we leven, pacifisme en institutioneel geweld nauw met elkaar zijn verbonden. Het pacifisme is een ideologie die de totale sociale vrede vereist als opperste doel. Vermits de totale sociale vrede de volledige onderdrukking vereist van de individuele begeerten die individueel geweld opwekken – hetgeen paradoxaal genoeg een totale sociale controle vereist, die alleen kan worden verwezenlijkt... met behulp van gewelddadige instellingen zoals politie, gevangenis, censuur, salariaat en oorlog.

7 Het pacifistische ideaal vereist het behoud van een monolithische systeem van geweld; het verschil is dat de pacifist verlangt dat dit systeem perfect wordt verinnerlijkt door het individu, dat het onzichtbaar wordt met het blote oog. Maar vermits de moraal transcendent is, heeft die altijd nood aan een uitwendige macht om respect af te dwingen. Men ontsnapt niet aan deze vicieuze cirkel zonder de geweldloosheid op te geven.

8 Niet alleen bestendigt het structurele geweld zich, het veroorzaakt onvermijdelijk ook individuele reacties, sommige impulsief en klunzig, sommige bewust opstandig. De meest opvallende worden op spectaculaire wijze onderdrukt, het systeem rechtvaardigt dan het eigen bestaan en benadrukt bij het individu zowel de angst voor het geweld van de misdadiger als voor het geweld van het repressieve apparaat. Het hartstochtelijke geweld dat op die manier in de kiem wordt gesmoord, verandert in een langzame dood bestaande uit nevrose en zelfhaat. En van die zelfhaat is het slechts een kleine stap naar haat voor de andere. Vijandigheid tegenover en walging van het anders-zijn, is een vorm van geweld, subtiel jazeker, maar meest voorkomend. Zelfs pacifisten vallen er veelvuldig voor, het volstaat wat omgang met hen te hebben om het te merken.

9 Indien we echt de controle willen hernemen over onze levens, zijn het pacifisme, net zoals het structurele geweld, te verwerpen omdat het twee logica's zijn die ons willen temmen, onze opstand willen verstikken. We zijn geboren uit chaos, we zijn evengoed tot de meest woeste gewelddaad in staat als tot de zachtaardigste tederheid. Of we het nu leuk vinden of niet, we zijn grote mensapen en het geweld zit ingebed in ons gedrag. Net zoals voor de bonobo en de chimpanzee, hoeft dit geweld niet dodelijk te zijn en kan het zelfs als smeermiddel dienen voor interpersoonlijke relaties indien het niet werd geïstitutionaliseerd. Het is pas sinds onze soort sociale instellingen ontwikkelde dat het geweld op grote schaal aan het moorden is geslaan. Elke vorm van geweld afzweren, is voorbijgaan aan wat we zijn in geest en lijf, het is een aanval tegen onze individualiteit.

10 In tegenstelling tot het oude gezegde, houdt geweld op zich het geweld niet in stand. Het is pas wanneer het wordt geïstitutionaliseerd dat het als systeem wordt in stand gehouden. Tegen dit geïstitutionaliseerde geweld moet een individueel geweld worden gesteld, passioneel en ludiek – het geweld van het individu dat zich zijn leven weer toe-eigent. De doelwitten van dit geweld zijn bovenal de instellingen van het systeem, zijn symbolen en zijn koopwaar, maar het kunnen ook individuen zijn indien die optreden als vertegenwoordiger van die instellingen, wanneer die een onmiddellijke bedreiging vormen voor onze mogelijkheid tot toe-eigening van ons eigen leven.

11 Om te vermijden dat het blijft bestaan, moet het opstandige geweld vermijden structureel te worden, door de vorming van milities of paramilitaire groepen bijvoorbeeld die niet meer zijn dan geweldstructuren die de ambitie hebben de bestaande structuren (waarmee ze in strijd zijn) te vervangen (hetgeen de essentie van politiek is). Andere gewapende groepen wijden zich aan zelfverdediging. Indien dit begrepen wordt als het eenvoudige zelfbehoud dan wordt dit doel altijd beter gediend door het conformisme of door de hervorming van de instellingen aan de hand van de middelen die het systeem zelf bevat en niet door een gewapende botsing ermee. De meeste historische guerrilla's eindigden in een bloedbad, namelijk door de machtsovername en het begin van een dictatoriaal regime. Het is gemakkelijk te begrijpen in welke mate dit niet de gewenste manier is voor het individu dat zich het eigen leven wil toe-eigenen. De gewapende strijd vereist gezag en het is net het gezag dat moet worden afgeschaft.

12 Vandalisme, spontane onlusten en opstanden zijn lang niet de enige middelen waarmee het individu zich het eigen leven weer kan toe-eigenen. Ik ben er niettemin van

overtuigd dat we niet zonder kunnen omdat de beslissing om over te stappen van het overleven naar het leven ons linea recta tot een confrontatie brengt met de machtsinstellingen. Dit geweld blijft het meest gezonde, het meest bevredigende, het smakelijkste van alle indien het wordt beleefd als een spel, als een feest. Het blijft een godslasterlijke voldoening om de mechaniek van de onderdrukking te bezoedelen en tegen te werken, al was het maar voor een tijdje, al was het maar op een plekje.

13 Het bevrijdende geweld wordt tactisch en intelligent toegepast, nooit systematisch en rationeel. Het heeft niet tot doel te blijven duren : het is individueel, zelfs uitgevoerd in groep, het is voorlopig, hartstochtig, creatief in zijn vernietigingen. Het werpt muren om en laat niets achter dat toelaat die weer op te bouwen.

10 Brief aan mijn medegevangenen

Er zijn plaatsen waar we voortdurend worden bewaakt, waar elk ogenblik wordt gecontroleerd, waar we allemaal verdacht zijn, waar we allemaal als misdadigers worden beschouwd. Ik spreek vanzelfsprekend over de gevangenis. Maar sinds een zekere elf september gaat deze beschrijving op voor een groeiend aantal openbare plekken : metro, winkelcentra en stadscentra staan allemaal onder videobewaking, veiligheidsagenten patrouilleren in scholen, hospitalen, musea. In luchthavens moet men zich onderwerpen aan een fouillering, politiehelicopters vliegen boven steden en zelfs bossen op zoek naar misdadigers. De logica van de gevangenis is die van de bewaking, van de controle en van de straf. Het wordt stilaan de logica van het bestuur van de maatschappij in haar geheel.

Deze manier om heel de maatschappij gevangen te houden wordt opgelegd dank zij de angst, in naam van onze behoefte aan bescherming – tegen gewelddadige criminelen, tegen drugsverslaafden en vooral tegen terroristen, die wilde fanatici die het op onze leefwijze hebben gemunt. Maar wie zijn die criminelen echt, wie zijn die monsters die op elk ogenblik onze levens van geterroriseerde burgers bedreigen ? Het is niet nodig lang na te denken om deze vraag te beantwoorden : in de ogen van onze regeerders zijn wij de criminelen, zijn wij de terroristen, zijn wij de monsters. Wie anders wordt er voortdurend in de gaten gehouden? Wie wordt er voortdurend gefilmd door videocamera's? Wie ondergaat fouilleringen en identiteitscontroles? [en het is niet alsof er minder criminaliteit is, ondanks stijgende budgetten voor politie en leger] Wij zijn de terroristen en het is de angst die ons belet bewust te worden van deze vanzelfsprekendheid. Men moet begrijpen dat de gevangenis en de bewaking afhankelijk zijn van de gedachte aan het bestaan van de misdaad, men moet begrijpen dat het bestaan van de misdaad afhankelijk is van het begrip "wet".

De wet wordt door iedereen verondersteld een objectieve realiteit te zijn die toelaat het gedrag en de daden van de burgers van een Staat te beoordelen en te veroordelen. Iedereen is gelijk voor de wet, het gaat dan om het soort gelijkheid dat, zoals Anatole France het ironisch verwoordde, de rijken zowel als de armen verbiedt om onder bruggen te slapen. [*De armen moeten werken opdat de rijken hun macht en hun ledigheid kunnen behouden tegenover de majestueuze gelijkheid der wet, die de rijke zowel als de arme verbiedt om te slapen onder bruggen, te bedelen in straten en brood te stelen.* in *Le lys rouge*, 1894] Voor de wet zijn we allemaal gelijk, gewoon omdat we abstracties zijn, ficties,

verzinsels zonder individualiteit, zonder emoties, zonder begeerten, zonder behoeften.

Het doel van de wet is orde scheppen in de maatschappij. Het is nodig om de maatschappij van regels te voorzien, omdat de maatschappij niet voldoet aan de behoeften, of de verwezenlijking ervan verhindert, van een groot deel van de individuen erin. De wetten worden opgelegd aan de meerderheid door zij de regels uitvinden. Dit kan natuurlijk alleen indien er een erg bijzondere ongelijkheid bestaat in een samenleving : de ongelijkheid van toegang tot omstandigheden die toelaten het eigen leven op eigen voorwaarden vorm te geven. Voor individuen uit de hogere rangen van de hiërarchie is de sociale ongelijkheid een bron van eigendom en gezag. Voor de lagere rangen is het een bron van armoede en onderwerping. De wet is de leugen die de sociale ongelijkheid in een gelijkheid verandert die de meesters van de wereld dient.

Indien iedereen toegang had tot de veelheid van wat nodig is om zichzelf te zijn en dus het eigen leven vorm te geven volgens de eigen ingevingen, behoeften en verlangens, dan zou een veelheid aan verschillen opbloeien. Een verscheidenheid aan dromen en begeerten zou zich kunnen uitdrukken in een oneindig spectrum van hartstochten, aantrekkingen en afstotingen, conflicten en genegenheden. Wanneer iedereen vrij is van gezag, van eigendom en van hiërarchische dominantie, dan kan de sublieme en vreselijke individuele ongelijkheid eindelijk tot uiting komen.

Wanneer, integendeel, alle individuen onderworpen zijn aan een ongelijkheid betreffende de toegang tot de levensomstandigheden – met andere woorden wanneer de grote meerderheid van de mensen het eigen leven wordt ontnomen – dan wordt iedereen gelijk, vermits iedereen een abstractie wordt, namelijk niets. En dit geldt zelfs voor zij die genieten van eigendommen en gezag uitoefenen omdat hun sociaal statuut niet stoelt op wat ze zijn als individu, maar op wat ze bezitten. Eigendom en gezag – die altijd in verband staan met de sociale rol en niet met het individu – zijn het enige dat telt in deze maatschappij. De gelijkheid voor de wet is de bestuurders dienstig net omdat die gelijkheid de orde die ze besturen, in stand houdt. De gelijkheid voor de wet verbergt de sociale ongelijkheid net omdat ze die in stand houdt.

Maar inderdaad, de wet houdt de sociale orde niet alleen met woorden in stand. Het woord en de letter van de wet zijn zinloos zonder de fysieke kracht die haar ondersteunt. Die fysieke kracht wordt uitgeoefend door instellingen die bewaken, controleren en bestraffen :

politie, rechtbanken en gevangenissen. De gelijkheid voor de wet is niet meer dan een dun laagje vernis dat slecht de ongelijkheid verbergt van toegang tot de middelen om het eigen leven te maken zoals we dat willen. Dat vernislaagje bladdert dikwijls, voortdurend af en de sociale controle wordt slechts verzekerd door geweld en angst.

Vanuit het standpunt van de meesters van de wereld zijn we niets anders dan echte of potentiële misdadigers, allemaal monsters die hun levenswijze bedreigen omdat we allemaal in staat zijn doorheen de sluier van de wet te kijken, omdat we allemaal in staat zijn ervoor te kiezen die wet aan onze laars te lappen en elke gelegenheid te beurt nemen om het leven dat ons werd ontstolen, weer in te palmen. De wet maakt ons allemaal gelijk door van ieder van ons een crimineel te maken. Het is dus logisch dat de sociale orde die de wet heeft gemaakt de bewaking en de bestraffing veralgemeent op hetzelfde ogenblik dat ze de wereld transformeert in een onmetelijk winkelcentrum.

Het is nutteloos wetten te hervormen om ze rechtvaardiger te maken. Het is nutteloos de politie te controleren om buitenproportioneel politiegeweld te vermijden. Het is nutteloos het gevangeniswezen te hervormen omdat elke hervorming het systeem versterkt, nieuwe wetten toevoegt, nieuwe flikken, nieuwe gevangenissen. Er is maar een antwoord tegen de transformatie van de wereld in een gevangenis en dat is de vluchtlijn. De gevangenen willen hun gevangenis niet hervormen, ze willen eruit ontsnappen. Men moet deze maatschappij bestrijden door onmiddellijk alle mogelijkheden aan te grijpen om te leven zoals we dat willen.

11 De familie is een kapotte bestelwagen die blijft rijden

Vrienden van mij die net een eerste kind kregen, hebben een kleine bestelwagen gekocht. Eigenlijk ligt dit in een natuurlijke en Noord-amerikaanse gang van zaken. Eerst vorm je een koppel, dan wordt je met een jong geschopt, dan ga je een hypotheek aan voor een huis in een buitenwijk en dan ga je een familiewagen kopen die enkele dagen voor de bevalling wordt geleverd. Nu hoef je alleen nog te trouwen, een hond aan te schaffen, enkele huishoudapparaten, een homecinema, een overvloed aan anxiolytica om de depressie te vergeten en rustig te zeilen op de lange suffe rivier van geluk [citaat titel Franse film "La vie est un long fleuve tranquille" 1988]. De verkoper van de kleine bestelwagen heeft het geniale idee gehad er een zelfklever op aan te brengen die fier de slogan van zijn handel uitschreeuwt : "Familie en liefde, zekere waarden !" Toen ik mij hierover openbaarde tegenover mijn vriendin gaf ze pruilend toe : "Ik weet het, het is erg om die mooie fundamentele waarden te koppelen aan een vulgaire gemotoriseerde blikken doos !"

Ik heb haar niet durven tegenspreken, maar het is volgens mij overduidelijk dat het niet zij is die gelijk heeft maar wel Toyota Gatiné. Consumentisme, familie en liefde zijn goed en wel onlosmakelijk verbonden instellingen, machtsmechanismen met als belangrijkste doel onze onderwerping. Indien we onze levens echt in hun totaliteit weer willen inpalmen, indien we echt onze begeerten willen bevrijden uit de klauwen van de angst en de dominantie, dan is het nodig om die instellingen te bestrijden, zelfs als die op het eerste zicht eeuwig en onwankelbaar lijken. Men moet ze bestrijden en ze vernietigen net zoals alle andere instellingen die ons tot slaaf maken.

Wie liefde zegt, huwelijk zegt – zelfs in Quebec, Canadees kampioen van het vrij samenwonen waar slechts 30 % van de koppels ongehuwd samenwonen. Wanneer in de samenlevingen voor het bestaan van de Staat, het huwelijk eerder een min of meer formele manier was om de banden van de grotere bloedverwantschap vast te stellen of te behouden, dan veranderde het, samen met het ontstaan van de Staat, in een formeel en bindend instituut, onlosmakelijk verbonden met eigendom. Meer in het bijzonder, het huwelijk werd de instelling waarmee de vader, als eigenaar van de familie, zijn dochter schenkt aan een andere man die er, als haar echtgenoot, de nieuwe eigenaar van wordt. Het huwelijk, hetero of homo, en ondanks alle romantische lompjes waarmee het wordt getooid, blijft van oorsprong een transactie, een uitwisseling van eigendom die van de

familie de stichtende plaats maakt van dominantie over individuen, dominantie die daarna wordt uitgebreid naar de hele maatschappij.

De aard zelf van de familie is hiërarchisch. Haar belangrijkste rol is de reproductie van de samenleving, hetgeen in eerste instantie de reproductie, de voortplanting van mensen vereist. Zo wordt de vrouw ertoe gehouden kinderen te dragen en op te voeden die, alhoewel in laatste instantie eigendom van hun vader, onder het rechtstreekse gezag van de moeder blijven. Vandaar dat zij die het geluk hadden op te groeien in een familiale omgeving die de traditionele seksuele rollen eerbiedigt, voor het eerst te maken kregen met de hiërarchische dominantie in de persoon van hun moeder. De vader blijft in deze regeling een figuur van afstandelijk gezag, zestig tot zeventig uur per week werkend (ondanks de veertig uur uit de theoretische overwinning van de arbeiders) om de familieleden toegang te kunnen geven tot alle goederen die sociaal worden vereist om behoorlijk te leven. De moeder voedt op, onderwijst, bestraft indien nodig, stelt limieten, bepaalt hoe haar nakomelingen hun leven moeten leiden, kortom, ze wordt het dagelijkse gezicht van het gezag – net zoals de meestergast, voorman of ploegbaas het gezicht is van de op de werkvloer meestal onzichtbare baas en zijn aandeelhouders,.

De ware sociale rol van de familie is dus, zoals ik al opmerkte, de voortplanting van mensen. Dat betekent niet alleen kinderen het leven schenken, maar ook deze menselijke grondstof omvormen tot goederen die nuttig zijn voor de maatschappij – een loyaal mens, een goede burger, een vlijtige arbeider, een gehoorzame belastingbetaler, een gretige consument. Vanaf de geboorte moeten de vader en de moeder overgaan tot de dressuur van het kind. Dat is trouwens de manier om de uitroep in de verloskamer te interpreteren "Het is een jongen !" of "Het is een meisje !". Het geslacht is de enige sociale rol die bij de geboorte wordt voorspeld op basis van de biologie van het individu en opgedrongen aan de hand van een veelheid aan symbolen – de kleuren op de muren van de kinderkamer, de kledij, het speelgoed dat wordt geschonken, de spelletjes die worden aangemoedigd of afgekeurd, en zo voort.

Dat loopt allemaal samen met een ouderlijke nadruk op infantilisering. Veeleer dan het aanmoedigen en opvoeden tot onafhankelijkheid, autonomie, tot de mogelijkheid om eigen beslissingen te nemen en ernaar te handelen, looft men naïeve, onbeholpen en irrationele gedragingen en houdingen. Die worden dan "schattig" genoemd, "grappig" en het zou dan gaan om de ware essentie van de kindertijd. Ook wanneer de kinderen zich inderdaad

bedienen van hun schattigheid om handig de volwassenen te manipuleren, verhoogt de sociale versterking van deze kwaliteit toch de afhankelijkheid lang genoeg opdat deze conditionering tot onderwerping effect heeft, opdat de slavernij een gewoonte wordt. Wanneer dit proces eindelijk is voltooid, verandert "schattig" naar "kinderachtig".

Vermits de normale relatie tussen een ouder en een kind er een is van eigendom en dus van dominantie en onderwerping op het intiemste niveau, ontwikkelen kinderen wat Wilhelm Reich een "karakterieel pantser of harnas" noemde. Het gevolg is bijzonder weerzinwekkend omdat de familiale conditionering en de pogingen om eraan te weerstaan of zich ertegen te verdedigen een heel leven kunnen blijven doorwerken.

De angsten, de fobieën en de verdedigingsmechanismen die het familiale gezag ons indruppelen, hebben het voortbestaan en de reproductie van de familiale structuur tot gevolg. De methoden die ouders gebruiken om de onbeholpenheid van kinderen te versterken, garanderen dat de begeerten van die kinderen buiten hun bereik en onder controle van hun ouders blijven – die op die manier gezag uitoefenen. Dit blijft geldig ook indien de ouders hun kinderen "verwennen", want het vertroetelen van kinderen kanaliseert hun begeerten naar het sociaal aanvaardbare gedrag van de consument. Niet in staat de eigen begeerten te verwezenlijken, worden kinderen snel gewoon aan het ontbreken ervan en maken ze zich nog sneller de essentiële faculteit eigen van gatlikkerij en vleierij in de hoop al was het maar enkele kruimels te bekomen van wat ze begeren. De ideologie van de arbeid en van het consumentisme wordt ons zo bijgebracht door de relaties die ons vanaf de kindertijd worden opgelegd. Bij het bereiken van de puberteit, wanneer onze seksuele driften duidelijker worden, leidt het gevoel van gebrek dat ons werd aangeleerd, gemakkelijk naar commerciële opvattingen over liefde en seks. Wanneer we ons dan wagen aan een liefdesrelatie wordt de neiging uiterst sterk om die te zien als een economische relatie verbonden met eigendom.

Zij die hun seksuele driften niet reïfieren, niet objectiveren, worden al gauw gestigmatiseerd – vooral meisjes. We grijpen ons vast aan onze liefdesrelaties met een wanhoop die symptomatisch is voor de zeer reële zeldzaamheid van liefde en plezier in deze wereld. Resultaat : zij die zo goed hebben geleerd dat het onmogelijk is hun verlangens echt te verwezenlijken, aanvaarden uiteindelijk dat indien hun verlangens hun niet toebehoren, dat indien ze hun eigen verlangens zelfs niet *herkennen*, ze toch minstens de limieten kunnen bepalen van de verlangens van anderen, die op hun beurt de

hunne bepalen. Het is zeker, veilig ... en armzalig. Het is het koppel, de voorloper van de familie.

De ziekelijke en wanhopige angst voor de zeldzaamheid van de liefde is dus de oorzaak voor het in stand houden van de omstandigheden van die zeldzaamheid. De pogingen tot het ontdekken en uitproberen van nieuwe manieren om lief te hebben die zich verwijderen van de institutionalisering van de begeerte die we zien in het koppel, het huwelijk, de familie, worden bijna altijd gerecupereerd door de commerciële reïficatie van de liefde. Een fenomeen dat niemand hoeft te verbazen vermits de gereïficeerde liefde de enige aanvaardbare is in een maatschappij die wordt gedomineerd door de economie.

Ironisch genoeg is het economische nut van de familie net wat haar armoede aan het licht brengt. In de pre-industriële maatschappijen (en in zekere mate in de industriële maatschappijen van het pre-consumptisme), bevindt de economische logica van de familie zich in haar vermogen om een *huishouden* te vormen, dat, meer nog dan het individu, de basiseenheid is van de kapitalistische maatschappij in haar eerste stadia – in die mate zelfs dat ik me afvraag of het conceptueel mogelijk is om het individu als "proletarisch" te beschouwen. Trouwens, het structureren in huishoudens zorgde voor het verschil tussen de productieve arbeid (gesalarieerd, geïntegreerd in een commercieel systeem en uitgevoerd door mannen) en de niet-productieve arbeid (onbetaald, gericht op levensonderhoud en uitgevoerd door vrouwen) dat definitief het seksisme institutionaliseerde.

In het Westen veranderde de economische rol van de familie nochtans na de tweede wereldoorlog met de opkomst van de consumentenmaatschappij. Het doel werd de reproductie van consumenten, elk familielid werd als klant een specifiek doelwit. Zo werd de familie de matrix waaruit huismoeders ontstonden, adolescenten, scholieren, viriele en metroseksuele mannen, kortom, mensen waarvan de capaciteit om dromen te verwezenlijken werd vernietigd om hun vitale energie op de consumptie te richten. In deze context blijft de familie noodzakelijk als middel om de sociale rollen in stand te houden, maar vermits ze de limieten van de beperkte begeerte niet meer bepaalt – een functie die nu wordt overgenomen door de consumptie – vervalt de reële en solide basis die haar cohesie verzekerde.

Ziehier waarom we – met meer verschrikking dan tevredenheid – de ontbinding van de

familie meemaken maar niet haar vernietiging. De familie rolt nog, als een roestig minibestelwagentje dat geblutst en rammelend ons bestaan blijft vervuilen. Ook vandaag nog zijn weinig mensen in staat zich een volwaardig en bevredigend leven voor te stellen zonder huwelijk, zonder integratie in een familie. Zelfs homo's, lesbiennes en biseksuelen, die nochtans uit de aard der zaken, lang de toegang tot die instituten werd geweigerd, hebben meestal maar één wens : zich schikken naar de aliënerende normaliteit gedefinieerd door het patriarchaat.

De familie is de belangrijkste bron, de meest intieme en de meest perverse van onze slavernij. Het feit dat ze ons zo natuurlijk lijkt, zo ingebed in onze biologie is een gemene valstrik, een waarborg voor haar doeltreffendheid. We geven haar de laatste duw die volstaat om haar helemaal om te halen en we gaan op ontdekking naar nieuwe schikkingen, nieuwe vormen van liefdesleven, we bevrijden onze begeerten uit de klauwen van de angst en we nemen een deel van ons leven terug dat ons zo heimelijk werd ontstolen.

12 Intieme anarchie

Of acht harde lessen over de liefde, geschreven onder de vorm van een stand van zaken na (nog maar eens) een pijnlijke breuk.

Liefde is er in overvloed en elke relatie is uniek

Liefde moet worden losgemaakt van de economische notie van zeldzaamheid. Liefde is geen schaarse grondstof, het is fout te denken dat echte liefde exclusief is en beperkt tot het koppel. Ik ben in staat meer dan één mens lief te hebben. Ik ben in staat meer dan één relatie te hebben. De liefde die ik voel voor een persoon vermindert de liefde niet die ik voel voor een andere. Ik wil vermijden personen en relaties te vergelijken, ik wil alle individuen en de band die ik met hen heb geschapen, koesteren. Ik heb de behoefte niet één persoon uit te roepen tot "belangrijkste partner" om vervulling te voelen wat betreft de liefde. Elke relatie die ik onderhou is onafhankelijk en het zijn allemaal verhoudingen tussen autonome individuen.

Liefde en respect in plaats van plicht

Ik zal mijn verhoudingen niet meer stoelen op de handel. Liefde is geen uitwisseling maar een geschenk. Ik wil niet meer dat mijn relaties gebaseerd zijn op plichten, maar veeleer op wederzijds respect van autonomie en onafhankelijkheid. Mijn gevoelens voor een persoon, de geschiedenis en de intimiteit die we delen geeft me geen enkel recht om die persoon te controleren of te dwingen zich te onderwerpen aan wat de maatschappij, de cultuur en ook ikzelf "normaal" vinden of "vanzelfsprekend" in een relatie. Ik wil dat elke relatie een ontdekking is van onze gemeenschappelijke limieten, een ervaring van manieren van liefhebben zonder onze individuele integriteit noch onze intieme overtuigingen aan te tasten. Ik wil veeleer het compromis opzoeken, ik wil mijn vrouwelijke en mannelijke minnaars zelf hun eigen leven laten kiezen, het leven dat hun integriteit behoudt, zonder dat het wordt beleefd als een crisis. Ik ben ervan overtuigd dat het overboord gooien van de plicht en zijn vereisten de enige manier is om te ontdekken of de liefde echt wederzijds is. Liefde is niet sterker of realistischer wanneer de individuen tot een compromis overgaan alleen maar omdat "dit is wat je doet in een koppel".

Ik wil mijn fundamentele waarden in de liefde beter definiëren en ze trouw blijven

Hoe wil ik behandeld worden door de anderen ? Wat verwacht ik van een liefdesrelatie ? Met welk soort man en vrouw wil ik mijn leven delen ? Hoe zou ik mijn liefdesrelaties

gaande willen houden ? Ik denk dat ik hier nu een beter zicht op heb. Wat ik nu wil, is me ontdoen van de verderfelijke gedachte dat uitzonderingen maken op verwachtingen een bewijs van liefde is, een demonstratie dat mijn partner, vrouw of man, "speciaal" is of dat het om "de ware en grote liefde" gaat.

Ik moet mijn pantser tegen het heteroseksisme blijven opbouwen

Ik mag nooit vergeten dat ik in een cultuur leef waar liefdesrelaties strikt genormeerd zijn. Die normen hebben het gewicht van de traditie en schrijven me – vaak onbewust – voor wat echte liefde is en hoe die moet worden geleefd. Ik wil me wapenen tegen het voortdurend in vraag stellen van de geldigheid van mijn liefdesverhoudingen, want ik weet dat men niet zal ophouden het te doen omdat ik vanaf nu geen enkele intentie heb me te verplichten de sociale normen van aanvaardbare liefde te volgen. Ik wil met de vrouwen en mannen die ik liefheb de manieren vinden om de sociale druk te verschalken of tegen te gaan. Vooral, ik wil niet meer dat schaamte of angst opduiken in mijn liefdesverhoudingen.

Ik wil niet meer dat liefde een economische schikking is

Ik wil geen huishouden meer vormen. Ik wil niet meer dienen voor het opstellen van een consumentenprijsindex. Ik wil niet meer dat mijn relaties een arbeid zijn, zoals in de walgelijke uitdrukking "aan je koppel werken". Ik wil elke relatie vrij en spontaan, zonder ander doel dan wederzijdse ontmoeting en ontdekking. Ik wil geen objectieven, geen balans, geen evaluatie van rendement. Ik wil dat mijn liefdesrelaties niets produceren. Ik wil dat ze een spel zijn, een uitzinnige verkwisting van energie, een eeuwige potlatch. Dat wil niet noodzakelijk zeggen dat ik ze wil afschermen van de omstandigheden van de materiële (en reële) wereld of dat ik elke vorm van inzet afwijs. Het wil veeleer zeggen dat die inzet niet vanzelfsprekend is, dat er geen enkel natuurlijk stappenplan is noch opgelegde voorwaarden. Ik wil wederzijdse hulp en steun, geen contractuele verplichtingen als in een zakelijk samenwerkingsverband.

Ik moet kiezen voor overgave en vertrouwen

Uit al het voorgaande kies ik als een mij uitgemaakte zaak dat mijn partners niet de bedoeling hebben me kwaad te berokkenen. Zodoende kies ik voor een positieve weg, niet voor een negatieve, die van het wantrouwen dat zelfs tot jaloezie kan leiden. Ik wil niet meer leven in onzekerheid – de mijne noch die van mijn partners. Ik wil niet meer voortdurend nood hebben aan de bevestiging dat mijn partners me liefhebben en

omgekeerd. Individuen beleven dikwijls situaties waarin ze noch de kracht noch de energie hebben om hun liefde aan te tonen of zelfs zorg te dragen voor hun partner. Ik wil dat mijn relaties dusdanig zijn opgebouwd dat wanneer een van de partners afstandelijk wordt of zelfs afwezig, dit loslaten gemakkelijk wordt begrepen, vergeven en geholpen. Ik wil alle nodige ruimte laten aan mijn partners om zich uit te drukken, maar ook om stil en afwezig te zijn wanneer dat nodig is. Ik wil dat die ruimte gemeenschappelijk is en dat mijn partners zich laten gaan en me vertrouwen. Ik denk dat dit de enige manier is om zowel voor mezelf te zorgen als voor diegenen die ik liefheb.

Ik wil dat communicatie voor wat anders dient dan om problemen op te lossen

Vermits ik helemaal geen zin meer heb me te plooiën naar de normen en regels van "het leven van een koppel", en om niet meer terug te vallen op de normaliteit, heb ik geen andere keuze dan mijn liefdesrelaties te baseren op communicatie. Communicatie en gezamenlijke actie in overleg zijn de enige weg om me te bevrijden van het sociale juk dat zo schadelijk was voor mijn liefdesleven. Ik had tot nu toe de hebbelijke gewoonte slechts te communiceren in noodgevallen, om "problemen op te lossen" en om "abcessen uit te spitten". Ik wil me volledig kunnen overgeven aan mijn partners en hen volledig kunnen aanvaarden zoals ze zijn. We zijn het zo gewoon om niet echt te zeggen wat we echt denken en voelen (ik reken me hierbij, net zoals alle anarchisten en vrije geesten die ik in mijn lang bestaan heb mogen ontmoeten) dat we bijna altijd verplicht zijn om tussen de regels te lezen en te extrapoleren om te begrijpen wat de ander wenst. Ik wil niet meer dat mijn ervaringen uit het verleden mijn perceptie van de bedoelingen van mijn partners vervormen. Ik wil in het volle daglicht leven met mijn minnaressen en minnaars, ik wil klaar en duidelijke vragen en expliciete antwoorden. Ik wil niet meer leven met angst voor woorden.

Ik wil even toegeeflijk zijn tegenover mezelf als tegenover mijn minnaressen en minnaars

Ik wil niet dat het voorgaande wordt beschouwd als een ethiek of een moraal. Ik wil de bestaande normen op gebied van liefde niet vervangen door een nieuwe even dwingende serie. Ik wil geen minnaars, geen minnaressen, geen koppel of welke andere niet-conventionele of radicale vorm omdat dit hoort, om het patriarchaat neer te halen, omdat het past in een strategie van sociale verandering, omdat het een weg is naar de revolutie en de anarchie, omdat het verwacht wordt van een vrouw als ik. Ik wil een relatie aangaan uit verlangen, uit begeerte. Ik wil dat mijn begeerten de enige criteria zijn waaraan ik me

onderwerp. Wanneer ik gevoelens ervaar die ik niet wil hebben – zoals jaloezie, bezitsdrang of controledrang of het afschuwelijke verlangen me aan te passen en mijn liefdesnest vol te stouwen met meubels uit zelfbouw pakketten – moet ik ze niet verdringen, maar ze ontvangen voor wat ze zijn, ze onder woorden brengen en proberen, met de hulp van mijn partners, ze te begrijpen en te overkomen. Ik wil geen enkel schuldgevoel meer hebben. Ik eis niet dat mijn partners perfect zijn, ik moet stoppen de perfectie van mezelf te eisen.

13 Hyperseksualisering mijn reet

Zoals jullie weten, omdat het door alle weldenkende publieke spreekgestoelten *ad nauseam* wordt herhaald, wijst het woord "hyperseksualisering" meestal op het seksualiseren van een fenomeen dat niet geseksualiseerd hoort te zijn – vooral dan het erotiseren van meisjes (ze als vrouwen aankleden, ze opgetut naar de kleuterklas laten gaan, ze een beha en hoge hielen kopen, ze een string laten dragen en ze inschrijven in *Miss*-verkiezingen, enzovoort) en niet zozeer jongens (die blijkbaar op geen enkele wijze mogen worden omgevormd tot lustobjecten door het toevoegen van accessoires). Vanzelfsprekend veronderstelt dit dat kinderen asexuele wezens zijn, strikt verstoken van elk seksueel gedrag, die fetisjen worden door een soort collectieve perversiteit waarvan ze de onbewuste slachtoffers zijn.

Of anders verwijst "hyperseksualisering" naar de "seksualisering van de openbare ruimte". Seksualiteit en erotisme, theoretisch beperkt tot het privéleven, zouden de publieke sfeer veroveren, of zelfs verontreinigen. Dit veronderstelt dan weer dat er echt een publieke ruimte bestaat die kan worden veroverd en verontreinigd, waar geen seksueel gedrag optreedt en vol asexuele individuen ... hetgeen me erg twijfelachtig lijkt. In het beste geval was wat men de publieke ruimte noemt altijd al een plaats van rituele verleiding, in het slechtste geval een plaats waar iedereen zo goed als mogelijk het eigen geslacht diende te verbergen om geen aanstoot te geven aan de gevestigde moraal.

Hoe dan ook veroorzaakt de discussie rond hyperseksualisering veel "o-mijn-god-waar-gaat-het-naartoe-met-de-wereld", veel "vreselijk-toch-die-onschuldige-bloedjes-bloot-te-stellen-aan-dergelijke-monsterlijkheden" en vooral een eindeloze opeenvolging van "de-liefde-verdwijnt-de-familie-sterft-uit-dit-is-het-einde-van-de-beschaving-dit-is-decadentie-ten-top-allen-naar-de-schuilkelders". Indien je de verdedigers van de these van de hyperseksualisering van de maatschappij gelooft, dan neemt seks, vooral dan de pornografische voorstelling ervan, een te grote plaats in van de publieke ruimte, hetgeen de jeugd bederft, de vrouwen onderdrukt en een morele teloorgang met zich meebrengt. Bijna stelselmatig zijn de oplossingen die deze mensen voorstellen een "omkadering" van pornografie en prostitutie (waarmee een verbod wordt bedoeld), en opvoeding tot een gezonde seksualiteit (met andere woorden, achter gesloten deuren in het monogame huwelijkskader).

Het lijkt me nochtans overduidelijk dat het veeleer de verarming is, zelfs de seksuele armoede, die best ons tijdperk beschrijft. Want in een maatschappij gebaseerd op de concentratie van politieke macht, verarmen eigendom en kapitalisme alle aspecten, zelfs de meest intieme, van het leven der individuen die dit ondergaan.

Deze armoede vindt inderdaad haar oorsprong in het feit dat vrouwen niet de eigenaars zijn van hun eigen lichaam, dat dit lichaam een koopwaar is – DE oorspronkelijke koopwaar uit de geschiedenis van de mensheid. De commercialisering, vermarkting van het vrouwenlichaam is de basis van de instellingen van huwelijk en familie, alsook van alle andere sociale instellingen van het patriarhaat. Hun impact is vandaag nog voelbaar, zelfs wanneer ze, in het Westen althans, in de laatste decennia wegwijnen. De paradox is dat ondanks hun neergang, de seksuele armoede, verre van te verminderen, groter, sterker en wreder voelbaar wordt.

Het proces dat heeft geleid tot de verzwakking en de ontbinding van de familie is hetzelfde dat de hyperseksualisering van de cultuur versterkt en de seksuele armoede onderhoudt : de vermarkting en de reïficatie van menselijke relaties. De commercialisering van de seksualiteit is vanzelfsprekend even oud als de prostitutie – en dus als de beschaving, het volstaat het *Gilgamesj epos* te lezen om zich ervan te overtuigen. Het fenomeen is de laatste zestig jaar in een stroomversnelling geraakt, met de invoering van de welvaartsstaat en het consumentisme. De alomtegenwoordige publiciteit stelt ons bloot aan een eeuwige verleiding, een sexy en charismatische uitdaging die een niet te onderdrukken verlangen opwekt om zich het antizweetmiddel aan te schaffen, de tandpasta, het bier, de wagen, het parfum. Films, TV-uitzendingen, tijdschriften, internetclips – kortom het geheel aan media – verkopen ons niet alleen consumptiegoederen, maar ook ideeën. Die ideeën hebben te maken met het in bed krijgen van beeldschone mannen en vrouwen. Men heeft ons ervan overtuigd irreëel plastische beelden te begeren, seksuele ficties die per definitie onbereikbaar zijn. Deze kunstmatige en gefabriceerde begeerten staan, dat vermoed je wel, ten dienste van het kapitaal, vermits ze een chronische ontevredenheid garanderen die de consument aanmoedigt om met wanhopige inspanningen eindeloos te kopen in de hoop een denkbeeldige bevrediging te bereiken.

Wat heden ten dage wordt aangeduid met "seksuele bevrijding" is eigenlijk de definitieve commercialisering van de menselijke seksualiteit. De seksuele relatie, zelfs de

liefdesrelatie, wordt nu geregeld door de strikte wetten van de markt. Daarom biedt men, in een gevorderde liberale en kapitalistische maatschappij, op de markt symbolische koopwaar aan van buitenechtelijke seksuele afbeeldingen, van homoseksualiteit en biseksualiteit, hetgeen deze gebruiken steeds aanvaardbaarder en aanvaard maken voor de meerderheid – een werkwijze die, zoveel is duidelijk, in overeenstemming is met de noden van de markt. Eigenlijk zijn deze gebruiken ondertussen in identiteiten veranderd waaraan we worden gevraagd tegemoet te komen. Zo is bijvoorbeeld de homoseksualiteit ertoe gekomen veel meer te vragen dan om te gaan met individuen van hetzelfde geslacht, het is een "levenswijze" geworden, een identiteit die conformisme inhoudt, voorspelbaar gedrag, te bezoeken plaatsen, specifieke aan te kopen en te gebruiken producten. Gay zijn, lesbienne, biseksueel, liefhebber van BDSM of fetisjist betekent zich vereenzelvigen met een subcultuur die een eigen marktniche invult, complementair aan die van het heteroseksuele koppel en van de patriarchale familie.

De commercialisering van de seksualiteit plaatst alle seksuele praktijken in een context van vraag en aanbod. Op de seksuele markt probeert iedereen zich te verkopen aan de meest biedende terwijl iedereen zich het voorwerp van begeerte probeert aan te schaffen tegen de laagste prijs. In die mate zelfs dat seksualiteit nu gezien wordt als een verovering, een manipulatie, een competitie, een machtsstrijd. Het gevolg zijn absurde en deerniswekkende spelletjes, zoals flirterig zijn of net het heilige boontje uithangen, of erger, het gebruik van psychologisch en fysiek geweld om zijn doelen te bereiken. Onder een dergelijk systeem kan het niet anders dat jaloezie en bezitterigheid zich ontwikkelen en alomtegenwoordig worden – want zeg nu zelf, het is toch normaal zich op een markt als eigenaar te gedragen van wat je op legitieme wijze kocht, niet ?

En dan heb ik het niet over zij die het gros uitmaken van de seksuele troep, zij die weinig of geen waarde hebben op de markt van de coïtus en die van seksualiteit niet meer mogen verwachten dan masturbatie, industriële pornografische fantasmen of de prijslijstrelaties van de prostitutie. Ik heb het over mannen die te arm zijn en vrouwen die te oud of te dik zijn voor een ruilwaarde. De kleine, de kale, de gerimpelde en de hangbuik, kortom de afdankertjes van de vleesconsumptie – die noodzakelijkerwijs vers moet zijn om binnen de houdbaarheidsperiode te vallen. Hun sociale rol is onontbeerlijk want ze geven een handelswaarde aan de seksuele relatie. Indien iedereen er vrije, gelijke en onbeperkte toegang tot had, zou ze waardeloos worden in een kapitalistisch systeem.

Wie vermarkting zegt, maatstaf zegt. De gereïficeerde seksuele relatie is meetbaar, kwantificeerbaar, de waarde ervan is een gevolg van het feit dat ze kan worden geteld, boekhoudkundig gerepertorieerd. Hoe kan je, in een kapitalistische maatschappij, verbaasd zijn wanneer de seksuele bevrijding synoniem wordt van de algemene discussie over de mechaniek van copulatie? Het plezier van de seksuele ontmoeting wordt niet zomaar herleidt tot een fysiek plezier, maar bovendien heel in het bijzonder beperkt tot het al dan niet bereiken van een orgasme. Begrijp me wel, ik veracht het orgasme geenszins, het is ondanks alles een van de redenen die het leven waard maakt te worden geleefd. Maar de seksuele ontmoeting opbouwen rond dit ene doel transformeert seksualiteit in een te volbrengen plicht met een precies en beperkt doel, vermindert tot een serie manipulaties van bepaalde mechanismen om dit doel te bereiken. Kortom, de wedloop naar het orgasme is dezelfde als de wedloop naar de productiviteit, erg vergelijkbaar met het taylorisme: ontleding van de gebaren, doeltreffendheid, zonder nog te spreken over de technologische bijdrage en de wetenschappelijke ondersteuning door aangewezen experts, de seksuologen. Uiteindelijk verwordt een seksuele relatie tot een wederzijdse masturbatiesessie waarbij deelnemers zichzelf wederzijds gebruiken door plezier uit te wisselen (in economische termen) zonder zichzelf over te geven. In dergelijke berekende interacties is zeer weinig plaats voor spontaneïteit, voor ongebreidelde passie of overgave aan de ander.

Ziehier de sociale context waarin we onze seksualiteit beleven. Het kapitalisme schikt zich wonderwel naar gedeeltelijke bevrijdingsbewegingen die zeer nuttig zijn om de opstandigheid te recupereren en meer en meer aspecten van ons leven te onderwerpen aan de wetten van de markt. Dus heeft het kapitalisme nood aan feminisme, aan bewegingen voor de rechten van homo's, lesbiennes, biseksuelen, aan seksuele bevrijding – net zoals het ooit probleemloos het syndicalisme integreerde en het parlementaire socialisme. Het kapitalisme ontdoet zich nochtans nooit onmiddellijk en totaal van zijn oude vormen van dominantie en uitbuiting. In die mate zelfs dat de halfslachtige bevrijdingsbewegingen hun deugden van recuperatie van opstanden behouden net omdat de oude vormen van onderdrukking als nuttig tegengewicht blijven functioneren zodat de betrokken individuen nooit de kans krijgen om in te schatten hoe armzalig hun bevrijding in de huidige sociale context wel is.

Dat is de reden waarom het puritanisme blijft bestaan, en niet alleen als reliek uit een vervlogen godsdienstig verleden. De druk om te huwen – of toch minsten in koppel samen

te leven – om seksualiteit te beperken tot een huwelijkscontext, kinderen te hebben en een familie te stichten, zijn allemaal een bewijs voor het voortbestaan ervan. Het puritanisme komt ook op subtieler wijze tot uiting, op een manier die door weinigen wordt opgemerkt omdat andere mogelijkheden nooit bij hen opkomen. De adolescentie is een tijd met de sterkste seksuele driften vanwege alle veranderingen in het lichaam van jongens en meisjes. In een gezonde maatschappij zou de jeugd alle mogelijkheden moeten krijgen om die begeerten schaamteloos, zonder angst en zonder beperkingen te ontdekken. Alhoewel de brandende verlangens van de jongeren duidelijk worden erkend in onze maatschappij (hoeveel komische filmscenario's zijn er niet gebaseerd op de intensiteit van de seksuele begeerte van de jongere en de quasi-onmogelijkheid om die vrij en open te ontdekken ?), wordt alles in het werk gesteld om die te censureren, om ze aan te moedigen hun begeerten te negeren en hun abstinentie vol te houden, om hen in onwetendheid te houden en hun opvoeding toe te vertrouwen aan de pornografische industrie. Met als gevolg dat ze worden verbannen naar masturbatie of naar omgevingen van stress en ongemak voor een snel-snel op en neer, om te vermijden ontdekt en dus beoordeeld te worden. Hoe kan er in die omstandigheden hoop bestaan op de ontwikkeling van een gezonde seksualiteit?

Het kapitalisme kan slechts functioneren door de zeldzaamheid in stand te houden. Wanneer een koopwaar universeel toegankelijk is, wordt ze waardeloos en kan er geen profijt meer uit worden gehaald. Seksualiteit is een koopwaar geworden, het is noodzakelijk dat ze zeldzaam blijft om winstgevend te blijven. De seksuele revolutie die het kapitalistische westen heeft gekend de laatste veertig jaar is een armzalige revolutie die alleen de armoede en de onderdrukking heeft in stand gehouden.

Sinds de oude rechtvaardigingen voor onderdrukking geen effect meer hebben op het gepeupel, is het nu aan de angst om dienst te doen als sociaal controlemiddel over het seksuele gedrag. Die angst wordt voornamelijk onderhouden op twee fronten. Het eerste is dat van de schrik voor seksuele predators. Seksueel misbruik en intimidatie, pedofilie en verkrachting zijn onmiskenbare werkelijkheden. Maar het is even onmiskenbaar dat de media die realiteiten overdrijven en elk voorval opkloppen met uitvoerige en vunzige details. De behandeling van seksuele gewelddaden door de media en de overheden heeft niet alleen de bedoeling die problemen aan te pakken, maar ook – en zonet voornamelijk – om de angst levend te houden. Niet-seksuele gewelddaden tegen vrouwen en kinderen komen veel meer voor dan seksuele. Seks heeft echter sociale waarden toegemeten

gekregen die op deze agressie een veel angstaanjagender beeld werpen. De tweede angst houdt verband met seksueel (en door bloed) overdraagbare ziekten. Alhoewel ook deze dreiging zeer reëel is (en *safer sex* een noodzaak blijft), moet worden vastgesteld dat ze, vooral in Noord Amerika en door de meest retrograde elementen van de maatschappij, wordt gebruikt om, in het slechtste geval seksuele abstinentie aan te moedigen, en in het beste geval seksuele relaties die strikt beperkt blijven tot heteroseksualiteit en monogamie. Dit is des te droeviger omdat bepaalde goed bedoelende LGBTQIA+ militanten ertoe komen te betreuren dat de mensen in het algemeen en de jongeren in het bijzonder niet bang genoeg meer zijn en hun houding onherroepelijk zal leiden tot roekeloosheid en een sanitaire ramp.

Temidden van dit alles, ondergedompeld zoals we zijn in deze omgeving, zullen we ons wanhopig vastklampen aan diegenen waarmee we onze povere intieme relaties opbouwden. De angst voor liefdeloze eenzaamheid spoort ons aan uit alle kracht de minnaars en minnaressen die we al jaren niet echt meer liefhebben, vast te houden. Wanneer seks dan als bij wonder blijft bestaan in dergelijke relaties, is het meestal slechts mechanisch, routine, bekrompen en zeker geen moment van overgave aan de ander.

We bevinden ons in een maatschappij die al wat ze aanraakt, verarmt. Wat hyperseksualisering wordt genoemd is in werkelijkheid een symptoom van onze hyposeksualisering – en van onze hyper-heteroseksualisering. De seksuele bevrijding – in ware zin, namelijk onze bevrijding als seksuele individuen, die ons in staat stelt de volheid en volledigheid van de erotische overgave aan de ander te ontdekken (of beter, aan de anderen !) - heeft geen enkele kans werkelijkheid te worden in onze maatschappij, omdat deze maatschappij een verpauperde seksualiteit vereist, herleid tot de rang van koopwaar. Net zoals ze vereist dat al onze verhoudingen met onze medemens transacties zijn, meetbaar, berekend, ontdaan van hun levenssap en -substantie.

Een vrije seksualiteit, net zoals elk ander soort vrije relatie tussen individuen, kan met andere woorden niet bestaan in onze samenleving, ze kan er alleen maar in tegenstelling mee zijn. Dat kan hopeloos lijken, maar wat mij betreft, is het veeleer een open deur naar subversieve exploratie. Het domein van de liefde is groot en haar wegen oneindig. Eerder dan seksuele bevrijding te beschouwen als een eenvoudige kwestie van individuele rechten, of erger, als een vaststaand feit, moet ze worden bekeken als een te veroveren territorium. Een rijke seksualiteit heeft niets te maken met mechanische genitaliteit of

huishoudelijke schikkingen. Ze heeft ook niets te maken met het aantal partners, relaties of orgasmes – het kapitalisme heeft sinds lang bewezen dat de op efficiënte wijze en in steeds groter hoeveelheid geproduceerde stront, gewoon stront blijft. Ze heeft daarentegen te maken met het plezier dat ontstaat uit een echte ontmoeting, met de vereniging van begeerten en lichamen, van harmonie, van genot en van extase die uit die ontmoeting voortkomen. Een vrije seksualiteit beleven, tegen de maatschappij, is geen programma, noch een "revolutionaire plicht" voor een avant-garde, een voorhoede met behoefte aan een Grote Avond [https://fr.wikipedia.org/wiki/Grand_Soir], het is gewoon de enige manier om te leven waarin de liefde geen wanhopige wederzijdse afhankelijkheid meer is en een ontdekking van nieuwe waarden wordt, van nieuwe manieren van omgang.

We leven niet in een hyperseksuele wereld. We leven in een hyper-heteroseksuele wereld gestoeld op de *foute mannelijke blik* [*mal gaze*, Frans-Engelse woordspeling], de universele vermarkting, het conformisme en de schaamte. We leven in een seksuele derde wereld – een wereld, omver te werpen door ons stralende en rebelse genot.

14 Studenten, studentinnen, nog een kleine inspanning indien jullie de toegang tot het onderwijs willen verbeteren

(Een tirade uit lente 2012)

Wie me kent, weet dat ik meestal geen besprekingen wijd aan eisenbundels van bewegingen. Ik ben ongeneeslijk romantisch, gelukkig bij het zicht van het spektakel vol gratie en schoonheid van oproerlingen die stenen naar de flikken gooien, van gebarricadeerde straten en scheldende forenzen op weer een geblokkeerde brug, ongeacht de eisen van de opstandelingen die, wat mij betreft, bijkomstig zijn – ik ben er zelfs van overtuigd dat hoe minder eisen, hoe beter. En trouwens, wie ben ik om wie dan ook de les te spellen ? Ik ben geen lerares (of toch niet meer).

Ik ben nochtans wat geërgerd door de democratische, weldenkende en jammerende retoriek van de aangewezen woordvoerders van de studentenbeweging. Wanneer je ze hoort, zou je denken dat toegang tot het schoolsysteem, en zeker tot de universiteit, een onvervreemdbaar recht is. Een recht? Werkelijk ? Wanneer men er ook maar even bij stilstaat, stelt men vast dat scholing geen recht is, maar veeleer een dwang, een verplichting. Vrijwillig je indoctrinatie voortzetten op de unif, is niet meer dan het bewijs leveren dat de kleuterschool goed werk leverde. In die omstandigheden zou het niet ondergaan van schoolse indoctrinatie moeten worden beschouwd als een bevrijding en niet als een schending van fundamentele mensenrechten.

Studenten en studentinnen van de middelbare school en de universiteit, indien wat ik jullie ga zeggen, jullie enorm verbazingwekkend en ongelooflijk lijkt, dan is het omdat het dozijn schooljaren dat jullie achter de rug hebben, zijn uitwerking heeft. Wat ik zeg is dat door op te komen tegen een verhoging van het schoolgeld, jullie een strijd leveren voor het behoud van het instituut school en niet voor de toegang tot kennis. Jullie strijden dus voor het behoud van de mechanismen van macht, van dominantie en van sociale ongelijkheid. Wat ik zeg is dat de school en de universiteit radertjes zijn van de gevestigde orde die slechts marginaal met opvoeding te maken hebben. Wat ik zeg is heel eenvoudig : het is geen gratis onderwijs van de kleuterklas tot de universiteit dat we nodig hebben, het is de afschaffing van de school, van de kleuterklas tot de postdoctorale opleidingen.

(Ik bibber nog wat na, anarchiste die ik ben, bij het herlezen van die laatste zinnen. Ik ben

immers een laatkomer wat afhaken betreft. Omdat ik minder snel van begrip ben dan de meeste jongeren van Quebec, heb ik mijn studies pas opgegeven tijdens het opstellen van mijn doctoraatsthesis. Dit toont duidelijk aan dat het aantal diploma's geen maat is voor luciditeit en intelligentie van een individu. Ik had nochtans vroeger moeten wakker worden : mijn diploma's in filosofie en geschiedenis zijn striktgenomen waardeloos in het systeem van deeltijdse slavernij dat meestal met "arbeidsmarkt" wordt aangeduid en de kennis die ik in die twee domeinen opdeed, komen slechts zijdelings uit de lessen die ik het ongeluk had te moeten volgen. Dit neemt niet weg dat het niet makkelijk is om te ontsnappen aan de conditioneringen die ons van de prilste leeftijd worden opgelegd, en ik ben geen uitzondering op die regel.)

Het enige ware historische succes van de school is het terugdringen van het analfabetisme geweest. En zelfs dat dient genuanceerd : volgens de stichting voor alfabetisering hebben 49 % van de inwoners van Quebec een te lage geletterdheid om de taken van het dagelijkse leven te voltooien. Ofwel doet de school dus haar werk niet, ofwel dient de school niet echt voor de overdracht van kennis – en ik heb de neiging over te hellen naar die tweede optie. Want zelfs de meest liberale scholen blijven... scholen, namelijk, plekken waar individuen worden omgevormd tot burgers, en consumenten, en arbeidskrachten – met andere woorden, in gewone handelswaar. Alle scholen, privé of openbaar, katholiek of alternatief, zijn plaatsen waar conformisme en gehoorzaamheid worden aangekweekt. En het schoolplein en de sporthal maken net zoals de klas deel uit van dit proces, vooral dan voor de jongens die er de kuddegeest leren kennen en de onderwerping aan de leider van de meute.

De moderne school, ontstaan met de industrialisering, functioneert als een fabriek. Vanzelfsprekend heeft ze tot doel de individuen de elementaire vaardigheden in lezen en rekenen aan te reiken zodat ze zouden begrijpen wat er in het arbeidskader van hen wordt verwacht en zodat ze de productieprocedures ten uitvoer zouden kunnen brengen. Maar belangrijker nog, er wordt de jongeren discipline bijgebracht die nodig is voor het werk : hoe de slaapcyclus en het uur van ontwaken aanpassen om zich te plooiën naar de eisen van het werk, hoe op tijd komen, hoe de sluitspieren leren controleren om alleen op gezette tijden naar het toilet te gaan, kortom, een deeltijdse slaaf leren zijn die in staat is tot zelfdiscipline. Tenslotte heeft de school ook de opdracht om respect voor gezag bij te brengen en het zet de leerling aan om gedrag aan te nemen van hiërarchisch respect tegenover meerderen en van misprijzende neerbuigendheid tegenover ondergeschikten.

Dit is de essentie zelf van de school : het individu omvormen tot een element dat "nuttig is voor de maatschappij". De jongere leert er een goede burger zijn, dat wil zeggen, gaan stemmen, belastingen betalen, het vaderland liefhebben en de wet eerbiedigen. De school produceert passieve en gehoorzame wezens : consumenten, toeschouwers, belastingbetalers. En vooral, ze produceert individuen met een vreselijk gebrek aan... onderwijs.

Hoeft het in die omstandigheden te verwonderen dat 20 % van de jonge onderwijzers [cijfer uit Quebec maar gaat het er hier niet evenzo aan toe?] hun beroep opgeven binnen de eerste vijf jaar na hun integratie in de arbeidsmarkt ? Op de universiteit worden hun koppen volgestouwd over de waardigheid van hun roeping, waarna ze voor een klas worden geworpen en men hen vraagt het vuile werk van indoctrinatie en discipline der lichamen op te knappen zoals vereist door het kapitalisme. Alleen heiligen en zwakkelingen houden het vol – en, vermits we allemaal ons broek hebben versleten op de schoolbanken weten we allemaal uit ervaring dat er verdorie veel meer zielige leraars zijn dan heilige.

Kortom, de school, van de lagere school tot het einde van de middelbare school, is niets anders dan een controle-instituut dat dient om jongeren te temmen. En de universiteit dan ?

Wie universiteit heeft gelopen weet dat die slechts heel zijdelings een instituut voor opleiding is. Het onderwijs is er middelmatig, vooral omdat de professoren worden aangeworven in functie van hun vaardigheid om subsidies en onderzoekscontracten binnen te rijven en niet voor hun pedagogische talenten. Wanneer ze al in staat zijn meer te doen dan hun cursusnota's monotoon voor te lezen in de aula, dan is dat een gelukkig toeval zonder enige invloed op hun loopbaanontwikkeling. Studenten die echt iets willen leren moeten dat dikwijls doen buiten het medeweten van, of zelfs ondanks hun professor die andere katten heeft te geselen, zoals onderzoeksprojecten schrijven, zijn laboratorium besturen en vooral zijn jaarlijkse aandeel geleerde artikelen schrijven om de rector tevreden te stellen.

Deze obsessie van het onderzoek is gemakkelijk te begrijpen wanneer men weet dat de universiteit een manier is voor bedrijven om hun onderzoeks- en ontwikkelingskosten

evenals de vorming van arbeidskrachten, uit te besteden. Onderzoek duurt lang, is duur en niet rendabel. Werknemers opleiden is dat ook. Het is dus beter om de Staat en de individuen te vragen er de kosten van te dragen via de universiteiten, zelfs als daar een klein deeltje moet van worden bekostigd – het is tenslotte altijd chic om zijn naam op een bronzen plaatje op een klasdeur gegraveerd te hebben. Met andere woorden, wanneer de schoolkosten omhoog gaan, dan wordt de studenten een bijkomend deel van die twee kosten gevraagd zodat de ondernemingen grotere winsten kunnen maken. Wat halen de studenten daar uit? Voor de meesten onder hen, een verhoogde waarde op de slavenmarkt, op voorwaarde dat de opleiding die ze duur betalen, vermarktbaar is – hetgeen, weet je, niet altijd het geval is.

Tenslotte is de universiteit de kweekvijver van de elite van de maatschappij. Sommige beroepen gebruiken studies om zich te beschermen tegen de opkomst van het uitschot en het gespuis – geneeskunde, rechten, ingenieurswetenschappen zijn in het oog springende voorbeelden. De opwaartse sociale mobiliteit ten gevolge van een universitair diploma is anecdotisch, maar komt voldoende voor om de mythe te onderhouden van een maatschappij gebaseerd op verdienste, een meritocratie, waar hogerop komen tot de mogelijkheden behoort op voorwaarde dat genoeg inspanning wordt geleverd. Fundamenteel, de universiteit produceert organische intellectuelen van het kapitalisme : mensen die, zoals Noam Chomsky zo goed zegt, een soort lekenpriesterschap vormen dat de taak heeft de doctrinaire waarheden van het systeem te ondersteunen. Wie zich inbeeldt dat de universiteit die fameuze ivoren toren is waar geleerden zich als monniken in zelfverloochening wijden aan de vooruitgang van de wetenschap wordt hierbij verzocht van die mooie witte wolk af te dalen.

Studenten, studentinnen, nog een kleine inspanning indien jullie de toegang tot het onderwijs willen verbeteren. Jullie zijn al aanwezig binnen de muren van de universiteit, dus in een bevoorrechte positie om ze tot ontploffing te brengen. Beleg ze zoals je een citadel belegt. Stop de scholing er nu en maak er onmiddellijk een echte plaats van kennis en van onderwijs van. Zet de dekens, de rectoren, de opzichters buiten en al die andere sukkels die zich professor noemen en jullie revolte onwaardig zijn, net zoals ze jullie dorst naar kennis, jullie begeerte om te leven onwaardig zijn. Open de deuren wijd voor al wie die dorst wel heeft en kennis echt respecteert, namelijk al wie ze vrij overdraagt zoals de waardevolle gift die ze is.

Studenten, studentinnen, nog een kleine inspanning indien jullie het willen opnemen tegen de onwetendheid, de vooroordelen en de irrationele onderwerping aan gezag. Denk aan de jonge generaties, aan al die kinderen die op dit eigenste ogenblik de afschuwelijke verkrachting van de schoolgang ondergaan. De schoolgruwel moet stoppen. Er moet een einde komen aan de sociale omstandigheden die dit mogelijk maken. Jullie zijn al op straat, profiteer ervan om de school toe te eighenen die jullie op zo schandalige wijze werd ontstolen. Vergeet de lessen, geef jullie verbeelding, jullie begeerten de vrije loop. Wees niet akkoord, niet tevreden, niet gesust zolang jullie de controle over jullie eigen leven niet terug hebben, zolang de samenleving in haar geheel niet een plaats van voortdurend onderwijs en lering wordt, van wieg tot graf.

Zolang we niet verlost zijn van de kettingen die ons aan de grond genageld houden.

Zolang we niet meester en soeverein zijn over ons bestaan.

15 We ontproletariseren

Ik vraag me soms af welke houding mijn tijdgenoten zouden aannemen ten opzichte van slavernij indien die niet was afgeschaft in de 19de eeuw.

(Je zal me zeggen, met recht en reden, dat slavernij nog altijd bestaat – het is niet nodig lang te zoeken om slaven te vinden, denk maar aan "huispersoneel" en aan "exotische danseressen", immigranten in mijn stad – maar laten we, met mijn demonstratie in het achterhoofd, even aannemen dat slavernij ook echt werd afgeschaft.)

Beeld je in dat de slaven, in plaats van het enige voor de hand liggende te doen (namelijk te vluchten zodra de gelegenheid zich voordeed), beslisten om vakbonden op te richten. Ze zouden er waarschijnlijk in slagen, na epische en tragische strijd, hun lot te verbeteren. Ze zouden verlot bedongen hebben, minder zweepslagen, betere huisvesting, betere voeding, misschien zelfs de mogelijkheid om te kiezen met wie ze trouwden. Met wat geluk, zouden ze politieke partijen kunnen oprichten die hun belangen verdedigen, handelend in naam van de slavenklasse en er een historisch actor van sociale verandering van makend. De slaven zouden hun situatie leren waarderen en zelfs bang zijn die te verliezen, uitgesloten te worden en de lumpenslavernij te vervoegen. Kortom, door hun onvermogen zich een wereld in te beelden verlost van dwangarbeid, zouden ze de eerste verdedigers geworden zijn van de slavernij.

Is het mogelijk dat we lijden onder hetzelfde soort wreed gebrek aan verbeeldingskracht met betrekking tot loonarbeid? Is het omdat het werk onze mogelijkheid om ons een leven zonder werk in te beelden, in de kiem smoort?

Arbeid verplicht ons om het belangrijkste deel van onze dagen door te brengen met taken die we niet zelf hebben gekozen, met mensen om te gaan die ons worden opgedrongen en die dezelfde soort taken uitvoeren als wij. Taken waarvan het hoofddoel de reproductie is van de sociale verhoudingen die ons verplichten om op die manier te overleven. Maar dat is nog niet alles, verre van. Als beloning voor onze inspanningen en onze ellende, ontvangen we een salaris, een som geld die we, na aftrek van huur en facturen, naar het winkelcentrum moeten brengen om voedsel en kledij te kopen, hetgeen nodig is voor overleven en voor vermaak. Ook als deze laatste activiteit wordt beschouwd als recreatie, als "vrije tijd" in tegenstelling tot de tijd doorgebracht op het werk, blijft het verplicht en

dient die slechts zijdelings om ons overleven te garanderen – het hoofddoel blijft het voortbestaan van de sociale orde. En in het leven van de meeste mensen worden de momenten die echt vrij zijn van deze verplichtingen steeds zeldzamer.

Volgens de dominante ideologie van deze maatschappij is dit zielige bestaan het resultaat van een sociaal contract tussen twee gelijke partijen – gelijk voor de wet, in feite. Zo verbindt de werknemer er zich contractueel toe zijn werk te verkopen aan een baas voor een zorgvuldig onderhandeld salaris. Maar kan je een contract wel beschouwen als vrij en in gelijkheid aangegaan indien slechts een van de partijen over alle macht beschikt ? Het antwoord ligt voor de hand : als men er even blijft bij stilstaan, stelt men vast dat er helemaal geen contract is, veeleer de meest gewelddadige afpersing. Het ongehoorde geweld van de loondienst is vooral zichtbaar aan de randen van het kapitalisme, in de zogeheten maatschappijen "in ontwikkeling" waar de bevolkingen worden verdreven uit de gebieden waar ze al honderden generaties leven, zodat hun vermogen om het eigen bestaan en de omstandigheden ervan zelf te bepalen, wordt teniet gedaan door de bulldozers, kettingzagen en graafmachines van de meesters van de wereld. Dit soort gekonkel is al eeuwen aan de gang ; de aarde en het leven worden op grote schaal bestolen.

Beroofd van de middelen om het eigen bestaan vorm te geven, kan men eerlijkerwijs niet geloven dat wie uitgebuit wordt, vrije en gelijke contractuele relaties onderhoudt met de uitbuiters. De term "chantage" past beter volgens mij. En wat zijn de voorwaarden voor die chantage ? Wie wordt uitgebuit is gedwongen tijd en leven te verkopen in ruil voor het overleven. Dat is de tragedie van arbeid ! De sociale orde gebaseerd op arbeid stelt het overleven radicaal tegenover het leven : zich de middelen verschaffen om het overleven te verzekeren, maakt een einde aan alle middelen om te leven, en beginnen leven, brengt het overleven in gevaar. Het trieste gevolg van dergelijk dilemma is dat we ertoe worden gebracht te denken dat het volledig natuurlijk is ons leven en onze begeerten op te offeren op het altaar van de arbeid, zwarte en wrede godheid die zijn gunsten met mondjesmaat uitdeelt onder de vorm van geld dat ons niets anders te bieden heeft dan het overleven.

Maar wat het werk bijzonder verachtelijk maakt, is dat de voorwaarden van het loonstelsel niet alleen van toepassing zijn op wie werk heeft. De werkloze op zoek naar werk, uit angst voor honger en dakloosheid, is geketend aan de wereld van het werk. Dit geldt evengoed voor de begunstigde van sociale bijstand die voor zijn overleven afhankelijk is

van de welwillendheid van een voorzienige bureaucratie. Zelfs diegenen die een prioriteit hebben gemaakt van de bedoeling werk te vermijden, en liever overgaan tot oplichting, diefstal of vuilnisbakken doorgronden, besteden het belangrijkste deel van hun tijd en hun energie aan het verzekeren van hun overleven – en bevinden zich dus eveneens in het verraderlijke rijk van de arbeid.

Wat is de reële basis van de macht achter deze afpersing op grote schaal, het werk ? Er zijn natuurlijk wetten en rechtbanken, politie, leger, boetes en gevangenen, zonder de angst voor de koude te vergeten, de honger en de armoede – allemaal heel reële en belangrijke aspecten van de sociale overheersing. Maar ik betwijfel of de machtigste Staat op zichzelf werk kan veralgemenen en verplichten. De ware oorzaak van alle dominantie is de onderwerping van de slaven, hun beslissing om de veiligheid van de armoede en van een gekende dienstbaarheid te aanvaarden, veeleer dan het risico te nemen van het onbekende en van de vrijheid – hun instemming om een mogelijkheid tot volwaardig leven zonder garantie in te ruilen voor een smakeloos maar verzekerd overleven. Slavernij blijft bestaan zolang slaven aanvaarden slaaf te zijn. Werk blijft bestaan zolang werknemers blijven aanvaarden werknemer te zijn.

De sociale relaties van klassenuitbuiting zijn geen eenvoudige verschijnselen. De arbeidersideologieën, *idéologies ouvriéristes*, gebaseerd op de gedachte van een objectief revolutionaire sociale klasse, gedefinieerd volgens de relatie met de productiemiddelen, zien de massa van individuen over het hoofd die, in de derde wereld, maar ook in de geïndustrialiseerde landen, beroofd worden van hun leven door de bestaande sociale orde, zonder hun plaats te kunnen innemen in het productieapparaat. Hierdoor kunnen die ideologieën (en ik reken hier de verschillende varianten van het marxisme onder, maar ook versies van het anarchisme zoals het anarcho-syndicalisme en het libertaire communisme) slechts een bekrompen begrip leveren van uitbuiting en van revolutionaire actie.

In zijn eenvoudigste vorm vindt men in de klassenmaatschappij twee groepen individuen : een dominerende groep en een groep die wordt gedomineerd, een groep uitbuiters en een groep die wordt uitgebuit. Dit soort sociale toestand kan slechts ontstaan wanneer individuen worden beroofd van de mogelijkheid om de omstandigheden van hun eigen bestaan te bepalen. Dus, de belangrijkste eigenschap van de groep die wordt uitgebuit is hun aliënatie, het verlies van hun capaciteit om hun eigen leven vorm te geven.

De dominante klasse is gekenmerkt door haar project van accumulatie van macht en rijkdom. Alhoewel er binnen deze klasse veel conflicten zijn, felle concurrentie voor de controle over middelen en territorium, worden die overstege door de ambitie te regeren over alle levende wezens op de planeet en is het voor hen als klasse een positief project.

Wie wordt uitgebuit daarentegen, heeft het voordeel niet van een positief klasseproject. Voor hen is wat ze ondergaan bepalend, wat hen wordt afgenomen. Historisch is het proletariaat opgebouwd uit individuen die werden weggerukt uit een levenswijze die ze al generaties lang kenden om te worden opgenomen in een nieuwe gemeenschap die uit het niets wordt samengesteld door het Kapitaal en de Staat – een gemeenschap van werk en ruil van diensten en goederen die wordt getooid met een of andere ideologische constructie (zoals natie, godsdienst, etnie, ras ...) die door de dominante orde wordt gebruikt om identiteiten te maken die een individuele opstand kunnen kanaliseren. Een positieve identiteit van proletariër, verenigd in een positief project vindt geen enkel gehoor in de realiteit omdat de proletariër niet wordt bepaald doordat zijn leven hem werd ontstolen, doordat hij een marionet is geworden, een agent van het project van de dominante klasse.

De arbeidersideologie, het *ouvriérisme*, ontstaat uit de Europese revolutionaire theorieën van de 19de eeuw – vooral uit het marxisme en het revolutionaire syndicalisme. In die tijd was West-Europa en Noord-Amerika in volle industrialisatie en de dominante ideologie, gebaseerd op het idee van de vooruitgang, koppelde technologische vooruitgang aan sociale bevrijding. Het *ouvriérisme*, een progressieve ideologie, beschouwt het industriële proletariaat als objectief revolutionair omdat het in staat is de controle te nemen over de kapitalistische productiemiddelen (die zelf producten zijn van de vooruitgang en die als intrinsiek vrijheidbevorderend worden beschouwd) en die ten dienste te stellen van het algemene belang van de mensheid. Door een grote meerderheid van de wereldbevolking buiten beschouwing te laten – evenals een niet te verwaarlozen deel van de uitgebuitte uit de industriële gebieden die geen proletariër zijn – hebben de theoretici van het *ouvriérisme* een positief project voor het proletariaat uitgevonden, een objectief historische opdracht. Het feit dat dit project steunt op de kapitalistische ideologie van de vooruitgang wordt gemakshalve vergeten. Naar mijn bescheiden mening waren de luddieten veel helderder van geest toen ze het industrialisme hielden voor wat het was : een nieuw middel van de bazen om hen beter te beroven.

In het Westen is het proces van onteigening en aliënatie sinds lang volbracht (het wordt nu voortgezet om de meeste individuen ondergeschikt te houden). In het Zuiden daarentegen is het nog in zijn eerste stadia. Er waren dan ook verschillende veranderingen in het productieve apparaat van de ontwikkelde landen. De functie van geschoolde arbeider heeft sterk de neiging te verdwijnen. Bij arbeiders zoekt men nu meer en meer naar flexibiliteit en aanpassingsvermogen – met andere woorden, naar de mogelijkheid om een eenvoudig en inwisselbaar radertje in te huren en weg te werpen na gebruik door de machine van het kapitaal. Bovendien hebben de fabrieken steeds minder behoefte aan mankracht dankzij de technologische ontwikkelingen en de nieuwe beheertechnieken die beroep doen op gedecentraliseerde productie en die de nood aan mankracht beperken tot toezicht en onderhoud van machines.

In de praktijk betekent dit dat we allemaal, als individuen, inwisselbare en volledige vervangbare elementen van productie zijn – in een charmante geest van gelijkheid typerend voor het kapitalisme waar we allemaal gelijk zijn... aan nul. In de ontwikkelde maatschappijen heeft deze evolutie tot gevolg gehad een groeiend aantal uitgebuiten tot uitzonderlijk hachelijke levensomstandigheden te brengen, deeltijds werk in de detailhandel of in de dienstensector, seizoensarbeid, cyclische en min of meer chronische werkloosheid, zwartwerk, delinkwentie, rondwalen, verlengde gevangenschap. Vast werk en de erbij horende beloften van zekerheid – zelfs tegen de prijs aan het eigen leven te verzaken – worden dermate schaars dat de illusies opgeroepen door het consumentisme niet meer in staat zijn te verhullen dat het leven in een kapitalistisch systeem altijd wordt geleefd op de rand van de rampspoed.

Onteigening, aliënatie, bestaansonzekerheid, inwisselbaarheid : dat is het lot van de massa in de uitgebuite klasse doorheen de wereld. Dit betekent dat onze handelsbeschaving in zijn schoot een klasse van barbaren heeft geschapen die fundamenteel niets te verliezen hebben bij het neerhalen van die maatschappij (en zeker niet op de manier die de arbeidersideologieën zich inbeeldden), vooral omdat de eigenschap van uitgebuit zijn geen positief project in zich heeft om het bestaan te veranderen. De razernij die door de armoedige levensomstandigheden wordt veroorzaakt, kan makkelijk worden gekanaliseerd naar projecten die de gevestigde orde of de belangen van een van de dirigenten ervan, dienstig zijn. Voorbeelden van het misbruik van de woede der uitgebuiten om nationalistische, godsdienstige of demagogische projecten aan

te wakkeren die de sociale orde versterken zijn in de 20ste eeuw zo talrijk dat het een hele slimme moet zijn om ze allemaal te tellen. De mogelijkheid een einde te maken aan het kapitalisme is misschien wel groter dan in het verleden, maar het geloof in de onvermijdbaarheid van de sociale revolutie kan niet meer beweren op een objectieve basis te steunen.

Het is volgens mij nodig te begrijpen dat de uitbuiting niet alleen te maken heeft met de productie van rijkdom, maar ook met de reproductie van sociale rollen en relaties. Het is in het belang van de dominante klasse dat iedereen een rol heeft, een identiteit die de reproductie van de sociale verhoudingen dient. Ras, geslacht, etnie, godsdienst, seksuele geaardheid zijn allemaal sociale constructies met als enige doel het voortbestaan te verzekeren van de systemen van hiërarchische dominantie. In de gebieden waar het kapitalisme het verst gevorderd is, waar de markt de meeste verhoudingen tussen individuen regelt, worden identiteiten grotendeels bepaald op basis van de koopwaar die er symbool voor staat ; hun inwisselbaarheid staat garant voor de sociale reproductie, op dezelfde manier als het geval is voor de economische productie. En het is net omdat identiteiten sociale constructies en bovendien verhandelbare koopwaar zijn dat ze beter ernstig worden genomen en met zorg dienen te worden geanalyseerd, in al hun complexiteit, met de bewuste bedoeling de categorieën te overstijgen zodat de onderlinge verschillen de weerspiegeling worden van onze eigen subjectiviteit.

Aangezien de toestand van proletariër geen enkel positief project bevat, moet ons project tot doel hebben onze toestand van proletariër af te schaffen door een einde te maken aan onze onteigening, aan onze aliënering. De essentie van wat we hebben verloren is niet de controle over de productiemiddelen en ook niet de materiële rijkdom ; het gaat over onze eigen levens, onze eigen mogelijkheid om ons bestaan vorm te geven naar gelang onze eigen behoeften, onze eigen begeerten. Onze strijd is dus permanent en wordt op alle vlakken gevoerd. Want we moeten alles vernietigen dat ons van ons leven berooft : het kapitaal, de Staat, het werk, de ideologie, de moraal, de geest van opoffering, alsook de organisaties – zelfs die van links, zelfs die van de arbeiders – die onze opstand proberen te reïficeren en zich onze strijd willen toe-eigenen. Kortom, alle controlesystemen.

Een slaaf die strijdt tegen de slavernij en tezelfdertijd slaaf wil blijven is nonsens. Een arbeider die strijdt tegen het kapitalisme en zijn identiteit van proletariër wil behouden, is dat ook. De opstand begint met de weigering zich te onderwerpen, met het afwijzen van

de toestand en de rol van proletariër – voorbode op het zich weer toe-eigenen van het eigen leven. Men moet weigeren te werken en zich laten inspireren door het beste van de geest uit de pre-hiërarchische samenlevingen : de verzekering van de bestaansmiddelen moet een speelse activiteit zijn, en om een spel te worden, moet het een zelf gekozen en tijdelijke ontspanning zijn (veeleer dan een permanente en aliënerende toestand), het dilettantisme moet worden veralgemeend en het leven moet een eeuwig feest worden dat alleen mag worden onderbroken door de dood.

16 Lofrede op het vuur

Branden – opzettelijk aangesticht of door bliksem veroorzaakt – maken sinds millennia deel uit van heel wat ecosystemen. We weten dat gecontroleerd vuur, vóór de Europese kolonisatie, door verschillende autochtone volkeren werd gebruikt om hun habitat op gunstige wijze te wijzigen. Bij de vele voordelen rekent men het makkelijker maken van verplaatsingen door dicht struikgewas te verwijderen, de uitbreiding van de wildstand en de hogere productie van fruit en noten. Het was een tactiek van levensonderhoud die sinds generaties werd verbeterd.

Voor de kolonist uit het dichtbevolkte en sedentaire Europa, leek het grootste deel van wat we Noord-Amerika noemen een wilde en ongerepte natuur, uitgestrekte gebieden, amper aangeraakt. In werkelijkheid was het hele continent in zekere zin een enorm complex van culturen, opgebouwd uit een onmetelijke hoeveelheid verschillende habitats, onderhouden door verschillende gebruiken, waaronder het gecontroleerde vuur dat, op grote schaal, eveneens zijn bijdrage leverde tot het bepalen en onderhouden van de grenzen tussen prairie en woud.

Alle levensvormen hebben habitat nodig, maar steden zijn geen habitat. Onder de straatstenen bevindt zich niet alleen het strand, ook de bodem van het woud, de mogelijke tuin, de verstikte uitlopers van aardbeien, de uitgedroogde riviermonding, het omgeleide riviertje vol vis. De stad is geen plaats van al wat gevorderd, complex en progressief is in de geschiedenis van de mens, van de vrijheid, van de creativiteit en van het zelfbewustzijn. Het is het oord van de burgerij en de regeerders, een plaats van ontheemde gevangenen, met een alomtegenwoordig repressief apparaat – te beginnen met het uurwerk op het stadhuis dat het mogelijk maakt zich ervan te verzekeren dat de activiteiten van mogelijkerwijs zelfgeorganiseerde, zelfbestuurde en vrije scheppende individuen, werden gesynchroniseerd in het belang van de burgerij en van de economische en politieke doeltreffendheid.

Beeld je in dat je in een helse wereld leeft waar je niet mag eten wanneer je honger hebt, een dutje doen wanneer je slaap hebt, drinken wanneer je dorst hebt, pissen wanneer je blaas vol zit, omdat er een instrument bestaat dat uitvaardigt wanneer je die fundamentele behoeftes van de beesten die we zijn, mag voldoen. Grapje, we moeten het ons zelfs niet inbeelden : we leven in die wereld, hier en nu. Het is de stedelijke kapitalistische

beschaving : miljoenen mensen worden uit hun rust en hun dromen gerukt door een wekker, worden dan gesynchroniseerd om dezelfde dagelijkse patronen te doorlopen om hun individuele lichamen, hun werking en hun begeerten ter beschikking te stellen van de economie.

De opstandige brandstichter die een bank in de fik steekt, de maatschappelijke zetel van een transnationale onderneming of het politiekantoor, wordt naarmate deze diep eerlijke oerdaad wordt ontplooid, zowel een ecologisch als een spiritueel persoon. Het gaat om een gemeenschappelijke daad in de mate dat die zich verzet tegen macht en onrecht en naasten en burens beschermt. Het is een daad die ontmaskert in de mate dat hij de sluier verscheurt die de monsterlijke sociale orde verhult die schuil gaat achter eeuwen van elitisme, onrecht en geweld.

We moeten de stad afwijzen, weer aarden of vernietigen, het is de centrale locatie van de autoritaire controle en van de ideologie die eigendom verkiest boven het leven, door enkelingen opgepotte rijkdom boven samenlevingen gebaseerd op delen, gehoorzame en zwakke gevangenen boven sterke en zelfzekere individuen.

We hebben geen toekomst indien we niet ophouden ons aan te passen aan het kapitalisme en indien we niet beginnen met ons aan te passen aan de natuur. Elke geworpen molotovcocktail bevat een boodschap die als volgt moet worden gelezen : "Ik ben het beu me aan te passen aan het kapitalisme, aan een wereld van bazen, eigenaars en elites, aan de gedachte van de blanke suprematie, aan de straatsteen, aan het beton en aan de levenloze horizonten."

Er is een verband tussen ecologie en opstanden, tussen het vormgeven van een ruimte ter heling en regeneratie, en het vuur van een opstand.

De huidige Amerikaanse opstanden werden op gang gebracht door de afro-amerikanen die het racistische geweld van de afgelopen 400 jaar beantwoordden. Het anders formuleren is naast het lijden en de collectieve actie van de slachtoffers kijken. Het gaat er voor mij niet om vol te houden dat deze opstand een ecologisch elan heeft. Wat ik wil benadrukken, is dat we nog altijd menselijke dieren zijn en dat we als dusdanig, wanneer we in opstand komen, het ook doen tegen onze levensomstandigheden, vanuit een standpunt van vrije wezens die leven in een gezonde omgeving en die zich gevangen

voelen in giganteske werkkampen en gevangenissen, onze steden, hetgeen in het bijzonder het geval is voor onze echt gekooide en gekleurde medemens.

Wanneer je een schuilplaats wil bouwen of maïs of pompoenen planten, wanneer je een gemeenschappelijke opslagplaats wil bouwen voor de oogst of een arsenaal voor je clan, dan ontgin je een gebied. Of het nu gaat om een seizoensgebonden kamp voor overlevingsdoeleinden of om een meer sedentair ecodorp, er dient plaats te worden gemaakt. Stedelijke infrastructuur of goederen vernietigen tijdens een opstand is hetzelfde. Het is zowel een daad *tegen* als een daad *voor*. Hoe bevrijden we onze verbeelding zonder iets welbepaalds voor ogen te halen, door mogelijkheden te overwegen? Wanneer het gebied volledig bezet wordt, en sinds heel lang, door het opzet en de belangen van enkele bevoordeelden, dan moet er plaats worden vrijgemaakt, dikwijls met wraakzuchtige grimmigheid. Regeneratie is niet mogelijk zonder de dood. Vuurzeeën werden gebruikt om gebied vrij te maken voor voedselproductie, om verplaatsingen te vergemakkelijken en voor andere gebruiken die verband houden met levensonderhoud. Het opstandige vuur kan ook vanuit dit perspectief worden bekeken. Is er een betere manier om onze aliënatie onder ogen te zien, als beroofde gevangenen, als levenden zonder vrijheid noch habitat, door niet alleen de wachttorens en de gevangenissen in brand te steken, maar ook alle tegenwerkende krachten voor de productie van duurzame voeding, lokaal drinkbaar water, weer een woud voor vogels?

Het kapitalisme geeft voorrang aan koopwaar en aan privé-eigendom boven het leven. De ecologie geeft voorrang aan wederkerigheid en aan het leven in tegenstelling tot privé-eigendom en koopwaar. Plunder is dus een daad tegen de productiemethode die het leven uitwist en voor een andere methode die het leven op de eerste plaats stelt. Plunder op grote schaal is een manier om rijkdom te herverdelen. Een manier om onmiddellijk dingen te gebruiken die zowiezo toch op weg zijn naar de vuilnisbelt. Een gezonde samenleving produceert alleen voor haar behoeften of voor haar plezier en alles wordt vrij gedeeld. Plunder van koopwaar is niet meer dan directe actie tegen het kapitalisme.

Naarmate het kapitaal vergroot, verkleint de natuur. Koopwaar aanvallen is dus een ecologische daad vermits het omgekeerde waar is. Wanneer het kapitaal vermindert, herstelt de natuur zich. Hoe meer brand en hoe meer plunder, hoe meer weigering – om te werken, om normatieve ideeën te aanvaarden betreffende ras en geslacht, om te leven in kunstmatige ruimten van handel en van politiek gezag – hoe meer de natuur en de

menselijke dieren een kans krijgen te genezen en zich te herstellen.

Steden zijn gebouwd op een geheel van gewelddadige regels : eigenaar en huurder, rijk en arm, politie en burger, wit en bruin, enzovoort. De natuur werd in die steden met veel geweld vernietigd. De auto overheerst alle noodzaken van de urbanisatie. De stedelingen zijn gealiëneerd, geatomiseerd, in getto's ondergebracht. De grote meerderheid lijkt van hun ketenen te houden, ze geven en krijgen bevelen, hebben een volgzaam bestaan van productie en consumptie. Steden vernietigen complexe en gezonde ecosystemen die een groot aantal levensvormen herbergen. De vernietiging van steden en van de burgerlijke en racistische mythes van vooruitgang die ze ondersteunen en rechtvaardigen, is een daad voor de natuur, voor de voorrang en het instinct van zelfbehoud.

Opstanden kunnen de sluier wegrukken en helpen bij het onder de aandacht brengen van het ciment van geweld dat de stad in haar vorm houdt en bij het duidelijk maken van de gevolgen van de sociale regels : politie, wetgeving, hiërarchie, politieke macht, racisme, bewakingssystemen, militair-industriële logica, armoede, psychische aandoeningen, vernietigde ecosystemen... om nog te zwijgen over het feit dat zowat elke stad vroeger een thuishaven was van een anarchistisch volk dat de ecologische wijsheid bezat intelligente beslissingen te nemen over de plaats van haar nederzettingen. Dekoloniseren wil niet alleen zeggen anders denken, maar ook anders leven.

Het is gezond te willen vernietigen wat lelijk is wanneer de mogelijkheid van het tot uitdrukking komen van de schoonheid van de natuur als een herinnering in ons lichaam is geëetst. Laat het tijdperk van de algemene opflakking eindelijk gekomen zijn.

17 De eeuwige nacht van de levende doden

Ik ben een levende dode zoals de anderen want vandaag de dag leven weinig mensen echt – dat wil zeggen, weinig mensen hebben ervaring met hun eigen vitaliteit in het heden. Weinig mensen grijpen de energie van hun begeerten aan om te worden wat ze zijn. We hebben het te druk met werken.

Ik ben een slaapwandelaar. Soms droom ik van een wereld van unieke en tragische mensen die dansend pleinen en straten oversteken, van hun leven een spel makend, een eindeloos avontuur. Een wereld waar leven eindelijk mogelijk is, opgebouwd uit spontane bedoelingen, uit creatieve medeplichtigheden en conflicten. Telkens ik me aan deze dagdromen overgeef, word ik brutaal weer tot de realiteit gebracht wanneer mijn gedachten terugkeren naar mijn arm zombielijf, net op tijd om te vermijden tegen een andere slaapwandelaar op te lopen die zich op zijn op voorhand getekende parcours voortbeweegt.

De wereld van het werk is een lelijke en vreugdeloze wereld. Het is een wereld van knarsende radertjes en administratieve procedures die rustig, bijna zonder geschiedenis, tot de dood leiden. Een wereld van overleven, geregeerd door de gewoonte, waar slaapwandelaars strikt afgebakende wegen volgen en rollen op zich nemen die ze niet zelf hebben geschreven en waarover ze geen woord te zeggen hebben. Een wereld waarin iedereen vanaf de geboorte wordt gedood door te worden veranderd in een tandwiel, een gereedschap, een koopwaar, een inert voorwerp – een levende dode.

"Wanneer iemand niet wil werken, dan hoeft hij ook niet te eten", staat er sinds millennia in de Bijbel. Een perfecte samenvatting van de afschuwelijke arbeidsethos : eng van geest en van hart, zielig en armoedig. De arbeidsethos is de kruideniersmoraal geterroriseerd door de hongerige brooddief. Het is de moraal van de *talkradio* presentator die de mantel uitveegt van leeglopers, nietsnutten, vreemdelingen die ons werk afpakken en de sociale zekerheid parasiteren. Het is de moraal die de matrak en de zweep rechtvaardigt. Het mag dan gemakkelijk zijn om de kwezels af te keuren die zich de longen uit het lijf schreeuwen met deze boodschap, het is veel moeilijker er de logica van te doorgronden en vooral te ontsnappen aan het raderwerk ervan.

Denk vooral niet dat je geen slaaf bent omdat je het weekend voor jezelf hebt. Het

onderscheid tussen een werker en een slaaf is er een van hoeveelheid, niet van aard. Ik weet dat het geruststellend is te veronderstellen een rationeel en onafhankelijk sujet te zijn, een vrije burger in een democratische maatschappij, geregeld door een rechtsstaat, maar dat is allemaal slechts een dekmantel van een veel prozaïscher werkelijkheid : die van onze slavernij. Meestal ontsnapt de dodelijke horror van het werk ons omdat haar logica gesluierd is, ingebakken in ons onderbewustzijn.

Werk wordt bestendig door de gealiënerde activiteit. Wanneer we zonder nadenken, dezelfde banale gebaren herhalend, uit gewoonte handelen – zoals we doen gedurende het gros van onze zogeheten wakende uren – dan zijn we slaapwandelaars. En wanneer we ons lijf en onze gebaren verkopen voor een doel dat we niet kennen en dat niet het onze is, dan zijn we slaapwandelende slaven. Het werk maakt van ons dolende zombies die van de ene slaap in de andere strompelen in een eeuwige nacht van levende doden.

Het tegengestelde van werk, is niet luiheid. Werk en luiheid zijn slechts de twee gezichten van eenzelfde realiteit, die van de eeuwige nacht van de levende doden. De strijd aangaan tegen het werk door meer puree te vragen in de voerbak, minder zweepslagen, meer loon of minder werkuren past perfect binnen de arbeidslogica. Ook wanneer Lafargue moedig het recht op luiheid verdedigt, blijft de arbeidslogica, het rijk van het overleven en de eeuwige nacht van de levende doden stevig in het duizenden jaren oude zadel. De vrije tijd tegenover het werk stellen, komt neer op het inroepen van het behoud van de vroegtijdige slijtage van het lichaam tegenover de onderdrukking. Elke intelligente baas weet dat hij er belang bij heeft dat zijn machines worden onderhouden en dat zijn slaven in goede staat van werking verkeren. Het tegengestelde van werk, is leven.

Elke activiteit die ook maar de minste waarde heeft, moet een doel hebben : dat is de logica van het werk. Dit wil zeggen dat elk gebaar moet worden gewogen en beoordeeld in functie van het eindresultaat. En vermits het doel de middelen heiligt, heeft het product voorrang op het creatieve proces en dus beheerst de toekomst – per definitie onbestaand – het hier en nu. De onmiddellijke voldoening van de vreugde van het maken heeft geen enkele waarde, alleen succes of mislukken telt. En alleen wat kan worden geteld heeft waarde in een wereld gedomineerd door het werk. Wanneer doeltreffendheid een waarde op zich wordt, dan moet jouw waarde kunnen worden gemeten, anders telt ze niet mee en komt terecht in de debetkolom van de grote universele sociale boekhouding. We tellen zowiezo al voor weinig mee, maar we zijn voorbestemd om nullen te worden op

het einde van onze eindeloze mars naar het einde van de nacht van de levende doden.

Niet aan de slag moeten, beschermt je niet tegen werk, omdat haar logica van doeltreffendheid alle rollen beheert die worden toegewezen. De sociale voorschriften betreffende geslacht, ras, godsdienst en tutti quanti bestaan altijd om redenen die ons te boven gaan en ons onderdrukken, met als enige doel het behalen van resultaten die de sociale reproductie dienstig zijn. Bij mijn geboorte kreeg ik de rol "vrouw" toegewezen en die rol beantwoordt op elk gebied aan werk omwille van de onteigening van mijn eigen leven die ze teweegbrengt. Zelfs onze seksualiteit – die nochtans de mogelijkheid in zich heeft een kosteloos en geweldig spel te zijn – is geen doel op zich, ze dient het voortbestaan van de soort te verzekeren, van je koppel, van je sociale rang.

Werken is een beleefde manier om de roof van het leven een naam te geven. Met de ogen gericht op de resultaten, op de doelen, op het product verdwijnt het immanente leven. De toekomst kannibaliseert onze wording tot en met het ultieme offer van ons leven in naam van de productie en de sociale reproductie. De chaotische et veelvormige flux van relaties tussen personen wordt geperverteerd, geamputeerd en verscheurd om beter te kunnen worden gekanaliseerd in rollen die niets anders zijn dan tandwielen van de sociale machinerie. Dat is de essentie zelf van aliënatie : de roof van mijn activiteit en van mijn leven, de roof van de jouwe en van die van iedereen die je prachtige minnaars of vijanden zouden kunnen zijn en nu worden herleidt tot minder dan zichzelf, voorwerpen, koopwaar, sociale functies, slaapwandelaars, levende doden.

Indien wat ik produceer me tenminste toebehoorde... het zou een schamele maar reële troost zijn. Indien ik tenminste wat te zeggen had met betrekking tot de doelen. Indien ik me tenminste het welslagen kon toe-eigenen van mijn inspanningen, die ik min of meer tegen mijn wil uitvoer. Dan zou ik zeggen dat dit hondenleven niet totaal oneerlijk is. Het is een beperkte en belachelijke vraag (en mijn leven wordt me toch ontstolen) maar ze is onvoorstelbaar in de ogen van de Meesters. Al wat ik verdien, sinds mijn geboorte, zijn kruimels, mislukkingen, nederlagen – en bovenal, de onmogelijkheid om te leven.

Alle revoluties hebben de individuen "bevrijd" door ze onmiddellijk weer aan het werk te zetten. Werken voor de revolutie blijft werken want de revolutie is een taak met een heel precies doel : een perfect functionele samenleving produceren. Een revolutie heeft een begin en een einde. Ze slaagt of faalt, ze kan worden gewonnen of verloren.

Maar ze heeft altijd doelstellingen, *des fins* en ze heeft altijd een einde, *une fin*. Volgens deze logica bestaat er alleen revolutionair werk en revolutionaire luiheid. Ik zou militant kunnen worden en werken voor de revolutie en me opofferen voor haar overwinning. Of, ik zou niets kunnen doen en wachten tot de Geschiedenis, het Proletariaat, de tegenstellingen van het Kapitalisme, de vernietiging van het Leefmilieu, de Messias of welke andere abstractie ook het werk in mijn plaats opknappen. In beide gevallen offer ik mijn wording, *devenir* op voor een toekomst, *avenir*, laat ik mijn leven tussen mijn vingers glippen en vervolg ik de eeuwige nachtelijke mars van de levende doden. Opgesloten in de logica van de arbeid, faalden alle revoluties, zelfs de geslaagde. *Vooraf* de geslaagde eigenlijk ; hun nederlaag stond van in het begin vast omdat ze de logica van winnaars en verliezers, van slagen en falen aanvaardden – omdat ze hebben toegestaan dat het verleden de toekomst bepaalde en die toekomst bepaalde het heden.

De logica van het werk doorbreken is de enige optie die overblijft voor de slaapwandelaars die we zijn. Er moet weerstand worden geboden tegen het raderwerk van de arbeid dat ons vermaalt, niet om er in de min of meer voorspelbare toekomst (want de nacht van de levende doden is een eeuwige nacht) voordeel uit te halen, maar wel om er onmiddellijk iets aan te hebben, hier en nu. In tegenstelling tot het werk is het leven een spel in de meest nobele betekenis : een ontdekking, een ervaring die geen enkele andere reden of zin heeft dan zichzelf en het plezier dat ermee gepaard gaat, een oneindige opening op avontuur en op voortdurende transformatie. Het leven kan geen mislukking zijn. Het kan ook geen falen of nederlaag zijn, want het heeft geen einde en geen doel, het leven is conflict en medewerking, vernietiging en schepping.

In de wereld van de levenden tuimelen, betekent ons bestaan elk moment op het spel zetten voor het eenvoudige plezier ervan.

18 Draden van list en draden van dood

Technologie is een list, toegepast op de materiële wereld. Technologie probeert het leven te verbeteren door de materie, die geen bewustzijn heeft, te manipuleren. Maar vermits er niets minder intelligent is dan de list, grijpen die manipulaties plaats tegen een achtergrond die volledig in de greep ligt van het rijk van de dood. Technologie is voor de dood, wat de goudstaaf is voor duizenden tonnen mineraal. Elke poging om de huidige levensomstandigheden te verbeteren met technologische middelen is een eerbetoon aan de dood, in zijn absolute oppermacht tronend over deze aan hem toegewijde activiteit. Technologie maakt van de dood een demiurg in een lachwekkende poging die te overstijgen.

Beeld je even in wat een onsterfelijke versie van jezelf zou kunnen zijn. Zou die versie van jezelf die niet kan sterven, proberen haar lichaam te verbeteren of de mogelijkheden ervan uit te breiden? Zou zo iemand behoefte hebben aan een auto of een schip indien ze eindeloos kan wandelen en zwemmen? Indien de gebeurtenissen, de gevoelens en alle details van het leven die ons na aan het hart liggen voor altijd in onze onsterfelijke herinnering staan gebeiteld en geen risico lopen ooit verloren te gaan, zou er dan nog behoefte zijn aan papier? Zou een chronometer of een kalender nog nut hebben voor iemand waar tijd geen vat op heeft? En indien tijd en ruimte van geen invloed zijn, wat is dan het nut van de manipulatie van dode materie?

Wat we "technologie" noemen, is een textiel. Het is een weefsel van draden van listen en draden van dodelijke dreiging. We gaan gekleed met dit weefsel dat we elk ogenblik dragen als een tweede, als een betere huid om ons te beschermen tegen de rillingen die onze sterfelijkheid onvermijdelijk met zich meebrengen. Ironisch genoeg zit de kou erin verweven.

De innige verweving tussen dood en technologie is veeleer een kwestie van aanvoelen dan van volledige realisatie. Soms gebeurt het dat men zich rekenschap geeft van al die ijselijke horror. Het is omdat de dood innig binnendringt in de technologie dat een robot meer en meer op een bezielde kadaver lijkt naarmate de gelijkenis met de mens toeneemt. Daarom lijkt een stervende nog intenser te sterven wanneer een machine door een tube in zijn keel lucht pompt in zijn longen.

19 De tweekoppige hydra

"Nooit tevoren waren de nationale Staten belangrijker voor de bescherming van de mensen. Ze vinden hun vroegere rol van beschermer terug. Iedereen heeft het begrepen, de anarchisten inbegrepen. Het is opmerkelijk dat anarchisten aan regeringen vragen het volk te beschermen tegen de gevolgen van de mondialisering. Dit is toch de wereld op zijn kop als je bedenkt dat de anarchisten vijftig jaar geleden elke vorm van regering afwezen !"

Jacques Parizeau, interview door Marie-France Bazzo 16 februari 2005

Ik had nooit gedacht dat het op een dag zou gebeuren, maar het lijkt erop van wel : deze ochtend ben ik akkoord met Jacques Parizeau. Net zoals hij stel ik vast (maar met een onsteltenis die hij waarschijnlijk niet deelt) dat het vandaag de dag gemeengoed is geworden dat anarchisten oproepen tot de verdediging van programma's van sociale voorzieningen, of zelfs van nationale Staten bedreigd door multinationale ondernemingen, door de Wereldhandelsorganisatie, de Wereldbank en andere internationale economische instellingen. Volgens die anarchisten behoudt de Staat onvoldoende autonome macht : hij zou slechts de beheerder zijn van de instellingen van de sociale controle die de grote ondernemingen en de burgerij in staat stelt haar overwicht op het volk te bewaren. Maar indien de Staat niet meer is dan een instrument in de handen van de meesters van de wereld, waarom zou het dan niet mogelijk zijn voor het "Volk" er beslag op te leggen en er zich van te bedienen als een verzetsinstelling tegen die transnationale ondernemingen ? Waarom zou hij niet een middel kunnen worden om de kleintjes en de uitgebuiten te beschermen tegen de verschrikkelijke gevolgen van het wereldwijde kapitalisme ?

Een gelijkaardige redenering lijkt schuil te gaan achter de opvatting van een aantal antikapitalisten – ik denk hierbij vooral aan Noam Chomsky – als zouden de anarchisten de belangen van de nationale Staten moeten verdedigen, als laatste bastion tegen de grote ondernemingen, tegen de mondialisering en tegen de internationale economische instellingen.

Maar dat is een dubbele portie extra gegratineerde *bullshit*. De Staat zou niet bestaan indien onze mogelijkheid om de omstandigheden van ons bestaan zelf te bepalen, als individuen die vrij met elkaar samenwerken, ons niet was ontstolen. Die roof is de

fundamentele sociale aliënatie die alle vormen van dominantie en uitbuiting mogelijk maakt. We vinden haar terug aan de oorsprong van de invoering van het Eigendomsprincipe, dat we heel eenvoudig kunnen omschrijven als de inbeslagname door een individu of een instelling (privé of publiek) van instrumenten, ruimten en grondstoffen die nodig zijn voor het overleven, zodat ze ontoegankelijk worden voor anderen. Deze inbeslagname wordt mogelijk gemaakt dankzij de uitoefening van geweld of de dreiging ermee. Vermits al wat ze nodig hebben om wat van het eigen leven te maken hen werd afgenomen, zijn de berooiden gedwongen zich neer te leggen bij de bevelen van de zelfverklaarde eigenaars van de rijkdom indien ze gewoon willen overleven – hetgeen neerkomt op dienstbaarheid, slavernij. De Staat is het geïnstitutionaliseerde proces dat de aliënatie van de individuele mogelijkheid om zelf in te staan voor het eigen leven, transformeert in een machtsconcentratie in handen van een klein aantal.

Sinds de 19de eeuw hebben de geschiedkundigen het over de historische banden tussen de machtsconcentratie en de concentratie van rijkdom. Heeft het kapitalisme de moderne Staat gesticht of is het de Staat die de opkomst van het kapitalisme mogelijk heeft gemaakt ? De vraag is essentieel, fundamenteel, maar ze verandert niets aan onze levens, hier en nu, omdat Staat en Kapitaal vandaag perfect zijn geïntegreerd. Persoonlijk ben ik geneigd te denken dat het de Staat is die als eerste instelling eigendom verzamelde, accumuleerde, met als doel zich te verzekeren van de nodige grondstoffen om de controle te behouden over de bevolkingen die werden onderworpen. De door de Staat in beslag genomen overschotten, stelden hem in staat verschillende instellingen te ontwikkelen waarmee hij zijn macht kon versterken : leger, godsdienst en ideologische instituten, bureaucratie, politie, enzovoort. Op die manier kon de Staat van meet af aan gezien worden als een instelling die was geïntegreerd in het kapitalisme, maar met eigen belangen – namelijk het behoud van zijn bevoegdheden en de controlemacht over zijn onderdanen.

Zoals alle kapitalistische instellingen biedt de Staat diensten tegen een bepaalde prijs – voornamelijk bescherming van eigendom en behoud van sociale vrede. Dankzij het rechtssysteem en de middelen tot geweld, bepaalt en beperkt de Staat de toegang tot eigendom. Eigenlijk kan privé-eigendom niet bestaan zonder bescherming van de Staat of zijn instellingen, een bescherming die neerkomt op het neutraliseren van al wie gewoon wil nemen wat hij wil. (Dit is trouwens de reden waarom privé-eigendom voor Max Stirner een van de "spoken" is, waarvan de Enige zich moet ontdoen). De Staat beschermt het

vulgare pecus, het gepeupel ook tegen indringers en tegen al wat hij als misdaad bestempelt. Als enige beschermer van alle eigendom binnen zijn grenzen – een rol die wordt verzekerd dankzij het monopolie op geweld – voert hij een reële en doeltreffende controle uit over die eigendom (vanzelfsprekend in de mate dat hij werkelijk die controle kan uitoefenen). De kost van deze bescherming is niet te herleiden tot taken en belastingen die de Staat oplegt ; men moet er ook allerhande vormen van verplichte diensten bijrekenen en vooral, de onderwerping van iedereen aan de verschillende sociale rollen die nodig zijn voor het behoud van de machtsvoorzieningen. Het bestaan van eigendom vereist Staatsbescherming en de Staat beschermt de eigendom, die uiteindelijk Staatseigendom is, ook al wordt die met privé-eigendom aangeduid.

Hetzelfde geweld dat dient om eigendom te beschermen, namelijk het impliciete geweld van de wet en het expliciete geweld van politie en leger, gebruikt de Staat om de sociale vrede te bewaren. Natuurlijk verstaat men meestal onder "sociale vrede" de permanente oorlog van de Staat tegen al wie wordt uitgebuit, uitgesloten of gemarginaliseerd, de oorlog van de heersers tegen de gedomineerden met als doel elke neiging tot verzet of aanval tegen de uitoefening van het Staatsgeweld te onderdrukken. Natuurlijk is de sociale vrede uitsluitend gebaseerd op bruto geweld en is ze altijd in hachelijke toestand. De Staat heeft er dus alle belang bij de massa gedomineerden ervan te overtuigen dat hun belangen in het voortbestaan van de Staat en van zijn sociale orde liggen. De godsdienstige propaganda die in het antieke Egypte de farao tot een god verhief, rechtvaardigde de afpersing van de landbouwers en de inbeslagname van de overschotten van de oogst, waardoor de egyptische bevolking, in geval van hongersnood, volledig afhankelijk werd van de goede wil en de willekeur van de Staat. In onze liberale democratieën onderwerpt de Staat de bevolking aan een merkwaardige chantage waarbij het diegenen die niet deelnemen aan de grote verkiezingshoogmissen niet wordt toegestaan hun beklag te doen, terwijl diegenen die er wel aan deelnemen verplicht zijn zonder klagen "de wil van het volk" te aanvaarden. Achter deze chantage zijn de gevangenen, de soldaten en de flikken nooit ver weg. Tot zover de essentie van de Staat en zijn sociale vrede. De rest is een laagje vernis, mooie woorden.

Sinds de oudheid volgt de Staat zijn eigen economische belangen en wanneer hij vandaag ijvert voor het voortbestaan van het kapitalisme dan is dat niet omdat de Staat ondergeschikt is aan de kapitalistische instellingen maar wel omdat dit de beste manier is om zijn economische macht te verzekeren en om het hoofd te bieden aan zijn

concurrenten, namelijk de andere Staten. De zwakste Staten eindigen altijd onder het juk van de machtige imperialistische Staten om dezelfde reden dat zwakke bedrijven worden opgeslokt door de concurrentie : omdat ze niet over de nodige kracht beschikken om hun eigen belangen te beschermen. En dus werken de Staten voluit mee aan het uitwerken van de economische politiek, evenveel als, zoniet meer dan de grote ondernemingen. Vooral omdat het de Staten zijn die deze politiek moeten doen naleven.

De macht van de Staat ligt in zijn monopolie over geweld. Dit geeft hem een zeer tastbare economische macht waar de internationale economische instellingen, zoals de Wereldbank en de Wereldhandelsorganisatie, afhankelijk van zijn. Niet alleen bestaan die instellingen uit afgevaardigden benoemd door alle machtige Staten, ze zijn ook in belangrijke mate afhankelijk van de militaire macht van die Staten om hun politiek op te dringen – een dreiging met fysiek geweld die altijd moet aanwezig zijn om de economische afpersing mogelijk te maken. Waarom zouden de imperialistische Staten, met al hun geweldspotentieel, zich verlagen tot knechtje spelen voor de internationale economische instellingen ? Hun relatie is er veeleer een van wederzijdse samenwerking, ten gunste van het geheel van de dominante klasse.

Maar dit is niet alles. De Staat heeft ook de controle over het merendeel van de benodigde infrastructuur voor productie en handel. Autosnelwegen, bruggen, spoorwegen, havens, luchthavens, satellieten voor bewaking en communicatie, netwerken van optische vezels en communicatie- en informatiesystemen zijn meestal in handen van de overheid of in belangrijke mate onder controle van de Staat. En ook het wetenschappelijke en technologische onderzoek is in belangrijke mate afhankelijk van staatsuniversiteiten en van de militaire sector.

De privé ondernemingen zijn dus afhankelijk van de Staat voor hun voortbestaan, hun activiteiten en hun winsten. Het is moeilijk volhouden dat de ene de andere controleert, het gaat om een geïntegreerd machtssysteem, een waar tweekoppig monster dat werkt aan het voortbestaan van de heerschappij en de uitbuiting en aan alle andere voorwaarden die aan ons bestaan worden opgelegd door de heersende klasse. In deze optiek kunnen de Wereldbank en de Wereldhandelsorganisatie alleen worden gezien als de middelen die door de Staten en de ondernemingen werden gekozen om hun activiteiten te coördineren en zodoende een eenheid van dominantie te verzekeren over de uitgebuiten in een competitie tussen een geheel aan politieke en economische belangen. De Staat dient dus

niet die instellingen; het zijn veeleer die instellingen die de belangen van de Staten en van de machtigste kapitalisten dienen.

Hoe kan men, in die omstandigheden, zijn hoop leggen in de vernietiging van de onrechtvaardige sociale orde door de natie-Staat tegen de kapitalisten op te zetten? Hun belangen zijn identiek, namelijk het behoud van die sociale orde. Wat men de mondialisering noemt – niets anders dan een proces van wereldwijde uitbreiding van de markt dat meer dan vijfhonderd jaar geleden van start ging, van de commercialisering van de wereld – verandert fundamenteel niets aan de kritieken die de anarchisten altijd tegen de Staat hebben gericht. Het is dus noodzakelijk om de onlosmakelijke banden tussen de Staat en het kapitalisme te herkennen, tussen dominantie en uitbuiting, indien we willen hopen ooit onze mogelijkheid terug te nemen om ons eigen bestaan op onze eigen voorwaarden vorm te geven.

20 Het sleutelgat

Wij zijn het die worden vergast op traangas zodra we ons meningsverschil in het openbaar kenbaar maken. Wij zijn het die een oog verliezen, waarvan de tanden worden verbrijzeld door matrakken zodra we onze revolte de vrije loop laten, onze begeerte om te leven volgens onze eigen voorwaarden.

Het lot dat de meesters voor ons in petto hebben is verschrikkelijk, maar het lot van de meesters zelf is amper benijdenswaardiger dan het onze. Ze zien de wereld slechts door een sleutelgat – dat van het hangslot waarmee ze onze ketenen op hun plaats houden. En wat ze zien is niet geruststellend, want zelfs wanneer ze te maken hebben met de meest onderworpen, de best bewaakte individuen, dan nog ontsnapt hen iets, iets dat ze niet zien, iets dat niet valt te onderdrukken, iets dat hen ontglipt tussen hun dikke flikkenvingers.

Dat is de reden waarom volgens mij het verlangen naar vrijheid – dat niets anders is dan het verlangen om zich het eigen leven weer toe te eigenen – veel realistischer is dan het verlangen dat alle horror van de wereld concentreert: het verlangen van de universele controle, van de verdraaiing en de opsluiting van alle woorden in het woordenboek van de repressie. Men moet zich niet laten in slaap wiegen door de zelfgenoegzaamheid en de arrogantie van zij die het leven beschouwen als niet meer dan een uitbreiding van het strafwetboek. Want eigenlijk zijn ze doodsbang. Ze proberen ons met alle middelen bang te maken – bang voor de anderen, voor de vreemdelingen, de bruinen, de terroristen, de zuiderlingen, de anarchisten, de relschoppers. Maar die angst die ze op ons willen overbrengen is niets anders dan de hunne ; het is de heel reële en bedreigende angst dat wij aan hun controle ontsnappen. Dat is de reden waarom hun waakhonden zich niet meer de moeite getroosten te blaffen vooraleer te bijten, vooraleer traangas te gebruiken. Dat is de reden waarom hun perspapegaaien als diarree een voortdurende woordenvloed uitbraken, elke dag hatelijker, elke dag waanzinniger. Want zelfs in de meest strikte en bloederigste dictaturen heeft de Staat nood aan steun van het grootst mogelijke aantal om de dominantie te verzekeren; want wanneer individuen niet meer geloven in zijn wetten en in zijn gezag, dan zijn ze geen deel meer van de kudde en worden ze onbestuurbaar.

In *Mille plateaux* [https://en.wikipedia.org/wiki/A_Thousand_Plataeus] beschrijven Deleuze en Guattari op schitterende wijze de werkelijke zwakte van het repressieve,

technologische en schijnbaar onoverwinnelijke arsenaal dat tegen ons in stelling wordt gebracht aan de hand van het metafoor van de tuinslang : "Geen enkel sociaal systeem of het is aan alle kanten lek, zelfs de stukken die voortdurend verharden om die lekken te dichten." Wanneer een wet een lek dicht, ontstaat een ander lek wat verderop. Betogingen en opstanden doen de gevestigde orde beven ? "We zullen ze strenger begeleiden en maskers verbieden", zeggen de meesters, zonder te beseffen dat de barbaren al elders zijn. De machtsvoorzieningen besteden een aanzienlijke hoeveelheid energie aan het dichten van lekken, want het zijn roestige buizen die aan alle kanten lek zijn. Het verlangen om weg te lopen, te vluchten, te lekken bestaat altijd, wat het gezag ook doet. Er bestaat geen betalend openbaar vervoer zonder fraude, geen oorlog zonder deserteur, geen schoolplicht zonder haagschool, geen gevangenis zonder ontsnappingspoging.

Het leven is een voortdurende beweging die niet op perfect waterdichte manier kan worden ingetoomd. Hoeft het te verwonderen dat het leven, in de ogen van de wet, heel verdacht en potentieel misdadig is ? Gelukkig is de ruimte van begeerte en revolte niet helemaal zichtbaar doorheen het sleutelgat. Het is aan ons, met onze woede, onze waanzinnige en ontembare creativiteit om er de geografie en de mogelijkheden van te ontdekken.

21 Kwibus

Ik zou moeten ophouden met het lezen van die stomme populistische kroniekschrijvers. Ik zou ook moeten ophouden met het lezen van die slecht geschreven stommiteiten die weldenkenden overal op het internet rondstrooien. Het is slecht voor mijn bloeddruk en vooral, het versterkt mijn natuurlijk pessimisme wat de toekomst van de menselijke soort betreft. In normale tijden slaag ik er meestal goed in om het gemakker van de kudde in mijn dode hoek te houden, maar de huidige crisis werkt als een ontwikkelaar op de sociale houdingen van jan en alleman ; de macht spreekt nu onverbloemd de taal van de macht ... en de kwibussen, de zwakken, de mannen en vrouwen in de kudde mekkeren nu zo hard dat ze het lawaai van de betogingen overstemmen.

Moeilijk om geen aanhanger van Nietzsche te worden in het zicht van de publieke stortvloed aan wrevel waar we nu getuige van zijn. Het is alsof alle zwakkelingen uit de maatschappij collectief hebben besloten een toelichting te schrijven bij *Zo sprak Zarathoestra*. Wees niet geschokt door het woord "zwakkeling", je weet best dat het perfect van toepassing is. Jullie kennen ze net zo goed als ik, ze zeggen de zwijgende meerderheid te zijn, maar we horen alleen hen. Het zijn wrokkige mensen, kwibussen.

Om het begrip rancune te illustreren, deed Nietzsche beroep op het parabel van het lam dat zei : "ik zou alles kunnen doen wat de arend doet ; het is mijn verdienste dat ik me in toom hou; laat de arend doen zoals ik en handelen als een lam !" Ondanks zijn toespraken vol "vraaihaaid", is de liefde van de kwibus voor vrijheid, onafhankelijkheid van geest en voor de oppermacht van zijn wezen, vooral denkbeeldig. De kwibus is niet gelukkig wanneer hij vrij is; hij is ongemakkelijk, ongerust en onuitstaanbaar alleen. Hij zoekt het warme parfum van de kudde en de geruststellende leiding van de herder. Er is niets dat hij meer verlangt dan de vrede – de sociale vrede, de vrede die heerst in een goed onderhouden cel. De kwibus staat klaar om alles op te offeren om die verschrikkelijke vrede te kennen, vooral zijn eigen waardigheid en zelfrespect. De kwibus wil geen vrijheid, maar veiligheid.

Dat is de reden waarom de kwibus, die in voortdurende verschrikking leeft en duizenden pesterijen ondergaat uit angst de bescherming te verliezen die de samenleving hem biedt, zijn gif spuwt op de opstand, op de andere, de buitenstaander – kortom, al wie buiten de orde valt en besloten heeft te leven volgens eigen opvattingen. De kwibus werkt zich dood,

gaat gebukt onder verboden, is perfect gedomineerd en getemd; hij verdraagt de gedachte niet dat iemand niet hetzelfde lot ondergaat als hij. Vermits hij lijdt, moet iedereen lijden. Wanneer hij betaalt, moet iedereen betalen. Wanneer hij zich elke ochtend, als een automaat, naar een stomme job moet begeven om zich op een klein vuurtje dood te werken, dan moet iedereen dat ook. Wanneer hij voortdurend gefrustreerd is en genoeg moet nemen met overleven in plaats van leven, dan mag niemand het hoofd oprichten en zich bevrijden. Voor de kwibus is alles wat ook maar in het minst zijn kudderituelen, zijn moraal, zijn heilige veiligheid en de grijze uniformiteit van zijn conformisme bedreigt, een dodelijk gevaar. Wie de absurde zelfopoffering afwijst, wordt een bedreiging, een vijand die meedogenloos moet worden neergeschoten. De enige vrijheid die ze opeisen : iedereen verklikken die het verdient om tegen de staak te worden gezet.

Het was de anarchiste Voltairine de Cleyre die zei dat de politieke opvattingen fundamenteel niet worden bepaald door de rede, maar door het temperament. In ieder van ons is een neiging aanwezig naar onderwerping aan de kudde naast een neiging naar onafhankelijkheid. De zwakkeling wordt gedomineerd door zijn kuddeinstinct en de sterke begeert boven alles de volledige oppermacht van zijn wezen. De zwakke is doof voor de argumenten van de sterke. Dit wil zeggen dat men mooi heeft schrijven, toespraken houden, vergaderen, prediken, collectieve motivatiesessies organiseren, men zal hen waarschijnlijk nooit – of toch niet in een nabije toekomst – overtuigen.

"Niet één op honderd" zong Léo Ferré in de jaren zestig over de anarchisten. Is die verhouding sindsdien echt verandert ? Wat mij betreft, na meer dan twintig jaar inspanningen, heb ik me neergelegd bij de vlakke vaststelling dat de pogingen om de kwibussen te overtuigen van de voordelen van het anarchisme bijna altijd zinloos zijn. Individuen worden anarchist omdat de gedachte om te leven zonder beperkingen hen aanstaat, overeenkomt met hun temperament, hun gevoeligheid. Het gaat dan niet om een bekering, maar om de wording van wat ze al zijn. Trouwens, er moet worden vastgesteld dat onderdanigheid en de kuddegeest van de onderwerping twee van de constanten uit de geschiedenis zijn. Men kan het eeuwenoude voortbestaan van de instituten van sociale dominantie niet begrijpen zonder. Ik ben meer en meer geneigd te geloven dat die onderwerping en die onderdanigheid onze soort zullen kenmerken tot haar uitsterven. In die omstandigheden zouden de anarchisten misschien moeten blijk geven van scherpzinnigheid en toegeven dat hun rangen niet klaar zijn uitgebreid te worden en vooral, hun inspanningen richten op de per definitie extreme minderheid die voorbestemd

is hun ideeën te aanhoren, veeleer dan te hopen diezelfde ideeën aanvaardbaar te maken voor de grote massa kwibussen die visceraal in de onmogelijkheid verkeert ze te aanvaarden.

Want een kwibus zal nooit op het idee komen het risico te lopen de sociale voorschriften die hem onderdrukken, achterwege te laten en actie ondernemen om zich zijn leven weer toe te eigenen; hij ziet dit als een verlies, niet als een winst. Hij verkiest, bij kalm weer, rustig in koor te mekkeren met de kudde, om te beginnen schreeuwen van goedkeuring zodra de wolven ons kelen. De kwibus is een zwakkeling – en zwakkelingen hebben altijd de bovenhand, omdat hun liefde voor hun ketenen zo machtig is dat het de meesters toelaat die aan iedereen op te leggen.

22 Misprijzen

De wereld die ons wordt opgelegd, die ons vel verbrandt en onze beenderen vermorzelt, die wereld verdient onze tranen niet. Die zijn er teveel eerbewijs voor; het enige dat hij verdient is ons misprijzen. Beter nog : onze minachting, de hooghartige en trotse variant van het misprijzen, doordrongen van ons gevoel van superioriteit.

Misprijzen is de historische erfenis van de aristocratie. Daarom ook rijzen de haren ten berge bij diegenen die ze van de macht wisten : de burgerlijke utilitaristen, de democraten, de filantropen, de makers van welvaart, de weldoeners van de mensheid – onze Meesters. Wanneer ze ons uithongeren, ons verdwazen, onze dagen en onze nachten stelen, ons in de gaten houden, ons opsluiten, ons martelen, dan is het altijd in naam van het opperste belang van de mensheid, van de natie, van de vooruitgang, van de rede, van de vrijheid, van de beschaving, van de welvaart. Kortom, in naam van een superieure en transcendente reden. Ze doen het voor ons eigen welzijn, en dat is geen grap : ze zijn ervan overtuigd. Met alle instellingen die ze beheren, met alle machtsmiddelen die ze ter beschikking hebben, zijn ze geduldig bezig een Nieuwe Mensheid te scheppen, perfect getemd, verliefd op haar ketenen, in de onmogelijkheid om zonder te leven en ze met hand en tand verdedigend wanneer ze worden bedreigd. En ze zijn goed op weg erin te slagen – zo het al niet zover is.

Wanneer onze meesters misprijzen, dan is het bijna ondanks zichzelf, zo groot is hun filantropie. Ze laten zich gaan wanneer ze er niet meer in slagen hun gewelddadige vijandigheid te onderdrukken, voortspruitend uit het gevoel zich hard te hebben uitgesloofd voor het welzijn van de eeuwig ongedisciplineerd menigte, lui, ondankbaar en vooral niet in staat het algemeen welzijn te begrijpen. Dan nog doen ze het in het geheim, bijna schaamtelijk, want dat is de te betalen prijs voor het hooghouden van de democratische mythe. Vandaag de dag is het misprijzen veeleer het domein geworden van wat Nietzsche de zwakken noemde, de wrokkigen, leden van de nieuwe mensheid verliefd op zijn kettingen : de meest stompzinnige reactionairen, de xenofoben, de homofoben, de misogynen, de identiteitsbeesten, de nostalgici van een traditionele orde die nooit elders dan in hun hoofd bestond, de fascisten. Idioten die zelfs niet weten hoe correct om te gaan met misprijzen, alsof je een pistool geeft aan een kluns. Het wordt een wapen dat ze tegen het individu keren, uit naam van een superioriteit die afkomstig is uit hun conformisme met de machtsvoorzieningen die nochtans de bron zijn van al hun ellende, die van hen en de

onze. Ze beelden zich in dat ze, door ons te verplichten de kudde te vervoegen en door ons te dwingen de regeltjes te volgen, ze hun eigen lijden zullen verlichten, terwijl ze slechts de macht van onze Meesters versterken – ook indien ze ons soms het tegenovergestelde willen doen geloven, ook indien ze zich voorstellen als "anti-systeem" of zelfs als "revolutionair". Het enige wat ze wensen, is iedereen onderdrukken die het lef heeft te weigeren hun hel met hen te delen.

Voor ons, die de bezorgde onderdrukking ondergaan van al wie de menselijke soort liefheeft, is het hoog tijd om ons het misprijzen weer toe te eigenen en het toe te passen als een algemene relatie met de wereld. We staan allemaal, zonder uitzondering, boven de identiteiten die ons worden opgelegd op dezelfde manier als het vee wordt gebrandmerkt. We staan allemaal, zonder uitzondering, boven de middelmatige sociale instellingen die ons ketenen. Geen enkele daarvan verdient ons respect. Geen enkele daarvan verdient het te worden hervormd. Geen enkele daarvan kan worden gered. Ze zijn allemaal, strikt genomen, verachtelijk, verwerpelijk, misprijzen waard, al was het maar omdat ze ons beroven van onze individualiteit om ons te verminderen tot abstracties, eenvoudige elementen, erfgenamen van eigenschappen van een geheel waarin ze willekeurig werden geplaatst.

Ach, broeders en zusters, ik hou redeloos van jullie, laten we het misprijzen aangrijpen en ons wapenen tegen deze wereld die niet ophoudt ons te bevuilen en die onze sublieme schoonheid onwaardig is.

23 Basisbanaliteiten van het fascisme ingekort in makkelijk kauwbare brokjes, maar toch volkomen onverteerbaar

1 Ik noem fascisme alle varianten van de bruine pest. Dat geen enkele fascist zich op het fascisme beroept, ontkracht generlei mijn punt; het fascisme dient zich nooit aan zoals het werkelijk is.

2 Het fascisme is geen belichaming van het absolute kwaad, in de veronderstelling dat het kwaad een monster is dat alle begrip te boven gaat en slechts door zichzelf kan worden verklaard, alsof het om een helse godheid gaat.

3 Het fascisme is ook geen metaalslak of restafval, een perversie of afwijking van de democratie. Het fascisme is niet de antithese van de democratie ; het is een van de vormen van de democratie – zijn paniekerige vorm.

4 Het fascisme is een van de mobiliserende strategieën die wordt ontplooid wanneer de burgerij in ontbinding is.

5 Het fascisme is een van de mobiliserende strategieën die wordt gebruikt wanneer de productieverhoudingen worden losgekoppeld van de goudstandaard.

6 Het fascisme is een van de mobiliserende strategieën die door de Staat wordt gebruikt wanneer hij de sociale instandhoudig overneemt en de belangrijkste producent van arbeidskracht wordt.

7 Het fascisme is een van de mobiliserende strategieën van het sociale wezen wanneer die het contact verliest met wat voorheen zijn bestaan bezielde.

8 Het fascisme is een van de mobiliserende strategieën van individuen die bezeten zijn door het onbedaarlijke verlangen zich te onderwerpen aan de zekerheid van bevelstructuren.

9 Het fascisme onderscheidt zich niet door zijn fetisjisme van het ras en het nationale karakter omdat die beide verschijnselen niet bestaan. Het onderscheidt zich door zijn fetisjisme van de geïdealiseerde voorstellingen van die twee verzinsels.

10 Met andere woorden, het fascisme is nooit authentiek; het bezit de taal niet van wat het bezielt – en benoemt dat dus nooit.

11 Met nog andere woorden, het fascisme kan niet worden aanvaard volgens wat het lijkt, volgens de voorstellingen ervan ; het is altijd de uitdrukking van iets anders.

12 Het fascisme is een symptoom van een fataliteit, maar het is zijn eigen bron niet; de macht ervan komt van elders, uit andere traumatismen, andere breuklijnen.

13 Het fascisme stak in de geschiedenis de kop op toen de ideologische referenties ervan verdwenen; het is de katalysator van door het fascisme zelf nooit benoemde veranderingen.

14 De ontkoppeling van het kapitaal en de goudstandaard (en dus van de natie) heeft de historische nederlaag verzekerd van de burgerij tegenover de moderne Staat als apparaat van het kapitalistische "automatische sujet".

15 Het fascisme heeft dus, in naam van de Staat, de totstandkoming versneld van een transnationaal kapitalisme waarvan het paradoxaal genoeg, de laatste nagel in de doodskist sloeg.

16 In navolging van René Rémond, kan men het fascisme beschouwen als een avatar van het bonapartisme omwille van zijn ambitie om de burgerij als historisch sujet, individu, zowel te verwezenlijken als af te schaffen.

17 Het fascisme is de triomfantelijke uitdrukking van de nederlaag (of van de uiteindelijke verwezenlijking) van achterhaalde sociale vormen.

18 Het fascisme is zowel een nostalgische fantasie als een dodelijke realiteit, het heeft een nut maar geen vermogen van handeling [[https://en.wikipedia.org/wiki/Agency_\(philosophy\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Agency_(philosophy))]

19 Het fascisme breekt op gewelddadige wijze uit als een dwangmatige, obsessionele herhaling van fantastische vormen die nooit hadden mogen bestaan.

20 Het fascisme is het subjectieve verlangen van een Staats Hervorming naar de monopolistische productie van arbeidskracht op het ogenblik dat dit verlangen economisch mogelijk wordt.

21 Er zijn nooit naties geweest en er zijn nooit rassen geweest – behalve retrospectief – voor de verklaring van sociale verhoudingen die men niet begrijpt.

22 Indien het fascisme een epifenomeen is, een symptoom van iets meer fundamenteel, waarom is het dan bruikbaar voor de Staat ? Wat brengt het de Staat bij dat die niet reeds bezit ?

23 Eigenlijk is het moeilijk voor te stellen dat het fascisme wat dan ook kan bijdragen aan de bestaande machtsinstellingen waarover de Staat beschikt of waarvan hij de neigingen kan versnellen naar een van alle belemmeringen bevrijd productivisme.

24 Denk aan het programma om alle onzuiverheden uit te roeien van alle levende soorten die van nut zijn voor de productie (waaronder de onze) dat meer en meer bijval oogst sinds men het niet meer eugenisme noemt.

25 Denk aan de ideologie van de territoriale onschendbaarheid die weer op de voorgrond treedt met een omgekeerde evenredigheid aan het hedendaagse gemak van verkeer van personen en ideeën.

26 Denk aan de persoonlijke bewakingsmiddelen, uit naam van de vrijheid en de welvaart van iedereen, die nu al verder gaan dan wat de fascistische regimes uit de 20ste eeuw ooit realiseerden.

27 Denk aan de politie die niet verstopt dat ze aan raciale en politieke profilering doet en waarvan de militarisering al meer dan twintig jaar aan de gang is, dus lang voor de opkomst van de nazietjes in spe.

28 Denk aan de systematische repressie van verzetsbewegingen die zich niet strikt schikken naar de wettelijke beperkingen – en zich dus bij voorbaat neerleggen bij hun onmacht en hun nederlaag.

29 Denk aan de noodtoestand en aan de opheffing van de individuele rechten die in Frankrijk permanent zijn geworden – een model dat alle westerse Staten op hun beurt overwegen over te nemen.

30 Aan Wilhelm Reich die zich afvroeg "Wat, in deze wereld, is niet fascistisch ?" kunnen we vandaag antwoorden : bijna niets.

31 In alle gevallen waarin de fascistten de macht hebben gegrepen, zijn de democratische instellingen niet alleen onmachtig gebleken dit tegen te gaan, ze hebben zich binnen amper een paar weken aan het werk gezet om het regime te versterken alsof ze ervoor waren bedacht.

32 De reden daarvoor is heel eenvoudig : de democratische Staat en de fascistische Staat werken op dezelfde manier, in die mate zelfs dat ze niet van elkaar te onderscheiden zijn.

33 De vraag blijft dus gesteld : wat brengt het fascisme de Staat bij, vermits de Staat al fascistisch is ?

34 Op die vraag is slechts één antwoord mogelijk : het fascisme dient om de overgang te maken naar wat de Staat is geworden, in naam van wat hij eigenlijk al was.

35 Het fascisme is de panische vorm van de democratie, de vorm die ze aanneemt wanneer het verschil tussen wat is en wat mogelijk is, onhoudbaar wordt.

36 Het fascisme maakt het mogelijk om de maatschappij van wereldwijde controle en loonslavernij te verstevigen in naam van naties die dood en begraven zijn, in naam van onbestaande rassen, van achterhaalde waarden en een historische erfenis die zodanig werd geïdealiseerd dat ze volledig losstaat van elke factuele waarheid.

37 Met het fascisme kan men de verraders herkennen en kan de Staat dienovereenkomstig optreden.

38 Met andere woorden, het fascistische verleden, ras, volk, natie, erfenis en waarden zijn niet meer dan spoken, holle voorstellingen die verschillende deugden krijgen, al

naargelang hun ogenblikkelijk belang.

39 Voor een fascist hebben woorden geen enkel belang. Feiten ook niet. Onder die omstandigheden is geen enkel debat mogelijk want voor hen is de enige waarheid te vinden in kracht.

40 De kracht van de fascisten bevindt zich nooit in hun aantal, want ze zijn ertoe veroordeeld een eeuwige minderheid te blijven ; de "groei van het fascisme" betekent niet een groeiend aantal extreem-rechtsen, maar veeleer een groei van hun nut voor de machtsinstellingen.

41 De fascisten rechten hun hoofd en voelen zich vrij om hun haat openlijk te ventileren om een enkele reden : omdat ze voelen dat de Staat hen steunt. Het fascisme dringt zich nooit op tegen de democratische instellingen, maar altijd dank zij hen.

42 Het is een illusie te denken dat de democratische instellingen ons kunnen verdedigen tegen het fascisme. De politie, de rechtbanken, het parlement, de overheidsdiensten, de media, kiezen allemaal voor het fascisme wanneer de Staat zijn paniekerige vorm aanneemt.

43 De groei van het fascisme komt overeen met het ogenblik waarop de Staat reeds haar panische vorm heeft aangenomen. Wanneer de antifascisten de nood voelen zich te mobiliseren, is het al te laat om enige hulp te verwachten van de democratische instellingen.

44 Wanneer de democraten en de liberalen de fascistten aanklagen, doen ze dat altijd door hun taal en hun doelen te recupereren. Voor een aanhanger van het centrum is het fascisme een handige vogelschrik om het feit te verhullen dat de instellingen die hij steunt hun paniekvorm hebben aangenomen.

45 Wanneer een aanhanger van het centrum het verzet tegen het fascisme als "het ware fascisme" bestempelt, dan hebben woorden voor hem geen enkel belang meer – een ander symptoom van de panische vorm die de Staat aannam.

46 Er is geen verzet tegen het fascisme mogelijk dat geen verzet is tegen de

machtsapparatuur, omdat de fascistten al lang aan de macht zijn ... wanneer ze er raken.

24 De weg naar nergens

We leven in een verschrikkelijke wereld. Ik zou het kunnen aantonen, maar tot welk nut ? Want tenzij men zich in een positie bevindt om ervan te profiteren – dus deel uitmakend van die plutocratische elite die door de mensen van *occupy* de 1% wordt genoemd en die wordt gevormd door onze zelfverklaarde meesters – voelen de meesten onder ons tot in hun ingewanden het gewicht van de onderdrukking en van de dominantie die ons dagelijks verplettert, van onze eerste adem tot de laatste.

De wereld is dus een verschrikking en er zijn verschillende manieren om te reageren op deze droevige vaststelling. De eerste – en volgens mij de meest voorkomende – is die van de wrevel. Die heb ik behandeld in een andere tekst (nr 22 Misprijzen) ; het gaat om het keren van de onderdrukking tegen zichzelf, ze interioriseren, verinnerlijken. Het misprijzen vormt ongeruste en hatende menigten, belust op veiligheid, xenofob, passioneel verliefd op de eigen ketenen en doodsbang die te verliezen. De wrokkigen zijn de massa *verworpenen der aarde* [zie de Internationale en het boek van Franz Fanon], de welbekende kudde die de basis is van de gevestigde orde en die de reden is waarom de verschrikking zich zo gemakkelijk uitbreidt op deze treurige kei die onze planeet is.

De tweede manier is om de pijn te verdoven. Om de verschrikkelijke last van de tijd niet te voelen, die onze schouders breekt en ons naar de aarde buigt, om de striemende pijn van de zweepslagen niet meer te voelen die de macht ons uitdeelt, riep Baudelaire op ons voortdurend te bezatten, onze verlangens naar vrijheid te verdoven met wijn, poëzie of deugd. Ik geef welwillend toe een ernstig zwak te hebben voor de tweede bron van de roes, het is mijn drug bij uitstek en mijn meest gebruikte manier om de verschrikking lekker buiten beeld te houden. De derde manier is die van de weldoeners, de vrijwilligers, de humanisten, de Pops [https://fr.wikipedia.org/wiki/Emmett_Johns], de moeders Teresa, de doktors-journalisten-verpleegsters-politieagenten-tandartsen zonder grenzen en andere *junkies* van het altruïsme die, door de ellende van enkelen te verzachten, er zich van verzekeren moreel boven de verschrikkelijke wereld te staan. En tenslotte, indien Baudelaire in de 20ste eeuw had geleefd, dan had hij waarschijnlijk consumptie toegevoegd aan zijn suggesties – want het moet worden toegegeven, nutteloze broel kopen is het meest wijdverspreide narcoticum in onze hedendaagse maatschappijen.

De derde manier, die me hier meest interesseert, is die van de rustige en vastberaden weg

naar de utopie. Met utopie bedoel ik een voorstelling van een ideale werkelijkheid, zonder gebreken, een "maatschappelijk model" dat tezelfdertijd een tegenstelling is van de verschrikkelijke huidige wereld en een te bereiken doel. De utopie is een spanning. Het is de best mogelijke plaats, maar die plek is nergens. We moeten er Thomas More voor bedanken, hij had geen beter woord kunnen kiezen om deze fundamentele paradox te beschrijven. Sinds de dageraad van de geschiedenis worden utopieën uitgewerkt en gewenst. De eerste beschavingen dagdroomden over het paradijs, de perfecte wereld in de hemelen, voorbij de sterren en de dood. Prozaïscher – en misschien minder geïnspireerd – droomden onze tijdgenoten van de proletarische Staat, het duizendjarige raciale Rijk of de Wereld van overvloed en welvaart onder het welwillende teken van de dollar. Onder welke naam ook, de utopieën zijn nooit gierig geweest met beloften en altijd karig met verwezenlijkingen. Het geluk ligt altijd verder weg, aan een horizon die even snel wijkt als onze stappen vooruitlopen.

De beste plek bevindt zich altijd buiten de grenzen van de realiteit. Dit nergens was altijd een sterk instrument ter pacificatie van de geesten waarvan de godsdienstige aard bij de eerste oogopslag duidelijk wordt. Sinds de nacht der tijden werden we gerustgesteld, gewiegd door de gouden droom van het onbestaande, tot we passief werden voor wat wel bestaat. De droom van die betere plaats heeft onze zinnen verdoofd en ons ontwapend tegenover het bestaande dat ons onderdrukt. Vermits het land van melk en honing ons verwacht op het einde van ons aardse leven, of na de revolutie, aan het einde van de geschiedenis, op het einde van de rassenoerlog of wanneer de technologie al onze problemen zal hebben opgelost, is het logisch zich op te offeren in afwachting van de verrijzenis, het verrukkelijke moment waarop de ware gelovigen eindelijk zullen worden beloond.

Natuurlijk zijn de anarchisten op dit gebied niet beter dan de anderen. De meeste anarchisten hebben een utopie te verkopen ; sommigen zijn aanhangers van de democratie, anderen van het communisme, het primitivisme, het mutualisme, of het zijn technofielen en post-humanisten. Nog anderen nemen de vorm aan van de eeuwige algemene vergadering en ik geef toe dat die me nog het minst bevalt, met mijn uiterst lage tolerantie voor de pijnen veroorzaakt door onophoudelijke palavers. De meeste anarchisten die ik ken hebben een tegenstrijdige mening en verlekken zich op dit soort oefening in kudde of in zwerm, hetgeen goed aantoont hoezeer de utopie van de ene de dystopie van de andere is.

Het lijkt me voor de hand liggend dat de utopie een autoritaire constructie is. Vermits ze slechts bestaat in het hoofd van de dromer, moet de werkelijkheid – de miljarden individuen, mensen en niet-mensen – zich plooiën naar zijn visie, naar zijn gedachten. Om utopisch te worden, moet de realiteit worden bedwongen binnen de grenzen opgelegd door de gedachte, hetgeen de essentie zelf is van de ideomanie. Hetgeen dan weer wil zeggen dat wanneer het individu strijd levert voor de realisatie van de best mogelijke plaats in de ergste (de realiteit), hij (bewust of onbewust) die autocratische verhoudingen in stand houdt.

Voor een anarchist is dit een groot probleem : hoe kan je het libertaire paradijs waarmaken indien de grote massa er niets van wil horen ? Hoe kan je de mensen dwingen om vrij te worden ? Door opvoeding of door propaganda ? Kan je werkelijk geloven de mediamacht en het verplichte onderwijssysteem, die beiden radicaal tegengestelde objectieven hebben, in snelheid te pakken ? Door langzame hervormingen die in de richting van sociale rechtvaardigheid gaan ? Werken we dan niet gewoon om het systeem zachter en aanvaardbaarder te maken en dus aan de instandhouding ervan ? Door ons ongenoegen te uiten, door te betogen en petitie's te ondertekenen ? Dienen we dan niet als uitlaatklep voor de algemene frustratie en als middel om de woede te kanaliseren. Met revolutionaire dagen, een greep op de Staat en op de productiemiddelen en het opleggen van onze idealen ? Is dat niet het herhalen van de leninisten die de mensen wilden bevrijden tegen hun wil in – tot en met martelen en uitschakelen van de hardste tegenstribbelaars toe ?

De utopie, dat is de hoop. De hoop dat er in het limbo van de geest een betere wereld bestaat en dat het mogelijk is de materie en het lichaam te verplichten zich eraan over te geven. Het is ook een geloof, een geloof in de vooruitgang, die naar die betere wereld leidt. Het probleem is dat die wereld per definitie nergens bestaat en dat die vooruitgang bijgevolg in werkelijkheid een wedloop is, een eeuwige terugkeer naar hetzelfde.

De hoop, de utopie en de vooruitgang mogen dus het lijstje bedwelmende middelen van Baudelaire vervoegen. De utopie is de vervorming van de begeerte om de bestaande maatschappij te vernietigen; de gezonde houding van afkeer tegenover het heden wordt vervangen door de ziekelijke fixatie op een onbestaand elders. Indien ik de keuze had, zou ik in een andere realiteit leven, maar helaas wordt deze hier me opgelegd. Al wat ik kan doen, is ze innemen, het territorium waarin ik me bevind, bezetten en uitvinden hoe ik het

in mijn voordeel kan gebruiken. Indien alle schatten van verbeelding die werden verspild aan utopische speculatie, konden worden toegepast op het aanpakken van de werkelijkheid, wie weet hoeveel mensen er dan in staat zouden zijn de dominantie te ontvluchten en, al was het maar tijdelijk, te proeven van het leven zoals het dat verdient. Om de allegorie van Hakim Bey te hernemen, de kaart van de werkelijkheid die zich tussen de poten van de waakhonden van de bestaande orde bevindt is niet exact. Ze zit vol gaten, er ontbreken belangrijke details en door ze te vinden, kunnen we de ruimten en de tijden van de vrijheid innemen en vergroten.

We mogen er allemaal zowat zeker van zijn dat alle ideale steden uit onze gedachten zich nooit zullen verwezenlijken – in de meeste gevallen is dat zelfs een goeie zaak, want hoe het voor jullie is, weet ik niet, maar ik bedank van harte voor een leven in de *City of God*, in het Grote Vaderland van de Arbeiders of in het eeuwige raciale Rijk. En zo zijn we weer aanbeland bij ons vertrekpunt : naar alle waarschijnlijkheid zal de wereld een verschrikkelijke plaats blijven en er zijn verschillende manieren om op deze droevige vaststelling te reageren. Sommigen zullen het ontkennen en tegen alles en iedereen in, hun weg naar nergens verderzetten. Anderen zullen het betreuren en er zich bij neerleggen of dronkenschap kiezen. Maar nog anderen zullen ervoor kiezen de spleten en kieren van de vrijheid te verkennen die de werkelijke wereld doorsnijden, eerst om uitstapjes te wagen buiten onze dagelijkse nachtmerrie, maar ook om als een spie te zijn in de barsten van de om te gooien orde.

25 De constructie van goesting, van begeerte

"Ik maak misbruik van het "ik" zodat niemand zich verplicht hoeft te voelen om akkoord te gaan met wat ik vertel."

*Anne Archet, 's avonds laat,
na drie glazen wijn.*

Ik ben een individu, dat wil zeggen, een mens die wordt doorkruist door een onophoudelijke vloed van emoties, gebaren, daden, interacties en relaties. Die zijn niet allemaal van mij afkomstig – of toch niet helemaal. Het weefsel van mijn individualiteit wordt bepaald door waar ik ben geboren, waar ik opgroeide en door waar ik mijn sociale rollen vervul. Mijn ik wordt beheerst door de sociale contexten waarin ik ben ondergedompeld.

Uiteraard hebben de opvoeding die ik kreeg, de ouders die ik had (of niet had) en de scholen die ik liep een grote invloed op wie ik ben. Maar daar houdt het niet mee op. Eigenlijk houdt het nooit op. De activiteiten die me toelaten te overleven, werken, kopen, me stuksgewijs en voor wat kleingeld verkopen, het zijn allemaal constructies, producten van die context. Ze monopoliseren het belangrijkste deel van mijn wakende tijd, waardoor de interacties die ik heb met mijn gelijken, de ruimten die ik inneem en mijn daden me grotendeels worden opgelegd. En ik ben de enige niet : denk maar aan de tijd dat je op een telefoonverbinding wacht, in de bus zit of in een file, denk aan de eindeloze woordenwisselingen met vreemden waar je niets mee te maken hebt.

Die activiteiten en die daden zijn onvermijdelijk van invloed op mijn emoties omdat ze die verdunnen tot zielig en middelmatig. En dan reken ik daar nog niet bij waar ik me min of meer vrijwillig aan blootstel gedurende de korte ogenblikken die niet zijn voorbehouden aan sociale verplichtingen, aan overleven, aan slaap, maar aan de zeer winstgevende industrie van het vermaak. Elk TV programma, elk popliedje, elke film, elk videospel, elke publiciteit bewerkt en geeft vorm aan mijn emoties ; ze bepalen ook de aanvaardbare parameters van mijn emoties door me voorbeelden aan te reiken van de manier waarop ze worden aanvoeld en uitgedrukt in verschillende situaties. Wanneer ik passief blijf tegenover de stimuli uit de industrie van het vermaak, dan zijn zelfs mijn emoties niet echt de mijne, maar een aggregaat van al wat ik via internet of televisie opstak. Dit verklaart

waarom onze vermeende hartstochten, vriendschappen of liefdesrelaties, verlangens en ambities zo vaak in dezelfde geulen terechtkomen, in dezelfde stereotypen die we voortdurend herhalen en herspelen en die deze monotone woestijn maken waarin we allemaal van wieg naar graf strompelen.

Om deze aircohel te ontluchten, moet ik mijn eigen passies en goestingen maken. Ik moet een moedwillig vermogen van spontaneïteit ontwikkelen, want zonder bewuste keuze kan er geen sprake zijn van spontaneïteit en bestaan er slechts reacties, routinematige reflexen en gewoonten.

Ik weet dat spreken over de vrijwillige constructie van goestingen paradoxaal kan lijken. Hoe kan ik ernstig overwegen om vrijwillig mijn eigen drang, mijn eigen impulsen te scheppen? De woorden "creatie, scheppen, maken, constructie" zijn hier het belangrijkste. De passies, begeerten en goestingen van individuen zijn afkomstig uit de sociale context, maar een abstractie is niet bij machte om wat dan ook te scheppen. Met andere woorden, het zijn andere individuen die er belang bij hebben mijn passies en mijn goestingen vorm te geven in mijn plaats, voor hun eigen profijt, en die over de technieken en de middelen beschikken om het te doen, die mijn passies en goestingen maken en kanaliseren. Dit heeft niets te maken met een of andere complottheorie; het is een eenvoudige beschrijving van de bestaansreden van de publiciteit, van *public relations*, van propaganda en van passief vermaak. Je wil de nieuwe iPhone; in hoeverre denk je de maker te zijn van die goesting? De vraag stellen, is ze beantwoorden.

Waarmee ik maar wil zeggen dat goestingen niet aangeboren zijn. Niemand wordt geboren met het verlangen in een Big Mac te bijten, met een Kia te rijden, een Camel te roken of een promotie te krijgen tot plaatsvervangend onderafdelingshoofd. Goestingen zijn constructies en er is geen enkele reden waarom ik ze niet zelf zou kunnen maken, voor mezelf. Indien ik het niet doe, staan er legio klaar om het voor mij te doen. Het enige wat ik moet doen, is me in de armen laten vallen van de sociale normen. Maar wanneer ik mijn eigen goestingen en mijn eigen passies wil ontwikkelen, dan moet ik breken met de gebruikelijke kanalen van sociale normaliteit en experimenteren met de opzettelijke, de intentionele spontaneïteit.

Spontaneïteit kan pas bestaan als bewuste keuze, als intentie. Wanneer ik instinctief, onbewust optreed – zoals iedereen in ons tijdperk – dan beperken mijn daden zich tot

gewoonten, tot de sociale rollen die me werden bijgebracht, kortom, niets dat uit mezelf komt, niets dat het gevolg is van mijn eigen creativiteit. Ik gedraag me gewoon overeenkomstig met wat van mij wordt verwacht, in overeenkomst met de begeerten die voor mij werden gemaakt met de bedoeling me te onderwerpen.

De begeerte is een constructie en die constructie is niet noodzakelijk de mijne. De goesting kan een creatieve drang zijn die naar ontdekking en experiment leidt. Maar die drang kan pas volledig bestaan in de mate dat mijn leven niet reeds werd gemaakt door anderen – wat betekent dat de goesting slechts kan bestaan in conflict met de bestaande sociale orde, omdat die sociale orde me net berooft van mijn mogelijkheid mijn eigen leven vorm te geven.

Ik leef in een post-industriële maatschappij waarin de consumptie aan de macht is en goestingen aan de lopende band worden vervaardigd. Die dodelijke begeerten zijn essentieel voor de sociale cohesie en voor het behoud van de machtsinstellingen die me verpletteren. In die omstandigheden heb ik geen andere keuze dan me onderwerpen of in opstand komen. Wat men gewoonlijk "goesting" noemt in de sociale orde die we ondergaan is niets anders dan een vervaardigd verlangen naar vooraf vastgestelde en aan mezelf uitwendige voorwerpen die ik, zelfs in het geval ik ze zelf maakte, niet zelf heb ontworpen. Zich laten gaan met die goestingen is zich aanpassen. De revolte, dat is de constructie van de eigen goestingen, dat is het boetseren van zichzelf dat naar de directe confrontatie met de sociale orde leidt.

26 Vier keer afstand doen en één afschaffing

1 Ik moet afstand doen van elke vorm van identiteit.

Identiteit is uitwendig aan het individu. Ze is een gevolg van het opgedrongen toebehoren aan een sociale categorie die al bestond voor het individu. Die sociale categorieën zijn willekeurig – waarom is vrouw zijn, zwart, lesbisch of proleet een sociale categorie en niet groenogig, tweehandig, albino of lactose-intolerant ? Ze bepalen of de individuen in die categorieën onderdrukking zullen ondergaan of niet. Zich vereenzelvigen met een categorie, betekent zich de onderdrukking ervan eigen maken of de rol van beul aanvaarden als wezenlijk onderdeel van de persoonlijkheid.

2 Ik moet afstand doen van elke aanspraak op onschuld.

Elke oproep tot onschuld is niet alleen vruchteloos, maar gevaarlijk. Aanvoeren dat iemand de vrijheid verdient, bescherming of gerechtigheid alleen maar omdat die persoon onschuldig is – omdat ze geen enkele zonde beging, of misdaad, of overtreding – wil zeggen dat er onderdrukkingen bestaan die men verdient en onderdrukkingen die men niet verdient. Maar onderdrukking heeft niets te maken met individuele verdienste en alles met het behoren tot een willekeurig bepaalde sociale categorie. Het geweld dat de instellingen van de Macht uitoefenen op ons is totaal zinloos ; de eis om te voldoen aan criteria van moreel gedrag om de onderdrukking te stopen, is een regel van de Macht. Alle gevangenen moeten worden bevrijd – ook de onschuldige.

3 Ik moet afstand doen van elke ambitie op legitimiteit.

Behoren tot een onderdrukte categorie is willekeurig, het kan geen bron zijn van legitimiteit. We moeten afstand doen van de gedachte dat de revolutie wordt gevoerd uit naam van een onderdrukte categorie die fundamenteel onschuldig is (en dus juist), en die zouden worden vertegenwoordigd door de revolutionairen. De onderdrukte sociale categorieën hebben slechts een functie : de onderdrukking rechtvaardigen. Hier tegen ingaan en die categorieën een waarde toekennen, is niet meer dan de voorbereiding op volgende onderdrukkingen.

4 Ik moet afstand doen van elke plicht tot solidariteit.

De enige coherente en eerlijke strijd is de strijd die ik voer om eigen redenen. Het is een strijd die op immanente wijze is gebaseerd op mijn eigen goestingen. Vermits elk doel dat boven mij staat, uiteindelijk altijd mijn leven zal bepalen, moet ik, net als Stirner, "mijn zaak

op niets bouwen".

Gezien de willekeur van het behoren tot een sociale categorie, is het feit een gemeenschappelijke vijand te hebben, eveneens willekeurig. Misschien heb ik wel een gemeenschappelijke vijand met jou ; dat betekent niet dat onze ervaring van onderdrukking dezelfde is ; het zou zelfs kunnen dat we radicaal tegengesteld zijn ten gevolge van ons gelijktijdig en parallel toebehoren aan andere sociale categorieën. Het is dus beter om het model van solidariteit te verwerpen dat gebaseerd is op empathie, sympathie, liefdadigheid, of het idee van gemeenschappelijke vijanden ten gevolge van gemeenschappelijke belangen.

Indien we strijden omdat het onze eigen levens zijn die ons ertoe verplichten en omdat het onze eigen goestingen zijn die de strijd richting geven, wat schiet er dan nog over van de solidariteit behalve een schijnheilige lege doos ? Je trekt met mij op alleen wanneer de weg die ik neem dezelfde eindbestemming heeft als de jouwe – in de overtuiging dat we mekaar niets verschuldigd zijn en dat de passie die we delen volledig gratis is.

5 Ik moet mezelf afschaffen.

Zichzelf afschaffen betekent zich radicaal onttrekken aan zijn identiteit en een proces van ont-identificering beginnen. Telkens ik erin toestem te worden teruggebracht tot een sociale categorie, aanvaard ik om niets meer te zijn dan een spook, een minder-dan-ik en een minder-dan-niets. Het ik dat ik moet afschaffen is het sociale lichaam, dat doorgroefd is van alle aan mij opgelegde verbondenheden – of waarvan men erin is geslaagd mij te doen geloven dat ik ze heb gekozen – dat wordt gemeten, geteld, gekeurd en geklasseerd, dat kan opdraaien voor klusjes, aansprakelijk, verantwoordelijk en uiteindelijk, schuldig. Het lichaam dat onderdrukt en wordt onderdrukt ; de groeven, de ribbels van dat lichaam zijn ook de merktekens van de zweep van de beul. Dat is mijn programma : zo glad worden dat niets nog aan mij kleeft – zelfs mijn naam niet.

27 Wat we te verliezen hebben, verdient het te worden verloren

Ethiek

"De weg naar de hel is geplaveid met goede voornemens." Ik denk niet dat er andere spreekwoorden zijn die beter de diepere waarheid van onze wereld uitdrukken, die bodemloze afgrond vol horror en onderdrukking, bestuurd door welwillende beulen die overtuigd zijn te handelen voor het welzijn van de mensheid, strijdend tegen welwillende opstandelingen, overtuigd te handelen voor het welzijn van de mensheid.

De kwestie van goed en kwaad is de slechtste drijfveer voor actie. Wat mij betreft, ik vermijd zo goed als mogelijk te worden betrokken bij gelijk wie zich voorstelt als weldoener van de mensheid of bestrijder van onrecht in naam van de Rechtvaardigheid (of van gelijk welke andere stomme waarde van hetzelfde allooi). Ik wil niet beter zijn dan mijn vijanden. Mijn vijanden beschouwen zichzelf als goede mensen en ze willen het Goede – het is net daarom dat ik ze haat. Ze gaan naar de kerk, ze betalen belastingen, ze geven aan voedselbanken en ze staan op goede voet met hun vriendjes. Ze zijn bezorgd om het leefmilieu, ze zijn tegen intolerantie (dikwijls door intolerantie te bepleiten tegenover de intoleranten). Het probleem met deugdzame militanten is dat ze nog beter Goed proberen te zijn dan hun vijanden, "ze willen beter goed doen" dan hen.

De ethiek is niets meer en niets minder dan een van de vele boeien die ons onderwerpen. Ik zeg hier opzettelijk "ethiek" in plaats van "moraal", omdat het niet volstaat een begrip naar leken taal te vertalen om het van zijn godsdienstige aard te zuiveren. Integendeel, het wordt er soms zwakker en lulliger door. Voor gelovigen is de beloning van een ethisch leven van spirituele aard, de belofte van een eeuwig leven in het aanschijn Gods. Voor de niet-gelovigen ligt de enige tegemoetkoming voor de opoffering aan superieure principes op het psychologische vlak – de overtuiging dat "goedheid een weldaad op zich is". Wie een morele houding aanneemt zal vroeg of laat banvloeken uitvaardigen en holle verklaringen de wereld insturen en zijn leven vullen met miljoenen onbeduidende persoonlijke verzetsdaden. Er is helaas geen paradijs voor wie niet bij Wal-Mart koopt, voor wie een uitgebreide catalogus van zijn voorrechten opstelt, of voor wie geen eieren eet. Erger nog, de ambitie "goed te zijn", "het goede te doen" of zelfs "deel van de oplossing te zijn" is niet meer dan een illusie. De illusie in staat te zijn zich te kunnen meten met de anderen op basis van principes waarvan de waarde alleen maar willekeurig kan zijn. Met andere woorden, je bent goed ten opzichte van jouw waarden, je vijanden

zijn goed ten opzichte van hun waarden en niets kan jullie objectief onderscheiden buiten die waarden die geen enkele rechtvaardiging hebben behalve zichzelf.

Overtreding, transgressie

Indien ik soms hou van oproepen tot overtredingen, inbreuken, dan is dat een herdenking aan een vervlogen tijdperk, uit nostalgie voor een periode toen de overtreding nog een aanslag op de moraal was. Vandaag hebben onze meesters hun lesje geleerd en hebben ze de overtreding geïntegreerd in hun gereedschapskist van de heerschappij. Ze zijn er zich bewust van geworden dat niemand voortdurend de harde lijn kan volgen en er nooit van afwijken. Het is absoluut noodzakelijk af en toe op een slappe koord te dansen, het is een eenvoudige overlevingskwesitie. Met andere woorden, we hebben allemaal nood aan overtreding, aan delinkwentie. Belangrijk voor de bazen is ervoor te zorgen dat die nood wordt geharnast op een voor de gevestigde orde heilzame wijze, als een soort veiligheidsventiel. Daardoor verwordt de transgressie tot een morele dwang en maakt ze deel uit van het sociale juk dat ons het leven ontnemt.

De Dionysia en carnaval, momenten van uitbundigheid om de slaven even op adem te laten komen, waarbij de macht tijdelijk wordt omver geworpen en binnenste buiten gekeerd als een sok, bestaan niet meer. Ze zijn vervangen door het aanhoudende spektakel van de delinkwentie dat toelaat om de transgressie symbolisch te beleven. De deugd wordt hol, negatief, de ondeugd wordt publiek tentoongesteld zodat de toeschouwers "hun eigen oordeel kunnen vellen". Het slachtoffer-en-hoofdspiel van de machtsregels kan zich onderdompelen in het grensoverschrijdende spektakel van een punk show, van films zoals *American Psycho* of *Fight Club*, van *Girls of Breaking Bad* op televisie om zijn dosis delinkwentie op te doen en om te vergeten dat het morgen maandag is. Het zijn misschien alleen nog individuen zoals ik, kunstenaars geobsedeerd door hun eigen radicalisme en hun eigen marginaliteit, die nog blind zijn voor deze vanzelfsprekendheid : geen enkele revolutionaire culturele daad is nog mogelijk in een wereld die de voorstelling van de transgressie heeft veralgemeend, getransformeerd in een product ter consumptie net zoals gelijk welk ander product.

Plezier

Het vergaat plezier zoals met de overtreding ; het post-mei-68 gezegde "het kan geen kwaad jezelf goed te doen" werd lang geleden opgeslokt door de commercie. Het plezier heeft de zelfkastijding vervangen om de lichamen te controleren door het te veranderen in

een morele verplichting. Je moet op zoek gaan naar plezier en de middelen waarover je beschikt zijn evenveel ketenen die je aan het sociale lichaam binden. En het is door het plezier los te koppelen van de goesting, van de begeerte, dat de bazen er een instrument van dominantie van hebben kunnen maken.

Goesting is een kracht die ons tot actie aanzet. Plezier is een gevoel en begeerte is de motor van alles. Goesting is op zich niet goed of slecht en kan zich ook tegen mij keren. Het gevoel van macht dat een individu ervaart wanneer hij een racistische belediging spuit, is een plezier. De waanzinnige structuren in het hart van onze maatschappij, zoals het patriarchaat en het kapitalisme, werden gevormd en worden nog steeds onderhouden uit begeerte. De rede lijkt een voor de hand liggend antwoord te zijn, zowel op de racistische belediging als op het systeemracisme, maar syllogismen zijn niet erg nuttig in de strijd tegen de begeerte. Probeer maar eens je bestelling bij de kruidenier niet te betalen door te argumenteren dat geld een fictie is en dat de geldvoorraad niet tastbaar bestaat. Kritische theorie is even onmachtig als kunst wanneer ze tegenover de goesting staan.

Door het plezier los te koppelen van de begeerte, hebben onze meesters ons ontwapend en ons de individuele liberale halster omgedaan, een abstractie uit de handboeken van de micro-economie. En nu lopen we voortdurend rondjes, van het ene pleziertje naar het andere, amper bewust dat het de begeerte van onze bazen en niet de onze is, die ons in in de pas houdt.

Wreedheid

Ik ben niet verontwaardigd. Verontwaardiging is per definitie moreel, het is een reactie tegen iets dat de principes die ik superieur acht, met de voeten treedt. Vandaar dat de verontwaardigde dikwijls een Grote Ziel is die zich mengt in een strijd die hem niet onmiddellijk aanbelangt, uit naam van principes die hij universeel vindt, maar die dat slechts zijn omdat hij dat heeft besloten. De verontwaardiging is een emotie die me losmaakt van mijn begeerte door me aan een abstractie te koppelen. Geef mij dan maar de wreedheid.

Er zijn weinig emoties die je van binnenuit zo opbranden als wreedheid. Wie door wreedheid wordt gemotiveerd is nooit eerlijk en onpartijdig. Hun daden hebben een intensiteit die geen enkele toestemming noch rechtvaardiging inroept. Terwijl de vijftig

tinten links eensgezind de litanie van het altruïsme opdreunen, zijn er die met de vurige vlammen van de wreedheid spelen. De wreedheid houdt me vastgeklampt aan mijn begeerten en stelt me in staat nieuwe overeenkomsten te maken, te vernietigen en op te bouwen wat moet worden vernietigd en wat moet worden opgebouwd.

De wreedheid wordt gevoed door mijn lusten, door mijn frustraties en mijn fascinaties. Niets staat verder van het militantisme, van politieke campagnes en van massabewegingen dan de wreedheid. Het is het gevoel berooft te zijn van mijn eigen leven dat me ertoe brengt te vernietigen wat lelijk is, iets dat me werd ontnomen – dat me ertoe brengt te verwoesten wat me verwoest. De wreedheid is een opstand zonder onmiddellijk herkenbare vijand, een toe-eigening van het leven zoals het zou moeten zijn, in overvloed, voorbij de algemene voorwaarden opgelegd door ons sociale bestaan. Het is de wilde hartstocht die ontploft evenals de meest wanhopige eenzaamheid te midden van de menigte, ze stormt binnen op elk moment van het dagelijkse en het spectaculaire. Het is de wreedheid die de trossen losgooit en de vlucht mogelijk maakt voorbij het kantelpunt, het *point of no return*.

Wraak

Voor mij is "wraak" de begeerte die ik door de wreedheid kan terugvinden, het handelingsvermogen waarmee ik mijn onderdrukking kan beantwoorden. Wraak is onbemind, onderschat en onderbenut. Ze is nochtans even eenvoudig en gemakkelijk als welbekend. Ze volgt een geometrische en geruststellende logica. Ze is vreemd aan de stomme vraag over rechtvaardigheid die me altijd te verdacht leek en vooral te abstract om van waarde te zijn. In tegenstelling tot de rechtvaardigheid, is het voorwerp van wraak de werkelijke oorzaak van het lijden : het komt erop aan datgene te vernietigen wat probeert me te vernietigen, niet om mijn blanke onschuld te behouden – die trouwens van geen enkele waarde is in mijn ogen. Ik wil niet beter zijn dan mijn vijanden, ik wil hen gewoon neutraliseren.

Ethiek is een harde lijn, wraak is een vluchtlijn naar het verdwijnpunt. Ethiek heeft een verenigd geheel nodig, met coherente principes en gewoonten die mijn activiteiten beperken tot wat juist is. Een leven zonder ethische verbintenissen daarentegen staat me toe op te treden naargelang mijn eigen behoeften. De vrijheid van een amoreel persoon komt niet uit de overtreding, het zijn "zoals ik niet wordt verondersteld te zijn". Het is de vrijheid die ik behaal wanneer ik mezelf afschaf, wanneer ik de flarden afgooi van de

verschillende identiteiten en alle erbij horende sociale voorschriften, wanneer ik geen enkele reputatie meer heb hoog te houden, wanneer ik onverschillig ben geworden voor elk waardeoordeel. Alleen dan ben ik vrij om verschillende identiteiten aan te nemen en ze naar goeddunken om te wisselen, vrij om tegenstrijdige standpunten in te nemen en vrij om te spreken met zoveel verschillende stemmen als ik maar wens.

Dit is noch gematigd, noch redelijk. Een bestaan dat witheet wordt opgestookt door wreedheid is nooit vredig. Wraak is een uiterst riskante begeerte die tot gevolg kan hebben me definitief tot een nog hardere lijn te brengen dan de lijn die me werd toegewezen en die me tot in de gevangenis kan brengen, in de psychiatrische instelling, tot waanzin, tot de dood. Gematigdheid lijkt me echter nog riskanter omdat ze geen andere belofte heeft dan deze streng afgebakende weg die van de ene ergernis naar de andere voert en uiteindelijk naar de dood. Wat we te verliezen hebben, verdient het te worden verloren.

28 Domesticatie

Robert Waitz, arts en verzetsstrijder, gedeporteerd naar Auschwitz in 1943, verhaalt in *De l'Université aux Camps de Concentration* [Robert Waitz, in «Auschwitz III: Monowitz», *Témoignages strasbourgeois. De l'université aux camps de concentration*, Strasbourg, Presses universitaires de Strasbourg, 1947, 556 p.] dat de individuen die de beste kans hadden om het *lager* te overleven, diegenen waren die in het verzet zaten, communisten, jongeren die bij de scouts waren, sommige intellectuelen met grote morele kracht en sommige handarbeiders, kortom "individuen met een ideaal die de gewoonte hadden van strijd", rebellen, of zij die hadden geleerd zich helemaal alleen te redden in tegenslag of moeilijke materiele omstandigheden. De anderen, gehoorzaam, conformist, welopgevoed en welgemanierd, zij die bevelen opvolgen en alleen het toegekende rantsoen eten en de discipline van het werk en het kamp opvolgen, die overleefden, volgens Primo Levi, zelden meer dan drie maanden. De maatschappij had hen op bewonderenswaardige wijze goed voorbereid om perfecte slachtoffers te worden, toegewijd en snel stervend, nog voor ze wie dan ook in verlegenheid hadden kunnen brengen.

Bij de geboorte zijn we kleine kleverige diertjes, huilend, wild en ongetemd. Dan begint het lange proces van domesticatie dat van ons nuttige, productieve, gewillige individuen zal maken – makkelijk uit te buiten werkkrachten, ijverige consumenten, na gebruik wegwerpkoopwaar. De beroemde "*terrible two*" [peuterpuberteit] is een bepalende stap in de intensivering van het proces, net zoals de adolescentie dat is. Wanneer die momenten op doeltreffende wijze worden omkaderd en onderdrukt, dan zal het individu nuttig worden voor de maatschappij – dat wil zeggen, voldoende beroofd van zichzelf om winstgevend, dienstig te zijn voor zijn meesters.

Onze meesters willen dat we zacht, zwak en weerloos zijn – met andere woorden, dat we eeuwige minderjarigen blijven. Het is trouwens flagrant dat bij een aantal bijzonder onderdrukte groepen, zoals voorheen de vrouwen in Quebec en vandaag de inheemse bevolking, het statuut van minderjarige niet alleen in hun bewustzijn werd gebrandmerkt, maar ook bij wet vastgelegd. Sterke, onafhankelijke, soevereine individuen zijn per definitie ontembaar en nutteloos, zelfs gevaarlijk, voor een hiërarchische maatschappij gebaseerd op onderdrukking en uitbuiting. Dat is ook de reden waarom niet valt te ontsnappen aan onderwijs. Dat is ook de reden waarom opvoeding een proces van

domesticatie en infantilisering is. Hoe meer school je loopt, hoe minder je in staat zal zijn autonoom en onafhankelijk te worden. Het langer je studeert, hoe groter het risico dat je een eeuwig kind blijft, een berooid mens dat niet lang zal overleven buiten de gevangenis die de meesters voor hem bouwden. Hoe meer je aanvaardt om op die manier te worden gedomesticeerd, getemd, hoe meer je het risico loopt perfect te worden geïntegreerd in de helse hakselaar van vlees en beenderen die men de maatschappij noemt – tot je, waarom niet, een van de meesters ervan wordt.

29 De empirist in de tegenaanval

(Mislukte bedenkingen betreffende de creatie van het nieuwe)

In "Le problème de l'incroyance au 16e siècle, la religion de Rabelais" [Het probleem van het ongeloof in de 16e eeuw, de godsdienst van Rabelais], stelt geschiedkundige Lucien Febvre dat iedereen die in het Europa van die tijd de dominante godsdienst – of de godsdienst van diegene die de beschuldiging uitsprak – niet naleefde, werd gezien als een atheïst. Rabelais en al zijn tijdgenoten kunnen dus niet worden beschouwd als atheïsten in de zin die men vandaag aan het woord toekent omdat men toen nog niet over de woordenschat noch de begrippen beschikte om dergelijke gedachte uit te drukken, laat staan te denken.

Dit boek heeft me lang achtervolgd. Men voelt dat de schrijver doordrongen is van de gedachte aan vooruitgang (want het is de Verlichting die heeft mogelijk gemaakt dat men uit de greep van het bijgeloof en de onderdrukking raakte), maar het stelt het probleem van de creatie van het nieuwe. Is het nieuwe een gevolg van een dialectische beweging, ontstaan uit het conflict tussen verschijnselen waarvan de tegenstelling wordt opgelost in een nieuwe synthese? Zo ja, dan heeft de menselijke ervaring een bedoeling, zin en kan men de toekomst afleiden uit het verleden. Dit heeft ook tot gevolg dat het christendom naar het atheïsme leidt – of anders, dat het christendom naar een gedachtenstelsel zoals het rationalisme voert dat ermee in botsing komt en de synthese van het atheïsme mogelijk maakt. Maar als de gedachte van het atheïsme ondenkbaar is, hoe kan men dan geloven dat de sociale, mentale en culturele omstandigheden die daar verantwoordelijk voor zijn, het nieuwe idee van atheïsme kunnen creëren? Hoe kan het dan wel, tenzij men het idee uit een andere cultuur importeert – hetgeen niet het geval was voor het Westerse christendom?

Deze vraag is van belang voor al wie zich, hongerend naar vrijheid, het eigen leven weer wil toe-eigenen. Om het heel eenvoudig te zeggen, men kan slechts iets willen, begeren, indien men het zich kan voorstellen. De begeerten kunnen slechts veranderen wanneer men het leven verandert dat die begeerten produceert. Men moet de vrijheid ervaren hebben om ze te begeren en om eindelijk vrij te kunnen worden, zoniet kan de gedachte onze geest niet eens doorkruisen. Maar de tijd en de ruimte van de huidige sociale orde versmachten elk experiment dat niet in de richting gaat van de accumulatie van kapitaal,

laat staan de ervaring van vrijheid. Het is dus pas mogelijk om zich nieuwe verhoudingen met onze medemensen voor te stellen, nieuwe levenswijzen, wanneer men de vereisten van de sociale tijdruimte overtreedt.

Hieruit blijkt duidelijk dat vernieuwing (in de zin van "creatie van het nieuwe") en vooruitgang twee tegengestelde krachten zijn. De vooruitgang houdt de richting van menselijke vrijheid en geluk voor vanzelfsprekend en de bestaande sociale verhoudingen dragen er de kiemen van. De vooruitgang wordt niet alleen gebouwd op "het oude", het bestaande, hij vloeit er ook uit voort en schrijdt verder overeenkomstig zijn logica, zijn organisatie. Edoch, het bestaande is niet alleen radicaal tegengesteld aan de vrijheid, maar ook het belangrijkste obstakel voor de voorstelling, de verbeelding ervan, en dus van de verwezenlijking ervan. De vrijheid kan dan niet het eindpunt van de vooruitgang zijn, de vrijheid moet worden gecreeërd door in te gaan tegen de huidige levensomstandigheden. Deze creatie van het nieuwe, deze vernieuwing, deze uitvinding, dat is de nieuwigheid.

De ware vernieuwing komt slechts zelden van zij die het hebben gemaakt, want dat zijn diegenen die iets hebben te verliezen en zich niet kunnen veroorloven zich schoorvoetend, op de tast en in het duister te begeven. Ze komt veeleer van wie de handen niet zijn gebonden : de mafkezen, de nietsnutten, de waanwijzen – kortom de gekken – die zich ophouden in de scheuren en barsten van de betonnen muur van het gezond verstand. In de zijstraatjes van de universitaire ivoren torens, in de halfondergrondse verdiepingen van de buitenring, vinden de mislukkelingen en marginalen van de gedachte nieuwe werelden uit, bedenken ze orgonaccumulatoren op biodiesel, stellen ze niet met de goede smaak overeenstemmende plannen op, wankelend op het randje van de rede en principieel veroordeeld tot mislukken. De meesten worden nooit beroemd – zelfs niet gedurende de spreekwoordelijke vijftien minuten. Ze dragen niet bij tot de vooruitgang zoals die wordt begrepen, geobserveerd, genoteerd, op fiche gesteld en verhaald door geschiedkundigen, de vooruitgang zoals die vandaag wordt ontwikkeld, rechtlijnig, triomfantelijk, onweerstaanbaar. Ze maken ook geen deel uit van een voorhoede, omdat een avant-garde een richting en een zin heeft, terwijl het net de weigering van richting en zin is die het nieuwe creëert.

WAARSCHUWING HALFWEG

Indien je niet zeker bent goed te begrijpen wat ik vertel, stop dan onmiddellijk met lezen en begin je eigen tekst te schrijven met wat je denkt dat ik wil zeggen. Alleen tegen die prijs kan je hopen iets nieuws te maken.

(Vooruit, aan de slag. Je kan het – beter zelfs dan ik.)

Om te vernieuwen, moet men zich toelagen op het toeval en op het mislukken. Sommigen vinden dit tijdverlies. Voor anderen is het een spel, naïeve kunst, zelfsabotage, knutselen, onnozelheden. Wat mij betreft is dit het empirisme van de tegenaanval : experimenteren met het overtreden van de orde die ons mishandelt, zand strooien in de goed geoliede tandwielen van de vooruitgang. De creatie van nieuwe begeerten, nieuwe waarden, nieuwe manieren om ons het leven toe te eigenen.

De empiristen van de tegenaanval vormen een onzichtbaar legioen. Ze verkopen geen ledenkaarten. Ze houden geen jaarlijks congres. De meesten komen mekaar nooit tegen en weten zelfs niet dat ze empiristen van de tegenaanval zijn. Men wordt empirist van de tegenaanval door de vluchtlijn te nemen die zich verwijderd van het gekende, het bekende, het vertrouwde, en die dieper en dieper in het zwarte en het ongekende verdwijnt, in de vreemde cocon van de metamorfose van het benoemde, op fiche gezette, gewogen, gemeten en geëvalueerde individu, in "iemand anders". Het komt er dan niet alleen op aan te experimenteren met *middelen*, maar ook met *doelen*. Anders gezegd, waarden in actie brengen, maar ze ook herwaarderen, evalueren. Met andere woorden, deze benadering is niet geschikt voor conformisten en doetjes, omdat wie kiest om te werken in de zin van de vooruitgang het voordeel heeft om te kunnen evalueren aan de hand van uitwendige en reeds bestaande criteria. Het empirisme van de tegenaanval is een "alle trossen los" en het risico lopen nooit terug te komen.

Het nieuwe scheppen is een proces van kennis, niet van begrip. Hoe meer je begrijpt, hoe minder je kent, omdat je dan niet alleen het veld van de mogelijkheden niet meer ziet, maar ook omdat je de goesting, de begeerte van het experiment verliest. Men kan pas vernieuwen wanneer men niet begrijpt hoe verschijnselen werken – omdat men dan nabootst zonder de beheersing die afkomstig is uit het begrip. Abstracte overwegingen over wat zou moeten worden gedaan of niet brengen zelden zoden aan de dijk. Meestal vernieuwen mensen wanneer ze per toeval iets nieuws uitproberen tot er iets, o mirakel,

ook effectief werkt – namelijk, werkt in een zin en met een doel die ongekend waren voor het experiment. Het is pas *a posteriori* dat theoretici kunnen uitleggen waarom het werkt en waarom de gevolgen gewenst zijn. Kortom, om nieuwe dingen te scheppen, zijn hypothesen van weinig nut, nieuwe strategieën ontstaan uit nieuwe tactieken en niet omgekeerd.

Lezer, lezeres, jullie hebben allemaal, op een of ander moment in jullie leven, al was het maar een keer, het empirisme van de tegenaanval toegepast, toch minstens lang genoeg om anarchist te worden – of hoe je jezelf wil noemen en wat je ertoe bracht deze onverteerbare tekst te lezen tot en met deze zin. Indien dit niet het geval was, dan waren jullie elders, welafgebakende grachten aan het graven. Ik weet zeker dat sommigen onder jullie zich de volgende vragen al hebben gesteld: "Ben ik een legitieme militant ? Zijn mijn daden goed genoeg voor de morele eisen van de strijd ? Ben ik voldoende solidair met de onderdrukten ? Gaan mijn daden in de zin van de algemene vooruitgang van de mensheid? Ben ik van nut voor de zaak, het doel ?" Wanneer je op al die vragen "neen" antwoordt, wanhoop niet, het is heel waarschijnlijk dat je een empirist in de tegenaanval bent. Luister niet naar de moraliserende oproepen tot doeltreffendheid uitgaande van de progressieven, de gepatenteerde verdedigers van de mensheid die altijd ook de verdedigers van het *status quo* zijn. Zolang je in het experiment blijft, openen de mislukkingen het veld van de mogelijkheden. Je creëert het nieuwe, er ontstaan begeerten die onvoorstelbaar waren, onmogelijk te benoemen, onmogelijk in te beelden. Het empirisme in de tegenaanval is een onstilbare bron van eeuwige jeugd die van de wereld weer een betoverende plek maakt, ondanks alle inspanningen om ze achter dubbel slot en grendel te zetten. En alleen het empirisme van de tegenaanval kan ons ooit, op een dag, in het rijk der levenden doen kantelen.

30 Brief aan een vriendin

(in verband met de mensenrechten en de mogelijkheid zich ervan te ontdoen)

Lieve M...,

Ik durf wedden dat het je verwondert deze brief te vinden tussen de facturen en andere publicitaire rommel die waarschijnlijk het hoofdaandeel vormen van wat je brievenbus elke dag bevat. Je weet hoe ik, ondanks de schijn en mijn bedenkelijke reputatie, over bepaalde dingen heel ouderwets kan zijn – en correspondentie is er een van. Ik mis de tijd toen mensen nog een inspanning deden om mekaar brieven te schrijven, echte brieven met een begin en een einde, en vooral met woorden die wat dieper gingen dan de banale oppervlakkigheden die nu dagelijks via elektronische weg worden uitgewisseld. Ik geef toe dat ik te jong ben om die tijd te hebben gekend, maar lach niet, ik beperk mijn nostalgie altijd tot dingen die dood en begraven zijn en die me niet zullen achtervolgen. Het is een kwestie van elementaire voorzichtigheid.

Ik hoorde je onlangs op het radiojournaal. Ze hadden maar vijf seconden behouden van, ik kan het me goed inbeelden, jouw lyrisch hoogstandje waar jij alleen het geheim van kent. Het ging over de tegenbetoging van 9 mei laatstleden waar je de afgestompte pro-life hersenen het hoofd bood tijdens hun jaarlijkse love-in voor het parlement. Zoals gewoonlijk straalde je van schoonheid, overtuiging en moed. Maar wat me vooral opviel van je vluchtige passage op Radio Canada, was het feit dat je het woord "rechten" veelvuldig liet vallen. Indien ik het me goed herinner, zei je iets in de trant van: "We zijn hier om onze rechten te laten gelden en de rechten van alle vrouwen ... de regering moet onze mensenrechten respecteren". Drie keer "rechten" in vijf seconden, geef toe, dat is een krachttoer.

Het deed me denken aan de flinke discussie die we enkele maanden geleden hadden bij mij thuis, over de rechten van het individu. Je was beledigd en je bent weggestormd uit mijn semi-kelderappartement en dat deed me verdriet. Ik weet dat ik vervelend kan doen over bepaalde onderwerpen, maar ik verkies de vriendschap en de warmte van een liefhebbende ziel boven het onbeduidende plezier gelijk te hebben of een woordenstrijd te hebben gewonnen. Alleen ideologen zijn obsessief genoeg om altijd overal gelijk te willen hebben, ik ben God (die niet bestaat) zij dank, al lang genoeg gevaccineerd tegen deze

verschrikkelijke aandoening. Het spijt me dus dat ik je boos heb gemaakt en hoop van ganser harte dat je, wanneer je terug in Gîtînô [Gatineau, stad in Quebec] bent, weer mijn soep komt delen. Doe me plezier en kom me volgende keer een knuffel geven voor je het Winterpaleis bestormt – of breng me een bezoekje achteraf en ik zorg voor een hapje, een drankje en *le repos de la guerrière* [Le repos du guerrier, film van Roger Vadim, 1962].

Dit gezegd zijnde, ziehier in grote lijnen de redenering die ik over wou brengen tijdens onze discussie. Ik leg die nu nederig aan je voor in deze brief, zodat we het onderwerp definitief kunnen afsluiten. Lees ze indien je daar zin in hebt, zoniet sla je dat stuk maar over en ga je recht naar het einde, waar ik je een kus geef, dan mis je het belangrijkste niet.

* * *

Ons gesprek die dag ging over het recht van vrouwen op de volledige zelfbeschikking over hun lichaam. Je zei me dat het om een recht van het individu ging en dat alle mensen over universele onvervreembare rechten beschikken die voortvloeien uit het menszijn. Kortom, die natuurlijke rechten ontstaan bij de geboorte en zijn van toepassing ongeacht het heersende legale systeem, het politieke regime, de plaats of andere lokale gegevens zoals etnie, nationaliteit of godsdienst. Ik heb daarop geantwoord dat die fameuze rechten niet alleen denkbeeldig zijn, maar ook een machtig mechanisme dat het voortbestaan verzekert van de onderdrukking en van de instellingen die deze onderdrukking uitoefenen. Toen ik zei dat het opeisen van rechten gelijkstaat met een liefdesverklaring aan de eigen ketenen, ben je heftig tekeer gegaan en ben je vertrokken met dermate hard slaande deur dat Ravachol, mijn arme ouwe kater, zich vierklauwens onder de zitbank heeft verstoppt.

Ik weet dat je met je tanden knarst telkens ik Stirner citeer, maar het is gewoon sterker dan mezelf. In *De enige en zijn eigendom* schreef hij : "men komt met een hand vol macht verder dan met een zak vol recht". Wat ik je wou zeggen, is dat ik de begeerte, de noodzaak van individuen, om soeverein te beschikken over het eigen lichaam en het eigen leven, niet in vraag stel. Ik ben alleen van mening dat je mooi je longen uit je lijf kan schreeuwen en luidkeels je rechten opeisen, uiteindelijk zal alleen je eigen macht je bevrijden van je juk. Macht is de enige taal die regeringen en uitbuiters verstaan.

Mensenrechten bestaan niet sinds de eeuwigheid en vooral, ze bestonden niet voor het

verschijnen van de hiërarchische dominantie in menselijke samenlevingen. De reden is heel eenvoudig : om van universele rechten te kunnen spreken, heb je een transcendente macht nodig. Jij stelt dat alle individuen, vanwege hun aard, hun natuur, over onschendbare rechten beschikken. Besef je dan niet dat dit tot op het bot een christelijk idee is ? In de Bijbel wordt verhaald dat de Mens geschapen werd naar het beeld van God. Vermits het individu, benevens een lijf, ook een ziel heeft, maakt hij deel uit van de transcendentie van God en is hij dus niet zomaar een gewoon, manipuleerbaar voorwerp. Elke mens is in zekere zin een afbeelding van God, die hem zijn waardigheid verleent. En die beelden vinden we in verschillende vormen op gelijke wijze bij iedereen terug. Dat wil zeggen:

1 Het zijn niet de individuen die rechten hebben, maar het goddelijke deeltje dat in hen verscholen zit.

2 Het individu geniet van zijn rechten in de mate dat hij voldoet aan het superieure en universele beginsel waarvan hij de houder is.

3 De Kerk, bewaarder van het goddelijke gezag op aarde, heeft niet alleen de taak ervoor te zorgen dat de rechten worden gerespecteerd, ze heeft ook de verantwoordelijkheid om te bepalen hoe en tot op welk punt dit moet gebeuren.

Dit wil zeggen dat rechten niet absoluut zijn. Het individu kan zonder probleem rechten verliezen indien zij de goddelijke wet niet respecteert, indien zij een sodomietische zondares en een onverbeterlijke pleegster van abortus is. Voor een zak vol rechten bestaat er een berg plichten en is men eeuwig verantwoordelijkheid en erkentelijkheid verplicht tegenover de voogdijmacht die de gratie heeft haar het leven te laten.

De lekenversies van de rechtentheorie doen niets anders dan "Kerk" vervangen door "Staat" en "God" door een ander opperwezen – een ander spook of fantoom, zoals Stirner (weer hij) het graag uitdrukte – zoals "Mensheid", "Geweten", of "Deugd" en al die mooie principes waar we ons waardig tegenover moeten gedragen.

Maar dat is niet alles. Alle rechten worden vastgesteld in tegenstelling tot iets anders, namelijk tegenover al wat ons belemmert, beperkt en van het leven weerhoudt. En wat oefent die belemmeringen uit ? Het antwoord is eenvoudig : de Staat. Bijgevolg is het

geheel aan rechten, voor het belangrijkste deel, een inperking van de macht van de regeringen (zoals de Magna Carta, het Canadese Charter van Rechten en Vrijheden, de Amerikaanse Bill of Rights, de Franse Verklaring van de Rechten van de Mens evenals die van de Verenigde Naties, enzovoort). Het feit dat regeringen de macht hebben en zich in een toestand bevinden om, voor gelijke welke reden, de individuele rechten op te heffen, toont duidelijk aan dat deze rechten werden toegekend door die regeringen. Er moest vanzelfsprekend niet lang worden gewacht vooraleer men ervan uitging dat het de regeringen zelf waren die doorgingen voor de verdedigers van de mensenrechten. Eigenlijk is dit het soort stomiteit dat wordt opgedreund in alle scholen – alhoewel ik denk dat men in de privaat religieuze scholen de neiging heeft om veeleer te onderwijzen dat God deze dierbare rechten toekent, hetgeen niet veel verschil uitmaakt.

Ik denk dat het van het allergrootste belang is zich te ontdoen van de godsdienstige en burgerlijke mythes die onze geest vergiftigen, ons temmen en uiteindelijk onze onderwerping bestendigen. Het sociale contract is een slechte grap. De Staat de waarborg maken van de vrijheden en van het algemene goed is een fictie die na analyse geen stand houdt. Aan de oorsprong van de regering, van de overheid vindt men niets anders dan een bende misdadigers die, door verovering en geweld, meester zijn geworden over de mensen die ze eerder hadden onderworpen. Omdat het volledig nutteloos was te beschikken over slaven die mekaar onderling verscheuren voor de paar kruimels die hen worden gelaten voor hun overleven, besloten de tirannen om "*law and order*, Recht en Orde" te behouden door wetten uit te vaardigen die niets anders zijn dan een codering afkomstig uit de willekeur van hun machtsverhoudingen. Mettertijd – en La Boétie was de eerste die het welbespraakt opmerkte – gingen de slaven werkelijk geloven dat ze niet zonder hun meesters konden, dat de wereld zonder hen zou instorten. Het gaat om een wereldwijd verspreid gevoel bij onze tijdgenoten die men met regelmatige tussenpozen ziet hollen naar de stembussen om nieuwe meesters te kiezen en die, ontnuchterd na elke verkiezing, denken dat het volgende keer beter zal zijn.

De mensen, die meelijwekkende dieren, hebben het merkwaardige vermogen zich aan te passen aan zowat alles indien men hen genoeg tijd laat. Desalniettemin komen ze bij gelegenheid tot rebellie en eisen ze rechten op voor zichzelf, tegen hun meesters. Ze komen er vanzelfsprekend nooit toe om hun slavernij, hun dienstbaarheid af te schaffen en zich ronduit van hun meesters te ontdoen : dat zou voor teveel onveiligheid zorgen en vraagt gewoon teveel verbeelding. Men neemt dus genoeg met het opeisen van rechten

om de lasten te verlichten en te vermijden dat het schoentje dodelijk knelt.

Vóór de opkomst van de sociale hiërarchie en het regeringsprincipe, was het rechtsbegrip onvoorstelbaar. Mensen ademden, aten, jaagden en plantten zich voort gewoon omdat dit is wat mensen doen. Niemand kon zich inbeelden dat ze het recht hadden het te doen; ze deden het gewoon, punt. De oorspronkelijke bewoners van Noord Amerika bijvoorbeeld, dachten niet, wisten niet dat ze recht hadden op deze gebieden, dat ze het recht hadden te jagen, het grondgebied te bezetten. Het recht is in Amerika aangekomen met de eerste Europeaan die er voet aan wal zette. Hij kwam uit een wereld waar de meeste mensen onderworpen waren en eigendom een recht was. Ironisch genoeg kregen de inboorlingen pas rechten toen ze waren onderworpen.

Dit neemt niet weg dat het stomme geloof dat de mensenrechten afkomstig zijn van God, de Staat of een hypothetische en onaantastbare menselijke aard, niets anders is dan bijgeloof dat zorgvuldig werd opgebouwd door priesters en politici om hun macht gestalte te geven en te verzekeren. Hetzelfde geldt voor alle heilige en transcendente principes : het zijn de middelen waarover de meesters beschikken om ons beter onder de knoet te houden – en ik reken daar de moraal en de etiek bij. Rechten opeisen is hetzelfde als eisen dat de eigen onderdanigheid mag blijven voortbestaan, hetgeen me een irrationele en schadelijke houding lijkt.

Ik weet dat je uit de grond van je hart een anarchiste bent. En monisme en immanentie bevinden zich in het hart van de anarchie. Anarchisten – jij de eerste – willen niet weten van een hiërarchisch onderscheid tussen ziel en lijf, geest en materie, mens en natuur. De mens verschilt in niets van gelijk welk ander fenomeen, van alles wat deel uitmaakt van de natuur, behalve dan in zijn mogelijkheden en de mate, de graad ervan. Zoals Deleuze het zei, er is maar een natuur voor alle lichamen, een enkele natuur voor alle individuen, een natuur die zelf een individu is met een oneindigheid aan variaties. Dat betekent dat de mens geenszins aanspraak kan maken om buiten een natuur te treden die hem volledig doorstroomt en heel zijn bestaan uitmaakt. Anarchie is eveneens een absoluut immanentisme: alles grijpt plaats binnenin de dingen en de wezens die niet buiten hun natuur kunnen treden en die hun daden moeten inpassen binnen deze noodzakelijkheid veeleer dan ze gelijk te stemmen met uitwendige krachten zoals God, de Staat, de Wetten, de Ideeën, de Grondwet, het Volk enzovoort. In die omstandigheden bestaan er geen natuurlijke rechten omdat hun bestaan een dualisme en een transcendentie vereist.

Niemand heeft het natuurlijke recht om iets te doen indien hij de macht niet heeft om het te doen of indien zijn burens hem ervan weerhouden het te doen. En zelfs indien deze rechten bestonden, zouden ze van weinig nut zijn omdat de Staat ze naar eigen goeddunken kan intrekken, in naam van een verondersteld gemeenschappelijk goed. Wat jij rechten noemt zijn niets anders dan tijdelijk aan slaven toegekende voorrechten, zoals George Carlin het verwoordde.

Wanneer je een abortus wil, wanneer je de patriarchale en kapitalistische onderdrukking niet meer wil ondergaan, wanneer je vrij wil beschikken over de middelen om te leven en ervan te genieten zoals je dat wenst, dan is er geen andere weg dan de directe actie. Het is zinloos om te smeken, om petitie's te tekenen of de Staat te bedreigen in naam van rechten die niet meer zijn dan mooie verzinsels om ons beter te onderwerpen. Men moet nemen wat men verlangt, doen wat men wil doen en vooral, de machtsinstellingen uit de weg ruimen die ons in dit zieltogende overleven vastzetten – en de Staat maakt daar deel van uit, samen met de eigendom en het patriarchaat. De vrijheid wordt genomen, niet gegeven.

Ik eindig met een (te lang) citaat van Gilles Deleuze dat duizend maal briljanter samenvat wat ik heb geprobeerd uit te leggen in deze (te lange) brief.

"Mensenrechten zijn axioma's : ze bestaan naast heel wat andere axioma's, zoals die over de veiligheid van eigendom, die ze ontkennen of opheffen meer nog dan dat ze die tegenspreken... Wie is in staat om armoede in de hand te houden en te besturen, en om sloppenwijken gebiedskundig op te heffen en weer af te bakenen, als het niet de politie en de machtige legers zijn die naast elkaar bestaan met democratieën ? Welke sociaal-democratie gaf niet opdracht tot schieten wanneer de armoede uit het haar toegekende gebied of getto treedt ? De rechten redden noch de mensen noch een filosofie die zich afspiegelt op de democratische Staat. De mensenrechten zorgen er niet voor dat wij het kapitalisme zegenen. En er is veel naïviteit nodig, of doortraptheid, voor een filosofie van de communicatie die voorwendt de samenleving van vrienden of zelfs van wijzen te herstellen door het vormen van een universele mening als "consensus" die in staat is naties, Staten en de markt te moraliseren. De mensenrechten zeggen niets over de immanente bestaanswijzen van de mens zonder rechten. De schaamte een mens te zijn, ondervinden we niet alleen in de extreme situaties die Primo Levi beschreef, maar ook in

de onbelangrijke omstandigheden, in de laagheid en de vulgariteit van het bestaan dat de democratieën achtervolgt, in de verspreiding van bestaanswijzen en het marktdenken, in de waarden, de idealen en de meningen van onze tijd. De schande van de levensmogelijkheden die ons worden geboden verschijnt van binnenuit. We voelen ons niet uitwendig aan onze tijd, integendeel, we houden niet op er beschamende compromissen mee te sluiten. Dit gevoel van vernedering is een van de sterkste motieven van de filosofie. We zijn niet verantwoordelijk voor de slachtoffers, maar wel tegenover de slachtoffers. En er is geen andere manier om aan de schande te ontsnappen dan het beest te spelen (grommen, vluchten, grijnzen, kronkelen) : de gedachte zelf staat soms dichter bij het stervende dier dan bij de levende mens, al was hij democraat."

* * *

Ziezo, ik ben rond. Het spijt me dat ik zoveel haren heb gekloofd. Wanneer je terugkomt, zal ik braaf zijn en je haar vlechten, zie je – voor de verandering. Zorg goed voor jezelf en alsjeblieft, wees niet langer kwaad en laat me weten hoe je het stelt.

Een tedere omhelzing,

Anne

31 Aan een jonge militante

Lieve L...

Ik weet dat je je begint zorgen te maken omdat je hele leven wordt opgeslorpt door je militantisme. Ik begrijp ook dat je denkt dat me om raad vragen, een goed idee is vermits ik twintig jaar ouder ben dan jij. Maar, zoals ik in mijn laatste mail heb uitgelegd, ik ben ervan overtuigd dat ik niet de beste persoon ben om je raad te geven – vooral omdat ik me al lang niet meer beschouw als een revolutionaire militante. Niet omdat ik me overal van heb afgekeerd, niet omdat ik een reformiste ben geworden, liberaal, contrarevolutionair of fasciste, maar veeleer omdat de strategieën die ik nu gebruik mijlenver staan van wat men verstaat onder "links". Ik ben arevolutionair geworden zoals men agnost wordt. Ik zou het lang kunnen hebben over het apolitieke, egoïstische en nihilistische anarchisme dat het mijne is, maar ik weet dat deze weg je amper interesseert, dus waarom zou ik.

Bovendien heb ik me lang geleden genoeg de vingers verbrand, toen ik me nog enthousiast een libertaire communiste beschouwde. Verbrand, maar niet gebroken, daar hebben het kapitalisme en het patriarchaat voor gezorgd. Bovendien hadden de militante milieus die ik heb gekend zo hun eigen problemen en ik vermoed dat die problemen ook vandaag nog volledig en onveranderd zijn. Dus, zie hier mijn raad, gebaseerd op mijn kleine ervaring, voor wat ze waard is en omdat je aandringt.

1 Je hoeft helemaal geen lid te worden van een vereniging, partij of groep. Jij alleen bepaalt op welke manier je je inzet. Soms is het weigeren om mee te doen met de anderen de best mogelijke inzet.

2 Geef het militantisme niet meer tijd, niet meer energie en niet meer geld dan waar je je zelf goed bij voelt. Je helemaal opofferen op het altaar van de Revolutie (met hoofdletter R) haalt op zich niets uit.

3 Laat nooit toe dat iemand je onder morele druk zet om deel te nemen aan militante acties. Om het enthousiasme te matigen van de zeloten in hun kruistocht, antwoord je "ik denk dat we niets moeten doen" waarna je toekijkt hoe de woordenstrijd zich ontwikkelt ; je zal veel leren over de beweegredenen van die zeloten.

4 Sociale verandering is niet afhankelijk van jouw aansluiting bij een geheel aan "bewustwording". Voel je nooit gebonden door orthodoxie, door dogma's en vraag anderen niet om het te zijn. Vooral, vergeet niet dat het eenvoudige behoren tot een onderdrukte groep of ervaring van een onderdrukking, niemand het morele gezag verleent je te verplichten tot iets waar je geen zin in hebt.

5 Alle groepen overleven slechts dank zij het werk van een of twee individuen. Wat je inbreng ook moge zijn, je zal altijd meer doen dan de meeste militanten. Luister nooit naar zij die je een schuldgevoel willen aanpraten om je te verplichten meer te geven dan je wil.

6 Spreek altijd uit eigen naam en nooit uit naam van de groep. Wanneer je voelt dat je zonder toestemming van de groep niets meer kan zeggen, dan is het waarschijnlijk tijd om die groep te verlaten. Vergeet niet dat de stap van nederige woordvoerder tot Opperste Leider heel klein is en dat sommigen die zeer makkelijk zetten, zonder zich er bewust van te zijn.

7 Militante groepen die zich positioneren tegen de kapitalistische en patriarchale maatschappij, maken er toch integraal deel van uit. Dat wil zeggen dat je er hoogstwaarschijnlijk zal in aanraking komen met racisme, klassisme, validisme, seksisme en heel de santeboetiek. Erger nog, je bent er niet beschermt tegen seksuele agressie en verkrachting – zelfs niet in niet-gemengde groepen. Overschat je kameraden nooit en blij voortdurend op je hoede. En kies nooit partij voor een agressor ten behoeve van de samenhang en het overleven van de groep.

8 Probeer je op lange termijn in te zetten met een lage intensiteit. Het vroegtijdige enthousiasme vervluchtigt altijd bij de brutale vaststelling dat wat gedaan werd, gepaard ging met een algemene onverschilligheid.

9 Probeer in gedachten te houden dat militanten nooit tot revolutie overgaan. De onmogelijkheid van revolutionairen om hun principes vast te houden in een revolutionaire situatie is structureel en geen kwestie van individuele hypocrisie. Dit onthouden zal je heel wat ontgoochelingen besparen.

10 Onthou ook dat de geschiedenis ons leert dat de revolutie de revolutionairen elimineert in plaats van ze heilig te verklaren. Er is geen enkele persoonlijke roem te halen, nu of in

de toekomst, uit het militantisme – zelfs niet bij bondgenoten en vrienden.

11 Blijf kritisch ten opzichte van alle klieken. Wanneer je deelneemt aan een betoging en je merkt dat iedereen rondom jou op dezelfde manier gekleed loopt en even oud is, dan is er zeker iets mis : het is een aanwijzing van verborgen programma's en kleine persoonlijke imperia in opbouw.

12 Informeer je over het verleden van een militante groep vooraleer toe te treden. Wanneer werd die opgericht ? Groepen zouden alleen moeten bestaan voor het bereiken van een duidelijk weergegeven doel op korte termijn. Alle groepen die langer dan vijf jaar bestaan hebben hun nut verloren ; hun belangrijkste bestaansreden wordt hun voortbestaan, kost wat kost.

13 Er bestaat een soort cyclische tendens in militante organisaties om grote antikapitalistische gebeurtenissen te verkiezen. Probeer eraan te weerstaan, denk na over de reden waarom de groep waar je deel van uitmaakt zoveel van het spektakel houdt, en vraag je af wat er zal gebeuren de dag na 1 mei, 8 maart of 15 maart.

14 Wanneer een militant je een mededeling doet, vraag je dan af : Wie spreekt hier tegen mij? Wat wil hij zeggen ? En vooral ; Wat wil hij van mij ? Wat verwacht hij van mij ?

15 Heel wat militanten hebben een goede baan en komen uit welgestelde kringen. Sommigen schamen zich ervoor en zullen erover liegen, er een volks taaltje op nahouden, en eerlijk gezegd, ik heb het altijd belachelijk gevonden. Minder belachelijk is dat ze hun ingebeelde betrokkenheid met het mythische proletariaat dikwijls misbruiken om je schuldgevoelens aan te praten en je op te juttten om dingen te doen die je anders nooit zou hebben gedaan. Hoe dan ook hebben ze een veiligheidsnet – en waarom jij niet ? Ik weet dat ik me herhaal, maar, offer jezelf nooit op en geef nooit meer dan je bereid bent te geven en op te offeren.

16 Maak je geen zorgen over ideologische zuiverheid, die bestaat niet. Wanneer een gedachte of een actie je liggen, dan sluiten ze aan bij je overtuigingen. Wanneer je denkt dat het een positieve impact op je leven zal hebben, aarzel dan niet om in de hoedanigheid van individu en naar eigen goeddunken deel te nemen aan gelijk welke hervormingsgezinde groep of instelling, zelfs aan een liefdadigheidsorganisatie – op

voorwaarde dat je er geen buitensporig belang aan hecht. Blijf ervan bewust dat de onderdrukking die je ondergaat niet substantieel zal veranderen. En blijf ervan bewust dat al wat ik zei over revolutionaire groepen ook van toepassing is op die organisaties en instellingen.

17 Het is echt niet nodig dat je op zoek gaat naar gebeurtenissen of dat je die zelf tracht teweeg te brengen ; ze zullen je gegarandeert zelf vinden. Door deze gedachte in je achterhoofd te houden, zal je in een toestand van fysieke en mentale beschikbaarheid vertoeven die je de mogelijkheid geeft op te treden op een manier die de personen rondom jou in staat stelt te leren van je voorbeeld van solidariteit, van de onderdrukkende aard van sociale instellingen, van de noodzaak om voor de eigen zaak op te komen, en zo voort.

Ziezo, dat is wat ik je had te zeggen. Zoals je kon vaststellen, zijn het vooral raadgevingen ter zelfbescherming. Dat is geen toeval, ik geef om jou en ik wil dat je in staat bent om, wanneer het zover komt, de rol te spelen die echt de jouwe is – en hier is het de individualistische anarchiste die spreekt, het spijt me. Wees ervan bewust dat je in zekere zin een agent uit de toekomst bent. Je voorrang moet altijd zijn om zo goed te leven als je kan, in de gegeven omstandigheden die je worden opgelegd. Misschien dat je militante engagement je nooit de mogelijkheid zal geven om echt te spreken over wat je nauw aan het hart ligt met mensen die geen deel uitmaken van het beperkte kringetje dat reeds denkt zoals jij. Misschien dat je voortdurend tegen een muur van onverschilligheid zal oplopen, of van vijandigheid, maar dat is van geen belang. Wanneer de situatie zich aandient, en ze zal zich aandienen omdat de dingen zoals ze zijn niet langer kunnen blijven duren, zal je in staat zijn alles te zeggen, want het is net jouw rol om de waarheid te laten schijnen op de machtsinstellingen. Het is jouw rol en die van niemand anders. Heel de tijd die je van nu tot dan zal volbrengen, zal je ijdel en belachelijk toeschijnen, maar het zal het waard zijn. Op een dag doe je echt iets belangrijks ; je hebt nochtans geen enkel idee wat het is, en ik ook niet, maar het zal belangrijk zijn, dat verzeker ik je.

Ik geef je een kus en wens je toe heel hoog te vliegen, met zo goed als mogelijk ongeschonden vleugels.

Anne

32 Waarom iets eerder dan niets?

Iets : Ik ben geen actrice, ik ben een personage. Tijdens zeldzame momenten van luciditeit ben ik zowel bewust van mijn aliënatie als van mijn integratie in de sociale productie. Ik ben niet in staat om bij te dragen tot, om deel te nemen aan de gang van zaken die me maakt tot wat ik ben (en nog minder om die te controleren). Ik ben niet in staat om de tandwielen die me gebruiken en me dwingen, te verhinderen, te vertragen of stop te zetten. Soms, als in een droom, word ik me ervan bewust dat mijn aanwezigheid, mijn gedrag, mijn woorden worden geschreven en gedirigeerd vanuit een plaats die buiten mezelf ligt. Mijn drama is dat van het bewustzijn : het gebeurt dat ik net genoeg de draagwijdte kan bevatten van mijn determinaties, van wat bepaalt wat ik ben, om de noodzaak te voelen mijn lichaam met inkt te doorstriemen om me te herinneren aan mijn ijdelheid – die om te geloven dat ik, in de omstandigheden die de werkelijkheid me oplegt, een wezen ben dat beschikt over rede en vrije wil. Mijn nederlaag werd voor mijn geboorte reeds geschreven. De omstandigheden van die nederlaag, die eveneens een minimale manier van zelfbescherming zijn die ik permanent bewoon, nemen de vorm aan van een verstarde en ijselfijne akte van zelfonderbreking – als een opschorten, een uitstellen van het leven tot een onbepaalde latere datum. Ik ben hier, geïmmobiliseerd, schrijlings op een grens die ik onmogelijk kan oversteken, zonder dat ik kan terugkeren. Leven in die wereld is onmogelijk. Er overleven wordt moeilijker en moeilijker. En al wat ik doe om eruit te geraken of te veranderen zorgt voor de reproductie en de versteviging ervan.

Niets : Niet de vrije verkiezingen, niet het socialisme, niet de ethische consumptie, niet de partij, niet de vakbond, niet de *safe space*, niet de opstand, niet het historische materialisme, niet de Tobin taks, niet het libertaire municipalisme, niet de *call out* van voorrechten, niet de nationale onafhankelijkheid, niet de dialectiek die stenen verbrijzelt, niet de solidariteit, niet de klassenstrijd, niet de propaganda van de daad, niet de diepe ecologie, niet het democratische centralisme, niet de loting en de intrekking van mandaten, niet het postmarxistische discussieforum, niet het libertaire communisme, niet de *fair trade*, niet de vrije liefde, niet het algemene zelfbeheer, niet de arbeiderspers, niet de tegencultuur, niet de groep van bewustmaking, niet de dictatuur van het proletariaat, niet de *détournement* [kaping, afleiding [https://fr.wikipedia.org/wiki/D%C3%A9tournement_\(art\)](https://fr.wikipedia.org/wiki/D%C3%A9tournement_(art))] en <https://en.wikipedia.org/wiki/D%C3%A9tournement>], niet het individuele herstel, niet het falanstorium, niet het in gemeenschap brengen, niet de opstand, niet het microkrediet, niet de burgerwacht of volksmilitie, niet de

grondwetgevende vergadering, niet de tijdelijk autonome zone, niet de omgroei, niet het veganisme, niet de toename aan productiemiddelen, niet de sociale revolutie, niet het *hacktivisme*, niet het basisinkomen, niet het *monkeywrenching* [eco-activisme en sabotage], niet het primitivisme, niet het posthumanisme, niet de belangengroep, niet de libertaire leesclub, niet de geheime organisatie, niet het volksonderwijs, niet de avant-garde poëzie, niet de anarchistisch individualistische blog, niet de

33 Beeldenstorm 101

De beeldenstormer of iconoclast is een sloper van mentale voorstellingen. In strikte zin gaat het om personen of sekten die gekant zijn tegen de aanbedding van beeltenissen en die zich inzetten voor het vernietigen ervan. Bij uitbreiding – en in diepere zin – gaat het om het methodisch en systematisch aanpakken van alle symbolen die gelijk welke macht rechtvaardigen en in stand houden.

Anarchisten beschouwen zichzelf meestal als beeldenstormers. Ze proberen niet alleen afbeeldingen van heiligen en goden te vernietigen, maar ook de symbolen van alle idolen, van alle abstracties die een transcendente macht uitoefenen. Ze buigen voor geen enkel moreel gezag, ze proberen de oude autoritaire structuren die ons allemaal overheersen, met de grond gelijk te maken. Daarom ook dat ze met hun visceraal gebrek aan respect voor gevestigde voorschriften en instellingen, de strijd aangaan tegen symbolen (van Staat, godsdienst, politieke partijen, naties, bedrijven en ideologieën) die de geest van hun tijdgenoten besmetten en hun onderwerping tot slaaf vergemakkelijken.

De iconoclast heeft het niet alleen gemunt op symbolen, maar ook (en vooral) op de fantomen die er achter schuilgaan. Voor Stirner zijn fantomen alle algemene ideeën die zich voordoen alsof ze de werkelijkheid zelf zijn – als een realiteit die boven het individu staat. Ideeën zijn niet meer dan producten van het vermogen tot abstractie en veralgemening van het individu. Ze zijn dus zijn eigen schepsels en hun maker heeft geen enkele reden om er zich minderwaardig tegenover te voelen. Het drama is dat eens die ideeën gevormd zijn, ze zich kunstmatig losmaken van hun maker die ze dikwijls boven zichzelf plaatst. Het is die scheiding tussen het fantoom en het individu dat betekenis geeft aan wat men heilig noemt, *sacré* in het Frans - in het Latijn betekent *sacer* afgesneden, gescheiden. Is dus heilig, al wat afgesneden is van het individu en erboven werd geplaatst: God, de Natie, de Taal, de Mensheid, het idee van Goed [en Kwaad], de Mensenrechten, de Waarheid, de Vrijheid.

Bezeten zijn door fantomen is hetzelfde als blind zijn – of beter, een lampenkap over het hoofd hebben die ons gezichtsveld en onze waarnemingen van de realiteit blokkeert en ons ertoe brengt de geldigheid te aanvaarden van die abstracties, God, Natie, Klasse of Maatschappij. Men veroordeelt zich tot het dwalen in een eeuwige mist achtervolgd door fantomen die uiteindelijk niet meer dan menselijke uitvindingen zijn. Het is pas wanneer

men zichzelf uit die halfslaap haalt waarin het verplichte onderwijs ons dompelde, het is pas wanneer men bewust wordt dat de wet, het recht, de moraal en de godsdienst niets anders zijn dan spoken – en niet het heilige gezag waaraan men gehoorzaamheid is verschuldigd – dat men kan beginnen met vrij en authentiek handelen, actie ondernemen, optreden.

Het iconoclasme is de rots waarop het anarchisme en het atheïsme steunt omdat ze de angst, het respect en de gehoorzaamheid teniet doet waarop het bestaan van alle despotismen is gebouwd. Voor de kritische beeldenstormer is het respect voor ideeën de vijand van de gedachte, meer nog dan de intellectuele luiheid of de pure en simpele domheid in al haar roemrijke pracht. Alleen individuen van vlees en bloed zijn respect en liefde waard, hun fantomen verdienen geweld en misprijzen. De iconoclast is een jolige vernietigster, ze beleeft plezier aan het taartengooien naar de ernstige, aan het laten leeglopen van blaaskaken, aan het belachelijk maken en oplossen van heilige symbolen en het in brand steken van de belabberde vestingen van het Heilige der Heiligen van alle zekerheden. Beeldenstormen is geen discreet plezier, het is een rumoerige vreugde die gepaard gaat met veel kabaal. Want iedere keer er een idool of heilige gedachte wordt omvergeworpen, heeft het gedonder van die val potentieel het vermogen om de hypnotische aantrekkingskracht te doorbreken die de architecten van maatschappij en cultuur – de moralisten, de moralisatoren en andere dealers van moraline – op het verstand uitoefenen.

Het spreekt vanzelf dat het beste hulpmiddel van de beeldenstormer de lach is, want hij weet dat weinig dogmata het overleven wanneer ze eraan worden blootgesteld. Door aan de hand van heiligschennis aan te tonen dat het idool niet meer is dan een vogelverschrikker, zorgt hij altijd voor twijfel bij minstens één gelovige. Wie het idool met stront overgiet en niet ter plaatse wordt doodgebliksemd door de vertoornde god heeft aangetoond dat die cultus een bedrog is, de priesters flauwe grapjassen en de hemel leeg, vreugdevol leeg. Een schaterlach is tienduizend syllogismen waard.

Het spreekt vanzelf dat het makkelijker is de idolen van anderen af te breken – de idolen waar je geen band mee hebt. Indien ik de Amerikaanse vlag of de Koran verbrand, zullen velen me toejuichen. Maar wanneer ik daarentegen een foto van René Lévesque zodanig bewerk dat hij de verschrompelde piemel van Pierre Trudeau afzuigt, of zelfs nog maar mijn kont schoonveeg met de fleurdelisé [canadese vlag], dan zal het gehuil opstijgen uit

de hutjes, dan zal mijn eigen moeder heel lang het woord niet meer tot me richten. En indien ik hetzelfde zou doen met de zwarte vlag, dan heb ik goede vrienden die me niet meer zouden herkennen wanneer ze me zouden tegenkomen op straat. Afgoden vernietigen die we in onze eigen geest hebben opgericht, de structuren van dominantie uitrukken die zich in onszelf bevinden en die dienst doen als inwendige flik, is een vreugde die alleen gegeven is aan de mafkezen, aan de ironische nihilisten die, zoals Diogenes met zijn lantaarn, de citadel van de vooroordelen belegeren, van de vaste overtuigingen en van de onderdanige mentale schema's die werden opgericht in het eigen bewustzijn. Volharden in het richten van pijlen op de symbolen van anderen en de eigen symbolen oppoetsen, heeft maar een gevolg : het versterkt de gehechtheid van de personen die zich aangevallen voelen aan hun geliefde afgoden, exact het tegengestelde van het beoogde doel.

En nog belangrijker : de Staat kan per definitie geen iconoclast zijn, omdat het een instelling is met als bestaansreden het voortbestaan van de dominantie en van de fantomen van Stirner. Een Staat zonder heilige iconen bestaat niet. De Staat is het convergentiepunt van de verschillende machtsregelingen die slechts gedeeltelijk steunen op fysiek geweld. Het symbolische geweld, het gebruik van heilige iconen en fantomen zijn de meest gebruikte middelen en de meest onontbeerlijke voor zijn overleven. Er mag van de Staat niet worden verwacht dat hij het opneemt tegen transcendente abstracties die het individu onderdrukken, gezien het net zijn rol is die onderdrukking te onderhouden en voortdurend nieuwe mogelijkheden te vinden om de slaven op hun plaats te houden !

Wanneer een regering op jacht gaat naar religieuze symbolen en etnische uitrustingen, wanneer een regering ten oorlog trekt tegen symbolen, de uitdrukking van overtuigingen aan regeltjes onderwerpt en boekverbrandingen organiseert, dan is het altijd in naam van de vooruitgang en in het hoogste belang van de samenleving waarvan ze de verdediger is. In een liberale Staat gaat de verwaandheid zelfs zo ver dat hij verklaart te handelen in naam van de rede en de mensenrechten, voor de bevrijding van achterlijke en gealiënerde individuen – met geweld indien nodig. Een iconoclast laat zich nooit in de luren leggen door dergelijk hol en hypocriet discours, omdat hij weet dat een Staat die zo optreedt alleen de fantomen wil vernietigen die de concurrentie met de zijne aangaan; hij wil de eigen symbolische wapens van massadominantie zien winnen. Wanneer het nationalisme een godsdienst bestrijdt, dan is de enige mogelijke uitkomst de overwinning van het ene of het andere systeem van symbolen die beiden dezelfde functie hebben: ons

vastketenen aan ons trieste lot.

Het leven zoals we het vandaag kennen is een slagveld van ideeën en symbolen waar concurrerende illusies eindeloos strijd leveren maar dezelfde doelen delen : de geesten regeltjes opleggen om ze beter te onderwerpen. In mijn momenten van euforisch optimisme denk ik soms dat de iconoclast, op lange termijn, de idealist moet overleven omdat hij geen zware ideologische bagage meetorst, omslachtig, nutteloos en vooral omdat hij het hoofd koel houdt en de ogen open. De beeldenstormers weten dat de diepste overtuigingen en de heiligste begrippen willekeurig en niet te bewijzen noch te rechtvaardigen zijn, een brutale lach volstaat meestal om ze als zeepbellen uit elkaar te doen spatten.

Wanneer je strijd tegen het obscurantisme een electorale oefening is, wanneer ze tot doel heeft de greep van de Staat op de individuen te verstevigen, wanneer ze dient om de opstand te kanaliseren en op een minderheid te richten in plaats van op de onderdrukkende machtsinstellingen, dan ben je geen iconoclast, dan doe je niets anders dan je eigen fantomen tegenover die van je tegenstrevers stellen. Erger nog, je bent mijn persoonlijke vijand, ik, een beeldenstormster, omdat ik weet dat je zal proberen me je eigen geliefde fantomen op te dringen, hoe nationaal of ongodsdienstig ze ook moge zijn. De ware iconoclast is een vijand van alle idolen, niet alleen die van de anderen, van de vreemdelingen en van de denkbeeldige horden *untermenschen* die op het punt staan ons te overrompelen, maar ook van de fantomen die in onze hersenen verankerd zitten als kankers en die ons gedwee in de rang doen lopen voor het grotere profijt van onze meesters. De ware beeldenstormster wordt er altijd van beschuldigd een vijand te zijn van de vooruitgang, van het algemene goed en van de maatschappij – en dat is exact wat die beeldenstormster moet proberen te zijn. In een grote bevrijdende schaterlach.

34 Titel hier invoegen (tekst mislukken)

*"Weer mislukken. Nog beter mislukken. Of beter, nog slechter.
Nog slechter mislukken. En nog slechter en slechter."*

Samuel Beckett

Mislukkelinge

Ik ben een mislukkellinge. Niet alleen is mislukken in het hart van heel mijn werking, het beheerst ook al mijn daden. Het gaat om een bewuste keuze, om een discipline die ik mezelf dag na dag opleg : mislukken, nog beter mislukken, altijd slechter en slechter en in tegenstelling tot wat lukt, tot alles wat de toestand van de wereld bevestigt in zijn onveranderlijkheid en verschrikking.

Ik ben een mislukkellinge uit atavisme, want ik heb niet het juiste geslacht, niet de juiste kleur, niet de juiste seksualiteit, niet het juiste geloof, niet de juiste baan, niet het juiste nut. Ik ben een mislukkellinge uit machteloze woede, omdat ik niet anders kan, omdat de deuren van het genie en de roem voor mij werden gesloten nog voor mijn geboorte. Ik ben ook een mislukkellinge uit strategie. Ik ben, met veel inspanning, in staat tot relatief succes, maar alleen ten koste van het opgeven van mijn scepticisme tegenover de zin en de waarde van mijn verwezenlijkingen, van mijn deelname aan de werkelijkheid – hetgeen misschien niet meer is dan een resultaat van de basis. Ik ben dus gedwongen om te kiezen tussen enerzijds lukken, slagen en anderzijds het behoud van een lucide kritiek van de voorwaarden van succes.

Ik ben een mislukkellinge, mijn daden zijn vernietigend, mijn werken zijn hinderlijk, mijn woorden brengen alleen een weigering over. Mijn daden zijn non-acties, doodgeboren. Ik ben een kanker, een "anarchistische ontwikkeling van cellen" en het ultieme gevolg van mijn actie zal de vernietiging van de basis zijn die me nochtans heeft voortgebracht, gevoed en tot nu toe in leven gehouden – tenzij iemand erin slaagt me te stoppen voor dit gebeurt, en die kans is groot.

Basis

Het kapitalisme is het productiesysteem van de werkelijkheid. Die basis haalt zijn energie uit de eigenschap van het kapitaal dat werd geproduceerd door voorbije daden en het kapitaal voedt zich met deze basis. Die basis is veel meer dan de som van zijn

bestanddelen en heeft zich ontwikkeld aan de hand van regels en waarden die door geen enkel individu kunnen worden veranderd, en door geen enkele alliantie van collectieve krachten. De basis is in handen van en wordt gecontroleerd door een elite die ze in haar voordeel gebruikt – zonder daarom bewust te zijn van het feit dat ze, net als de rest van de verschijnselen, het product is van die basis.

Realiteit

Alles wat onder gegeven omstandigheden kan gebeuren, zal vroeg of laat gebeuren. Alles wat gebeurt is de ontplooiing en de realisatie van wat mogelijk is onder de omstandigheden van ons bestaan. Omgekeerd (en tautologisch), is het onmogelijk om iets te maken of te scheppen dat door de basis van de realiteit niet kan worden gemaakt of geschapen. De basis bevat al het reële dat niets anders is dan het gevolg ervan, er bestaat geen "elders" waar alles mogelijk is. Het kapitalisme is politiek neutraal en bevat zowel het conformisme en de opstand, het fascisme en het antifascisme, het socialisme en het neoliberalisme, zelfbeheerde coöperatieven en multinationale ondernemingen, de Verenigde Staten en Daesh, *Célibataires et nus* [TV serie uit Quebec] en zelfs *La Mariée mise à nu par ses célibataires, même* [kunstwerk van Marcel Duchamp oftewel *Le Grand Verre*]

Welslagen

Elk welslagen is noodzakelijkerwijze ook een catastrofe, omdat niets kan slagen zonder de voorwaarden te bevestigen waarin de wereld zich bevindt en zonder deelachtig te zijn aan zijn voortbestaan. Het succes en de doeltreffendheid – in de betekenis van het bereiken van de doelstellingen – is alleen mogelijk door de integratie met wat reëel is.

Tegenslag

De tegenslag is altijd afhankelijk van omstandigheden, hij kan tijdelijk zijn, hij kan worden ondergaan als waarborg voor een toekomstig welslagen. De heroïsche tegenslag is een moment van welslagen, ook als die tegenslag definitief blijkt. De tegenslag is een niet waargemaakt welslagen, omdat de handelingen die eraan ten gronde liggen deel uitmaken van het reële en aan de basis ervan ontspringen. Het is trouwens treffend dat het woord tegenslag [*échec* in het Frans, een schaakterm] uit een spel afkomstig is [een slag is ook uit het kaartspel bekend]. Om te verliezen, moet je betrokken partij zijn bij het spel en de spelregels staan niet toe dat je aan het spel morrelt tijdens het spelen.

Mislukking

De mislukking verschilt van de tegenslag omwille van het definitieve karakter ervan. Een mislukking is onherstelbaar, onaanvaardbaar, onvergelijkbaar, onbruikbaar. De mislukking verschilt van de tegenslag omdat ze niet het omgekeerde van het welslagen is, maar omdat ze een aanval is tegen de omstandigheden zelf van de productie van het reële. Mislukken is het kelderen van al wat samenhangt met de basis – en dus, uiteindelijk, zichzelf kelderen.

Mislukken is niet vanzelfsprekend. Er moet worden nagedacht over de reproductie van autoritaire en kapitalistische vormen in elk van de gestelde gebaren, in een aanpak die meer heeft van het afbranden van een veld dan van de constructie van een nieuwe wereld binnen het karkas van de oude. Mislukken, is zich de hedendaagse wanhoop en onzekerheid eigen maken, als een "te wapen !" tegenover de onmiddellijke toekomst. Het is de energie en de wil vinden in de conformistische, onbuigzame en verstikkende patstelling van de maatschappij. Mislukken, is het definitief losgooien van de trossen, in het besef dat de betekenis ervan in de stappen naar het niets ligt, veeleer dan in de denkbeeldige zoektocht naar wat aan de andere kant ligt.

Leven

Is een doodsbang lijf levend ?

Overleven

Ik ben geboren koopwaar en zal onvermijdelijk als koopwaar sterven. Mijn geest werd sinds mijn kindertijd in die mate geharnast dat ik zelfs niet in staat ben vast te stellen of mijn begeerten werkelijk de mijne zijn en mijn lichaam is dermate gereïficeerd dat het niet te onderscheiden valt van de voorwerpen die me omringen. De basis heeft me geproduceerd als een doodsbang wezen, omdat het geweld in al zijn vormen de belangrijkste werkwijze ervan is. Bij recht ben ik een "menselijk persoon", maar het recht is pure fantasie, wind in een rotswoestijn. Buiten deze fictie hebben al de omstandigheden van mijn bestaan van mij een koopwaar gemaakt in een wereld die uitsluitend uit koopwaar bestaat. Wanneer elk voorwerp, elk individu, elk ogenblik te koop is – en wanneer er geen buiten bestaat, geen elders, geen hiernamaals – dan heerst de meest absolute en afschuwelijke verschrikking onverdeeld.

En in deze algemene terreur die me overweldigt, is de enige hoop het welslagen van het overleven – want overleven is de enige mogelijke bestaansvorm onder het kapitalisme.

Dat er winnaars zijn, is een vanzelfsprekendheid die de cultuur me voortdurend onder de aandacht brengt. Maar die winnaars winnen niets anders dan een hogere graad van overleving in vergelijking met de verliezers, de verdoemden, de verworpenen der aarde. Een koopwaar die slaagt blijft een koopwaar net zoals de koopwaar die mislukt.

In die omstandigheden verkies ik een mislukte koopwaar te zijn. Niet alleen ben ik nutteloos, heb ik niets waardevol toe te voegen aan de maatschappij, maar bovendien ben ik hinderlijk, onverkoopbare koopwaar, ongewenst, schadelijk, een koopwaar die de anderen bij contact besmet en bederft.

Optreden, handelen, daden stellen

Er is geen plan, geen kaart, geen kompas, geen te volgen stappen. En vooral, hoe weet ik of de daden die ik stel, werkelijk de mijne zijn ?

Cultuur

Ik ben een mislukte schrijfster. Ik maak geen literaire werken, hoogstens afzichtelijke miskramen, misvormde monsters, slijmerig spuw dat alleen al door te bestaan etterende wonden veroorzaakt aan de cultuur.

Wanneer je het woord in enge zin neemt – zoals het ministerie van cultuur het doet – dan lijkt het me duidelijk dat het proletariaat geen cultuur heeft. De armen hebben geen cultuur, de immigranten ook niet. Hetzelfde geldt voor de inheemse volkeren of het Volk, groot en vet, met hoofdletter V. Er is geen populaire cultuur en al evenmin een tegencultuur. Alle cultuur is burgerlijk en haar producten worden vervaardigd voor een uitgebreid gamma aan specifieke markten. In het hart van al die uitdrukkingen vindt men misprijzen, tranen en vernedering. Bij het bekijken van een kunstwerk durft niemand denken aan de hoeveelheid leed die een baas rijk genoeg maakt om voldoende vrijheid in de nap van een kunstenaar te gooien zodat die in staat wordt gesteld te scheppen. Alle kunstwerken, zonder uitzondering, commerciële of avant-garde, gesubsidieerd of niet, worden gemaakt en gekocht dank zij veralgemeende dwangarbeid – dank zij zweet en tranen. Wat wordt uitgescheten door anarchistische schrijfsters in gestolen tijd vormt geen uitzondering. De bijzondere vrijheid van de kunstenaar is een verschrikking wanneer ze in een context van algemene slavernij wordt geplaatst. Het is de vrijheid om ons aangezicht te verpletteren tegen het uitstalraam dat de weelde beschermt. Het is de vrijheid die fascineert in een lelijke en vernederende wereld, die van de denkbeeldige troost en hoop – en die

uiteindelijk meewerkt aan het voortbestaan van de wereld zoals hij is.

Wie gevoelig is voor de schoonheid heeft als eerste instinct zich met kunstwerken te vereenzelvigen, ze te willen beschermen en behouden. Maar, die kunstwerken zijn koopwaar, hetgeen betekent dat ze niet alleen kapitalistische producten zijn, maar ook dat ze allemaal deel uitmaken van zijn voortbestaan, alleen maar omdat ze werden gemaakt en omdat ze bestaan. De dadaïsten hadden gelijk, of toch tot ze zelf begonnen kunst te maken : geen enkele van die koopwaar verdient het te worden beweend wanneer de fascistten die komen hun volgende grote boekenverbranding opzetten.

Politiek

Ik ben een mislukte anarchiste. Ik ronsel niemand. Ik voed niemand op. Ik kruis nooit mijn vingers in de hoop dat de volgende opstand de *Goeie* is. En al wat ik doe, elke daad die ik stel, is antipolitiek – en pure negativiteit.

De basis bepaalt het reële en we zijn ervan afhankelijk zoals de goudvis afhankelijk is van het brakke water in zijn bokaal. Het reële is geen product van daden; het is het product van de basis, en die basis bepaalt het succes of mislukken van daden.

Men zou kunnen hopen dat alles mogelijk is onder het kapitalisme, maar de neiging naar de dood, de vernietiging en de uitbuiting zit duidelijk in haar genen, sinds het begin. De goede voornemens die de vorm van voorhoede aannemen, van tegencultuur, van liefdadigheid, politieke hervormingen, drukkingsgroepen, alternatieve of ronduit antikapitalistische samenlevingen nemen het op tegen de gevolgen veroorzaakt door de basis, niet tegen de basis zelf. Weerstand bieden tegen het kwade door het goede te doen, is een gevolg tegenover een ander gevolg zetten, het is de oppervlakte der dingen tegen de haren in strijken terwijl men er tot over de kop in ondergedompeld is. Een spiegel kan de lelijkheid weerspiegelen zoveel hij wil, hij zal die niet veranderen.

Met politieke middelen tegen het kapitalisme strijden, is als actie voeren om een of andere vorm van democratie te bereiken, die dan wordt voorgesteld als "echter", "uitgebreider" of "directer" dan die waar we elke dag onder lijden. Een antikapitalistische politiek veronderstelt dat een grote verzameling ideeën naar voor wordt gebracht die strijdig is met de dominante ideeën en veronderstellingen – die de hedendaagse maatschappij beheersen. Wanneer een socialiste zich kandidaat stelt voor een verkiezing, doet ze dat in

de waan dat het socialisme een idee is dat moet wedijveren met het kapitalisme en dat indien genoeg personen daarvan overtuigd zijn, het socialisme er zal komen. Het probleem is dat het kapitalisme geen idee is, maar een geheel aan praktijken, werkwijzen, methoden en afspraken, en vooral, een realiteit die sociale illusies produceert die dienen om de ware aard van zijn macht verhullen.

Ik herhaal het nog eens, nog beter – of beter nog slechter, en nog slechter. En nog slechter en slechter : het kapitalisme is geen ideologie en is vooral ook geen politiek. De debatten over de waarden en de visies voor de toekomst hebben er geen enkele invloed op. Beter nog, de politiek werd uitgevonden, niet om de basis te veranderen, maar als een manier om er het voortbestaan van te verzekeren. De politiek wordt bepaald door het kapitalisme – het is een effect, een gevolg van de basis. Daarom ook kan de politiek zich niet tegen haar verwekker keren en hem direct aanvallen. Een politiekeer heeft mooi zich schor schreeuwen en verklaren dat hij "antisysteem" is, het is de basis die hem die woorden in de mond legt en met hem schudt en wappert als een marionet in een poppenkast.

"Actie voeren", "iets doen", "betrokken zijn", "ijveren", "deelnemen aan de democratische discussie" : het wil, voor zowat iedereen aan de linkerkant, allemaal zeggen, overtuigen en ronselen. Maar tot wat dient het prediken, het bekeren ? Het probleem ligt elders – een elders dat we hoogstwaarschijnlijk nooit zullen bereiken en nog minder de hand op leggen. De menselijke broederlijkheid stichten met verkoopstactieken : dat is wel degelijk het knooppunt tussen de politiek en de microeconomie, het raakvlak waar de democratie en het kapitalisme niet meer zijn dan de twee gezichten van dezelfde triomfantelijke Janus.

Oh, jullie geuzen, dromers, opstandelingen, mijn gelijken, indien jullie en ik allemaal eerlijk zouden zijn, dan zouden we ophouden een alternatief te beloven, oplossingen te beloven, want er zijn alleen problemen. Onze taak is niet om wie ook te redden of te overtuigen, maar om de problemen te ontdekken en er een selectie in te maken. Met andere woorden, radicaal te zijn in de oorspronkelijke betekenis : de wortels van het kwaad vinden.

Telkens we (en ik reken mezelf in die "wij" omdat het me tot mijn grote wanhoop overkomt hierin te hervallen) een betere wereld voorstellen – en dus beloven – lachen de mensen vriendelijk met ons. Of ze beginnen te geeuwen. Of ze denken aan iets anders. Voor die mensen – voor de meeste mensen om eerlijk te zijn – zijn we demente beeldhouwers die

hun volledige wezen willen hervormen.

Individueen zijn niet uit klei gemaakt, ze zijn ook geen deeg dat je kan bewerken en waaruit een nieuwe mensheid zal oprijzen. Men kan ze slechts overtuigen van iets waar ze al van overtuigd zijn : beroep doen op het moreel besef of het schuldgevoel van de tegenstrever werkt nooit, want hun principes en hun schaamte liggen elders. We zijn verplicht ze tot het einde laten gaan van wat ze zijn, ze laten gaan – ze laten zijn.

We zullen ook onszelf moeten bekijken : reeds vertrokken, reeds elders, bezig met *zijn* onder zelfgekozen voorwaarden, in een grandioos en onherstelbaar mislukken.

Antipolitiek

Met antipolitiek bedoel ik poëzie.

35 De maatschappij afschaffen

De meeste anarchisten klampen zich vast aan de gedachte een "nieuwe" of "vrije" maatschappij op te bouwen. Maar er zijn weinig anarchisten die de gedachte van de maatschappij in vraag stellen. Ik aarzel zelf meestal om het te doen ; ik gebruik het woord beschaving en laat verstaan dat bepaalde sociale modellen me ontstemmen. Maar voor één keer, hier en nu, doe ik er geen doekjes om en zeg ik het ronduit : wat ik wens, is de afschaffing van de maatschappij.

Het begrip maatschappij is vormeloos, vaag – en vooral veel moeilijker te benaderen dan de institutionele verschijnselen zoals Staat, regering, Kerk, familie, kapitalisme enzovoort. Het zit zo geworteld in ons verstand dat het in vraag stellen ervan ons de indruk geeft onze eigen aard in vraag te stellen. "De mens is een sociaal dier" zei Plato ; wanneer men het sociale wegneemt, blijft alleen het dier over... Maar dit is volgens mij net de reden waarom men het idee moet in vraag stellen ; zich bevrijden van de identitaire en voorbedachte rollen die onze begeerten onderdrukken kan wel degelijk vereisen dat de maatschappij niet slechts wordt omgevormd, maar eenvoudigweg afgeschaft.

Met maatschappij bedoel ik het fenomeen dat door de sociologie en de anthropologie werd geconceptualiseerd, namelijk het geheel aan individuen en hun blijvende onderlinge relaties, geregeld door wetten en gedragsregels. Ik bedoel daarmee het geheel dat meer is dan de som van zijn delen, alle individuen die zich voortdurend in een situatie van onderlinge afhankelijkheid bevinden – met andere woorden, mensen die uit zichzelf niet volledig kunnen zijn. De maatschappij is een systeem van relaties tussen mensen die optreden (of verondersteld worden op te treden) als actoren die een rol spelen met als doel het systeem in stand te houden en zichzelf voort te planten als sociale individuen.

Er moet onderscheid worden gemaakt tussen de sociale en de biologische afhankelijkheid – die van kinderen vooral. De biologische afhankelijkheid van het kind houdt op bij het bereiken van mobiliteit en psychomotrische coördinatie, voor de meesten zo rond de leeftijd van vijf jaar. Gedurende die vijf cruciale jaren, zorgen de sociale relaties in de familie ervoor dat de begeerten van het kind worden onderdrukt, ze brengen het kind angst voor de wereld bij en versmachten zijn vrije en scheppende individualiteit onder lagen en lagen van bepantsering om van hem een sociaal individu te maken, een afhankelijk wezen dat geen andere horizon heeft dan nauw op zijn gelijken te zitten, tot

weezinwekkendheid toe, tot walgens toe, tot de haat toe. Alle sociale relaties hebben als basis deze oorspronkelijke onvolledigheid veroorzaakt door de onderdrukking van onze hartstochten en onze begeerten ; ze ontstaan uit onze behoefte aan de anderen, niet uit onze begeerte voor die anderen. We gebruiken onszelf wederzijds door onvermijdelijke banden te smeden, in zekere zin hiërarchische relaties, relaties van meester en slaaf veroordeeld tot soms gewelddadige conflicten en vooral, overheerst door wrok. Hoe is het mogelijk om diegenen die we gebruiken niet te misprijzen en zij die ons domineren niet te haten ?

De maatschappij kan niet bestaan zonder sociale rollen – dat is ook de reden waarom de familie en een of andere vorm van opvoeding-dressuur essentiële elementen zijn in elke maatschappij. Het sociale individu neemt geen unieke rol op zich, maar bundelt verschillende rollen die samen het beruchte pantser vormen dat te dikwijls wordt verward met persoonlijkheid. Met andere woorden, de sociale rollen zijn de manier waarop individuen worden gevormd door het systeem van relaties – de maatschappij – met het doel er de reproductie, het voortbestaan van te verzekeren. Ze zorgen ervoor dat de individuen sociaal nuttig zijn en voorspelbaar, ze bepalen hun gedrag in functie van de behoeften van de maatschappij. De belangrijkste sociale rol is de arbeid, in de ruime betekenis van een activiteit die het voortbestaan verzekert van de cyclus van productie en verbruik. Kortom, de maatschappij is de domesticatie van de mens, de transformatie van creatieve en wellustige wilde wezens die met hun gelijken verhoudingen aangaan uit eigen begeerte, in mismaakte en misvormde wezens die mekaar wanhopig manipuleren in de hoop de bodemloze afgrond van hun affectieve noden te dempen terwijl ze er alleen maar in slagen de behoeften en relaties te reproduceren die hen in stand houden.

Vrije individuen hebben geen enkel belang bij sociale rollen en vermijden die als de pest. Voor hen zijn voorspelbare en voorbestemde relaties vervelend en verdienen die het niet te worden voortgezet. Het moet worden toegegeven dat de sociale rollen veiligheid bieden, stabiliteit, een beetje warmte (louwheid, eerder)... maar tegen welke prijs ! Vrije individuen verkiezen betrekkingen aan te gaan met hun gelijken op eigen voorwaarden, eigen begeerten volgend, en zich openstellend voor alle mogelijkheden die de ongecontroleerde vloed aan hartstochten biedt. Een dergelijk leven kan maar worden gevonden buiten elke maatschappij, in een ruimte zonder sociale rollen en hun schadelijke geaardheid.

De maatschappij verstrekt veiligheid maar doet dat door het risico uit te schakelen dat nochtans een essentieel deel uitmaakt van spel en avontuur. De maatschappij verstrekt het overleven maar eist het leven in ruil – want het overleven dat ze te bieden heeft is een overleven als sociaal individu, als wezen bestaande uit sociale rollen, als gealiëneerd van passie en begeerte. Een overleven van junkies, verslaafd aan relaties die nooit kunnen bevredigen.

Een wereld van begeerde relaties tussen vrije individuen zal een wereld zijn bevrijd van de maatschappij. Alle menselijke interacties zullen onmiddellijk worden aangegaan door individuen die een relatie wensen en niet uit een noodzaak gedicteerd door een sociaal systeem. In een dergelijke wereld zullen we de neiging hebben ontroerd te zijn, verwonderd, wederzijds woest, hartstochtelijk levend veeleer dan alleen verveling te ervaren, of zelfgenoegzaamheid, walging of veiligheid. Elke ontmoeting kan een avontuur zijn, een avontuur dat niet volwaardig kan bestaan daar waar ontmoetingen bijna uitsluitend het gevolg zijn van diktaten van sociale betrekkingen.

Dat is de reden waarom men moet kiezen om te strijden voor de afschaffing van de maatschappij in plaats van revolutie te voeren – zelfs sociale revolutie.

De strijd voor de transformatie van de maatschappij is altijd een machtsstrijd geweest omdat het doel net de controle was over het systeem van relaties in de maatschappij – een onrealistisch doel vermits het systeem buiten de controle valt van eenieder die erin is geïntegreerd. Per definitie kan de strijd om de maatschappij te veranderen slechts een individuele strijd zijn. Ze vereist een actie van een massa of van een klasse. In die omstandigheden zijn individuen verplicht zichzelf te zien als sociale wezens en moeten ze hun eigen begeerten onderdrukken, of toch minstens die begeerten die niet in overeenstemming zijn met het hogere belang van de sociale transformatie.

De strijd voor de afschaffing van de maatschappij is een strijd voor de afschaffing van de macht. Het is een strijd van individuen die een leven willen leiden bevrijd van sociale rollen en hun belemmeringen, begerig naar het passioneel beleven van hun begeerten, om alles te willen beleven dat hun ontembare geest zich maar kan inbeelden. Het spreekt vanzelf dat collectieve projecten niet uitgesloten zijn van deze strijd, wel integendeel, maar ze ontstaan uit het samenlopen van individuele begeerten en ze lossen op wanneer nodig, zodra ze opstijven, zodra ze lijken te veranderen in sociale relaties. De weg van deze strijd

kan niet op kaart worden gesteld, kan niet op voorhand worden uitgetekend, omdat ze ontstaat uit de confrontatie van begeerten van vrije individuen en de vereisten van de maatschappij. Nochtans neemt dit het nut niet weg van de analyse van de werking van de maatschappij, hoe ze ons vormt en van de poging om de redenen te achterhalen waarom de voorbije revoltes mislukten of slaagden.

De tactieken gebruikt tegen de maatschappij zijn even talrijk als de opstandige individuen, maar ze hebben allemaal tot doel de ondermijning van de sociale controle en conditionering, de bevrijding van de individuele begeerten en passies. Humor, spel en onzekerheid zijn essentieel in combinatie met een Dionysische chaos. Met sociale rollen spelen om ze te ontwrichten en nutteloos te maken voor de maatschappij, ze volledig ondersteboven halen, ze herleiden tot gewone speeltjes zijn allemaal lovenswaardige methoden. Maar meer fundamenteel moeten we de maatschappij binnenin onszelf bestrijden, met onze eigen begeerten en passies, met de gezonde en heldhaftige houding van wie zich niet overgeeft aan zijn conditioneringen, die zijn activiteiten nooit op de mensen rondom hem richt en vastbesloten is te leven volgens eigen voorwaarden.

De maatschappij is geen neutrale kracht. De sociale relaties bestaan slechts ten gevolge van de beteugeling van de echte begeerten en passies van de individuen, van de onderdrukking van al wat vrije menselijke relaties mogelijk maakt. De maatschappij is de domesticatie, de transformatie van individuen in nuttige voorwerpen en de transformatie van spel in werk.

De vrije ontmoeting van individuen die hun eigen domesticatie afwijzen en bestrijden, ondermijnt elke maatschappij en opent de toekomst voor alle mogelijkheden.

36 Een kwartier scherpzinnigheid

Het is niet omdat ik voortdurend en koortsachtig schrijf, dat ik me niet bewust ben van de zinloosheid ervan. Ik vraag me bijvoorbeeld dikwijls af waarom ik zoveel over de anarchie schrijf, over de dans van het leven, over de woeste schoonheid van de erotiek, over de chaos, over de verschrikkingen die de maatschappij ons oplegt. A priori zou niets me moeten brengen tot iets dergelijks : ik heb geen enkele begeerte om wie dan ook te overtuigen, bekeringsdrang vind ik weerzinwekkend en ik heb niets te verkopen. Ik ben lid van geen enkele partij, geen enkele sekte en heb dus niemand te bekeren, noch een lidmaatschap aan te smeren.

Ideologieën maken me misselijk, en dan vooral het anarchisme dat nochtans zo dicht bij mijn gevoeligheden ligt. Ik ga weinig om met anarchisten ; eigenlijk vermijd ik het gezelschap van militanten en politiek geobsedeerden van alle slag. Ik heb dikwijls de indruk dat anarchisten aanhangers zijn van een chiasmeveriant van het christendom. Ze wachten op de revolutie die de anarchie zal baren en zoals de meeste christenen hebben ze een drang in zich om hun evangelie te verkondigen en de heidenen te bekeren tot het ware geloof. De vrijheid waar ze de mond van vol hebben is even veraf als het laatste oordeel en de roemrijke terugkomst van Christus. Erger nog, de meesten offeren de kruimels vrijheid die de dominante orde hen achterlaat, op voor de goede Zaak, met hoofdletter Z en vol glorie. Maar in afwachting stellen ze een verarmde vorm voor van aanpassing aan de gevestigde orde die deze orde helemaal niet bedreigt, gemaakt van rituelen van verzet en rebelse berusting in afwachting van betere tijden.

Een heilige zal ik nooit zijn, noch een militante. Niet omdat ik perverser, deugdzamer, intelligenter of dommer ben dan de gewone sterveling ; ik heb gewoon geen aanleg voor zelfopoffering. Zich opofferen lijkt me in het beste geval idioot, in het slechtste geval neigt het naar zelfmoord. Ik wil vrij zijn en ik wil het nu. Ik wil me hartstochtelijk mijn eigen leven weer toe-eigenen, soeverein zijn over mezelf. Ik heb een hekel aan mijn ketenen en ik kom er niet toe te berusten in het dragen ervan. Er zijn zoveel belemmeringen aan mijn vrijheid, ze blijven zich ophopen, ze worden hoe langer hoe ondraaglijker. Maar eerder dan te vervallen in bitterheid of fatalisme, doe ik mijn best om de kieren van vrijheid te vergroten die nog niet onder het oog van de Leviatan vallen. Ik ben er niet zeker van of dit wel het beste is dat er te doen valt, maar het is zeker en vast het beste dat ik kan doen. Ik ontdek ruimten van vrijheid, met nieuwe waarden, nieuwe manieren om met mijn gelijken

te leven, zelfs als die vluchtig, vergankelijk zijn. Ik schrijf en ik zeg tegen mezelf dat het spoor van mijn ervaring later kan dienen en dat mijn voorbeeld, hoe onbeduidend ook, misschien een of twee personen kan inspireren. Het is weinig, maar het is binnen bereik van mijn beperkte middelen – of even beperkt als die van jullie, niet meer, niet minder.

Ik stel met droefenis vast dat de meesten onder jullie hun ketenen passief en berustend aanvaarden. Ik ben daar diep door gekwetst, gehavend, omdat die ketenen nog geen minuut zouden weerstaan aan jullie gezamenlijke woede. De koppigheid waarmee sommigen hun kettingen omhelzen, of zelfs eisen dat ze zwaarder en dwingender worden, haalt me tot bloedens toe het vel van het lijf zoals een boetegordel. Dikwijls word ik 's nachts plots wakker met een dwingende en onstuimige drang om het uit volle borst uit te schreeuwen. Het wordt me dan duidelijk dat ik in belangrijke mate een slachtoffer zal blijven van dit klotebestaan zo lang jullie het passief blijven aanvaarden, zolang jullie hoop en energie blijven steken in denkbeeldige politieke oplossingen gedragen door operetteverlossers. En dan begin ik te schrijven, met als enige hoop, niet jullie te overtuigen, maar veeleer om het leed te verzachten dat me overkomt en dat ook jullie leed is.

Ik schrijf vooral omdat mijn lijf wordt gekweld door begeerten die erom vragen naar buiten te komen. In al haar pracht en onstuimigheid eist die waanzinnige passie om te worden bevrijd, zoals deze revolve tegen een bestaan herleid tot overleven, verminkt, kunstmatig en verplicht. Het woord en het gedrag van diegenen die zich hun leven weer toe-eigenen worden door de gevestigde orde meestal beschouwd als een misdrijf of als een mentale afwijking. Wanneer de overheid hen niet meer weet te paaien met de denkbeeldige beloning van consumptie, tracht men de sociale afwijkingen in te dijken met medicatie, of ze te verstoppert in gevangenissen en psychiatrische instellingen. De wereld waarin we leven is zo goed als uitzichtloos en bevrijding quasi onmogelijk. Schrijvend kan ik mijn waanzin bevrijden zonder belemmeringen, behalve die van de taal, en mijn hartstochten botvieren. Zielige ersatz, zal je zeggen. Het is inderdaad mijn opium, een manier om de brandwonde van de ordinaire sociale verschrikking te verzachten – hetgeen de reïficatie van mijn begeerten tot gevolg heeft in plaats van ze toe te laten me naar mijn einde te voeren.

Mijn hoofd zit vol dromen, visioenen van sublieme paringen, duizenden manieren om mijn leven te verteren in plaats van het te laten uitdoven onder de domper van de

machtsinrichtingen. Mijn gezellen en mijn gezellinnen in deze waanzin zijn niet erg talrijk, maar het is dank zij het woord dat ik ze heb gevonden. Alles wat ik schrijf wordt overspoeld, verdund in de zondvloed van woorden van de handelsorde. Schrijven is even futiel als het in zee werpen van flessen zonder dop – maar schoonheid ligt in subliem nutteloze gebaren.

37 Het einde

Achteraf gezien lijkt me duidelijk dat de Maya's gelijk hadden. De wereld kwam inderdaad aan zijn einde in december 2012. We hebben het niet zien aankomen omdat – zoals gewoonlijk – Hollywood het mis had. Er waren geen aardbevingen, geen vulkaanuitbarstingen, geen gigantische vloedgolven die hele continenten opslokten. Er zijn alleen ruïnes, steeds meer ruïnes die onherroepelijk terrein winnen en die onze rotte maatschappijen aantasten als een discrete steenpuist, amper merkbaar. Het leven in de ruïnes is aangenaam voor de dunne sociale laag van onze meesters ; hun ruïnes zijn comfortabel en hebben airconditioning. Het blijven natuurlijk ruïnes, maar ze vechten met hand en tand om ze voor zichzelf te houden. Voor de anderen, geen Ragnarok, geen Ruiters van de Apocalyps, alleen een eindeloze reeks likes, retweets, remakes en herhalingen van realityseries en -shows. Het einde van de wereld greep plaats onder onze neus en we hebben het niet gemerkt omdat we onze ogen niet konden opslaan en kijken, verpletterd onder de schulden en geketend voor de schermen als we zijn.

Om te kunnen overleven moet men verplicht de lichten dempen en zich omringen door een schemering van schijn – die van een wereld die voortdraaft en voortpruttelt zoals hij altijd deed, sommige dagen beter dan andere maar in het algemeen verschilt de situatie vandaag niet echt van die van 1950 of 1820. Sommigen onder ons hebben er behoefte aan te geloven in de Vooruitgang, het grondbeginsel van de Geschiedenis dat ervan uitgaat dat de Toekomst al onze problemen zal oplossen. Wanneer ze erin slagen zichzelf te overtuigen dat het leven vandaag beter is dan in de vijfde eeuw omdat onze levensverwachting langer is, dan is dat ten koste van het inwisselen van hun schemer van schijn voor de totale duisternis ; ze vergeten dat het uitstel dat de Wetenschap ons toestaat een prijs heeft, die van een aftakeling tot medisch object, ziek en versleten, aangesloten op machines en doordrenkt van infuus vol medicijnen tot meerder geluk en profijt van een handvol multinationals. De Vooruitgang heeft slechts een seizoen toegevoegd aan ons slavenleven.

We worden zo goed verstrooid dat we slachtoffer worden van onze verstrooiing, tot verstikkens toe in de smurrie die onze machines opwekken. Er is op dit ogenblik meer geld in omloop dan nodig om de hele planeet op te kopen terwijl er minder en minder geld overblijft om wat dan ook mee te kopen. De soorten verdwijnen de ene na de andere, de bewoonbare ruimte verkleint samen met het smelten van de gletsjers, met de vergiftiging

van de lucht en het water, met de aarde opgeofferd aan de cultus van het schaliegas, van de bungalow en van Wal-Mart. Het woord "totalitarisme" is vandaag afgezaagd en misbruikt, maar ik vind er geen ander voor dit regime dat zelfs 's nachts met lawaai en kunstmatige verlichting dood en vernieling zaait. We sterven de verstikkingsdood in dit besmette slib en de laatste gedachte van de drenkelinge gaat naar de Wetenschap die vanzelfsprekend alles zal oplossen, in die onbekende Toekomst waar we allemaal dood zullen zijn, zodat we kunnen blijven consumeren en onze uitwerpselen overal kunnen blijven uitsmeren, de ziel in vrede, omdat het toch zo handig is.

En ook omdat er profijt uit te halen valt. Het kapitalisme heeft heel wat mogelijkheden gevonden om profijt te halen uit het einde van de wereld, het is zelfs uitstekende business. "Met dit systeem heb ik snel een fortuin gemaakt, dan vermoord ik iedereen en vertrek ik" zegt vadertje Ubu van Alfred Jarry in *Ubu Koning* ; niemand heeft het politieke programma van de burgerij van het gevorderde kapitalisme tot nu toe beter samengevat – en vooral Lenin niet, die zou gezegd hebben dat "de kapitalisten ons de koord zullen verkopen waarmee we ze zullen ophangen". Honderd jaar later stellen we vast dat Vladimir Ilitch het totaal verkeerd voor had : ze verkopen iedereen de koord en wachten rustig af tot we allemaal hangen om dan zelf de koord rond de eigen nek te doen. De uiteindelijke catastrofe zal het hoogtepunt zijn van het fetisjisme van de koopwaar.

In de veronderstelling dat dit papier-maché paradijs van pocket-pizza's en Fitbits het enige is dat we hebben en dat we ooit zullen hebben, wat is het alternatief ? De officiële vogelverschrikker van het godsdienstige neofascisme en uiterst rechts in alle vormen en maten ? Voor het geval de veiligheids- en inlichtingendiensten meeluisteren, zou ik willen zeggen dat ik perfect begrijp waarom en hoe iemand ertoe komt een gewelddadige en fundamentalistische zeloot te worden. Ik kom er zelfs toe empathie voor hen te voelen – maar het is niet omdat ik medelijden heb met melaatsen dat ik er een wil worden. Links ? Mijn sympathie is overweldigend en slaat zelfs om in liefde voor al wie nog het vooruitstrevende geloof heeft, het geloof dat iemand ertoe brengt te ijveren voor een Volksregering, voor Sociale Rechtvaardigheid, voor de Revolutie (allemaal met hoofdletters, geen tijd om te vitten). Het is allemaal verloren moeite, ik kom er niet meer toe die illusies te delen, ze vereisen het dragen van zodanige oogkleppen, het ontwikkelen van zodanige dode hoeken dat het gezichtsveld wordt herleid tot een klein puntje dat gemakkelijk te verwarren valt met het licht aan het einde van de tunnel.

Wanneer nu zowel stompzinnige aanvaarding als zelfmoord is uitgesloten, zie ik maar drie mogelijkheden meer.

De eerste is de passieve vlucht. Het kapitalisme laat een heel gamma aan alternatieve levens toe ; kies er eentje uit, probeer het en indien het bevalt, kan je ervan genieten zolang het duurt. Je kan in een hut gaan leven, met zonnepanelen, kippen en weed zover het oog reikt – de retro-muesli optie. Of je kan een niet al te bouwvallig pand kraken en leven van liefde en pompwater, of prozaïscher, van polyamoureuze orgieën, sociale bijstand en *dumpster diving* – de urban punkster optie. Rot op in een van de toegestane marginale categorieën en hoop maar dat de verdraagzaamheid niet van de ene op de andere dag vervluchtigt.

De tweede is de actieve vlucht. De opstandige weg, die tijd en ruimte steelt en kaapt om "de vrije vrijheid" van Rimbaud uit te proberen, die plekken maakt waar men eindelijk kan leven in plaats van genoeg te nemen met overleven, zelfs al is het van korte duur. Leven als een nomade en de wind van opstand en revolte volgen, leek me lang de meest aantrekkelijke actieve vlucht, maar rekening houdend met het feit dat de hele wereld veranderd lijkt in een betonnen parking (of in een sociaal netwerk), ben ik er niet zeker van dat het nog mogelijk is. Men zou het Plein Émilie Gamelin, Tahrirplein, Zucotti Park en Syntagmaplein moeten kunnen opblazen om de toeristen te vermijden (en om te vermijden er zelf een te worden, uiteraard). Dat houdt onvermijdelijk ook in te leven en te handelen als een misdadiger, omdat leven al heel lang verboden is – en wel omdat het onmogelijk is leven en werken te verzoenen. De illegalistische anarchisten van de Belle Époque hadden iets anders begrepen : het belang van het individuele herstel. Wanneer je, zoals ik, een slaaf bent, dan is de misdaad geen gril, plezier of tijdverdrijf, maar een noodzaak, de enige manier om van de vluchtige smaak van vrijheid te proeven. Alvorens me de eerste steen te werpen, hou in gedachte dat bijna alles vandaag onwettig is en dat je op dit eigenste ogenblik waarschijnlijk een wet overtreedt waarvan je het bestaan niet kent.

De derde is de wraak, want "het is menselijker zich een beetje te wreken dan ervan af te zien", zoals Nietzsche schreef. Wraak verandert niets en brengt niets bij, maar toch is het iets. Er is geen enkele verlossing te vinden in de moedwillige vernietiging van iets lelijks ; alleen de voldoening een paar schurken angst te hebben aangejaagd. Om zelf meer dan dikwijls genoeg de provocatie te hebben opgezocht, kan ik bevestigen dat die voldoening verrukkelijk is. Ik heb lang gedacht dat ik me van de kunst kon bedienen alsof het een

wapen was, als een vorm van geweld gericht tegen de lelijkheid en de verschrikking van de wereld. Ik ben daar nu veel minder zeker van. Misschien kunnen wapens dan worden gebruikt als kunst, om zuiver esthetische redenen, als vrijblijvende daad zonder spoor van illusie. De hamer van de luddieten als een vorm van dandyisme van post-apocalyptische wanhoop. Maar eerlijk gezegd ben ik een te grote schijtlijster om die hypothese te testen, vooral omdat ik als vrouw werd opgevoed – ik heb geleerd het geweld tegen mezelf te keren, niet tegen een uitwendig doel. Dus kinderen, indien jullie zijn zoals ik, probeer dit vooral niet thuis.

Jullie gaan me nu zeggen dat de passieve vlucht, de actieve vlucht en de wraak een beetje hetzelfde zijn en dat geen van de drie strategieën een sociale verandering tot gevolg heeft. Jullie hebben gelijk, maar vergeet niet dat dit het einde van de wereld is, er valt zowiezo niets meer te veranderen. En indien ik een persoonlijke voorkeur heb voor de actieve vlucht, denk dan vooral niet dat ik vind dat ze doeltreffender is of meer toekomst in zich heeft. Voor een ex-rooie rakker als ik is het gewoon moeilijk af te leren, een vage nostalgie naar een tijd toen een betere toekomst nog tot de mogelijkheden behoorde. Welke neiging ook je voorkeur wegdraagt, ik denk dat het belangrijk is niet te aanvaarden je te laten opsluiten in de spectaculaire onverschilligheid die de Meesters voor ons hebben bedacht. De depressie, de machteloze woede en het pessimisme betreffende de revolutie zijn dan wel ons deel, er zijn dingen waarmee je gewoon niet mag instemmen, op het gevaar af je eigen vijand te worden. Ga dus rozen kweken, proef van de egoïstische pleziertjes die ons nog resten, werp wat keien in de tandwielen van de machines van de dood ; zolang er nog wat vogels in de lucht zijn, is liefde misschien nog mogelijk.

En wat mij betreft, ik blijf blaffen en bijten tot het laatste moment.
